

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA**

ILONA SANKAUSKAITĖ

Mokesčių administravimo neakivaizdinių studijų programa

MOKESČIŲ NAŠTA LIETUVOJE IR EUROPOS SĄJUNGOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: _____

Lektorė A. Remeikienė

Konsultantas: _____

Dr. G. Černius

Vilnius, 2007

ILONA SANKAUSKAITĖ

Mokesčių našta Lietuvoje ir Europos Sąjungoje

Magistro baigiamasis darbas

The burden of taxation in Lithuania and European Union

Master's work

TURINYS

IVADAS	3
1. MOKESČIŲ NAŠTOS SAMPRATA	5
2. MOKESČIŲ NAŠTA LIETUVOJE IR ES LYGINAMUOJU ASPEKTU	10
2.1. Mokesčių naštos rodikliai ES 2004-2005 m.....	10
2.2. Mokesčių naštos dydis Lietuvoje 2004-2006 m.....	11
2.3. Pagrindiniai mokesčiai Lietuvoje ir ES.....	13
2.3.1. Pelno mokestis.....	14
2.3.1.1. Pelno mokesčio pokyčiai Lietuvoje 2000-2006 m.....	14
2.3.1.2. Pelno mokestis ES.....	16
2.3.2. Gyventojų pajamų mokestis.....	18
2.3.2.1. Gyventojų pajamų mokesčio pokyčiai Lietuvoje 2000-2006 m.....	18
2.3.2.2. Gyventojų pajamų mokestis ES.....	22
2.3.3. Pridėtinės vertės mokestis (toliau – PVM).....	24
2.3.3.1. PVM mokesčio pokyčiai Lietuvoje 2000-2006 m.....	24
2.3.3.2. PVM ES.....	26
2.3.4. Valstybinio socialinio draudimo įmokos.....	27
2.3.4.1. Valstybinio socialinio draudimo įmokų pokyčiai Lietuvoje 2003-2006 m.....	27
2.3.4.2. Valstybinio socialinio draudimo įmokos ES.....	29
2.4. Kiti mokesčių naštos dydį įtakojantys veiksniai.....	30
3. MOKESČIŲ NAŠTOS PASISKIRSTYMAS LIETUVOJE 2005-2006 M.	33
3.1. Mokestinės pajamos, jų pokyčiai, atskirų mokesčių dalis jose ir mokesčių našta.....	33
3.2. Mokestinių pajamų segmentavimas pagal ekonomines veiklas.....	34
3.3. Mokesčiai, tenkantys vienam dirbančiajam.....	39
4. APKLAUSOS „MOKESČIŲ NAŠTA LIETUVOJE IR ES“ REZULTATŲ ANALIZĖ	41
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
SANTRAUKA	58
SUMMARY	59
PRIEDAI	60

IVADAS

Nuo seniausių laikų žinomas ir bene pats svarbiausias valstybės finansavimo šaltinis, kitaip sakant, jos gyvavimo pagrindas yra mokesčiai. „Istoriškai mokesčiai atsirado kartu su valstybėmis, nes joms reikėjo lėšų institucijų išlaikymui bei valdžios funkcijų vykdymui. Susikūrus valstybėms, vientisos mokesčių sistemos nebuvo. Mokesčių klausimas tapo aktualus tik XV-XVI a., kai Europos valstybėse prasidėjo politinės valdžios centralizavimas, sukėlęs didelių finansinių problemų. Nuo XVII a. antrosios pusės iki XVIII a. pabaigos apmokestinimo principus kūrė Prancūzijos, Anglijos, Italijos ir kitų šalių mokslininkai bei valstybės veikėjai“ [23. P.169].

Valstybės mokesčių politika tiesiogiai veikia ne tik pajamų perskirstymą, bet ir finansinę ūkio subjektų padėtį, skatina ar neskatina nacionalinės ekonomikos augimą. Atsižvelgiant į tai, ypač svarbu, kad formuojant valstybės mokesčių sistemą nebūtų peržengiamos apmokestinimo ribos, kai per dideli mokesčiai slopina verslininkų iniciatyvą, jie yra slepiami, o plėtojasi „šėšėlinė ekonomika. Viso to pasekmės – verslo trukdžiai, pajamų slėpimas, nelegalus darbas, atlyginimai „vokeliuose“, nedarbas, emigracija, kvalifikacijos trūkumas bei pralaimėjimas konkurencinėje šalių kovoje dėl patrauklesnės mokesčių sistemos.

Kiekvienoje šalyje mokesčių sistema kuriama ir vystoma, atsižvelgiant į politinių, ekonominių ir socialinių veiksnių įtaką. Aišku, kad beveik neįmanoma rasti idealią mokesčių sistemą, bet jau patys samprotavimai apie tai, kokia ji turėtų būti, turi teigiamų postūmių kiekvienos valstybės mokesčių sistemai, jos įgyvendinamiems sprendimams.

Akivaizdu, kad mokesčių svarba – nenuginčijama, visgi eiliniam mokesčių mokėtojui mokesčiai yra našta. Pasaulio banko 2006 m. atliktoje 239 Lietuvos bendrovių, atstovaujančių tekstilės, maisto, baldų, statybos ir transporto sektoriams, apklausoje mokesčių našta – pirmoje vietoje svarbiausių verslo apribojimų penketuke.

Nagrinėjama tema yra neabejotinai aktuali. Per šalį nuskriejusi žinia „Lietuvoje mokesčių našta viena iš mažiausių ES“ nepalieka abejingų šiai temai. Šiandien apie tai daug kalbama, rašoma, tiriama ir diskutuojama, bet mokslinių darbų yra D. Meškauskienės ir M. Tvaronavičienės „Lietuvos mokesčių sistema: mokesčių naštos tyrimas“, P. Gylio „Mokesčių našta ir tarptautinė konkurencija“ ir keletas kitų.

Tyrimo problema – mokesčių naštos įvertinimas nėra toks paprastas dalykas kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio, jį sąlygoja daugybė veiksnių – mokesčių pajamos, BVP, mokesčių tarifai, bazės ir lengvatos bei pragyvenimo lygis. Kita dėmesio reikalaujanti problema – mokesčių naštos sąvokos neapibrėžtumas.

Tyrimo objektas – mokesčių našta, jos apskaičiavimas ir vertinimas Lietuvoje, lyginant su kitomis Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėmis.

Tyrimo dalykas – mokesčių naštos apskaičiavimui reikalingi duomenys, kiti mokesčių naštos dydį sąlygojantys veiksniai.

Tyrimo hipotezė – Lietuvoje mokesčių našta, lyginant su kitomis ES valstybėmis, yra didelė.

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokia iš tikrųjų yra mokesčių našta Lietuvoje, lyginant su kitomis ES valstybėmis, ar ji gali būti lygiavertiškai vertinama, kas tai riboja.

Siekiant minėto tikslo, tyrimui keliami šie **uždaviniai**:

- bendrai apibūdinti mokesčių našta, apibrėžti jos sąvoką, išsiaiškinti mokesčių naštos įvertinimą ir tą įtakojančius veiksniai;
- palyginti Lietuvos ir kitų ES valstybių mokesčių našta, jos dydį (kitimą), mokesčių naštos apskaičiavimą ribojančias sąlygas;
- išanalizuoti mokesčių naštos pasiskirstymą Lietuvoje, išskiriant kokius mokesčiai yra didžiausia našta Lietuvos mokesčių mokėtojams, kurie iš jų moka daugiausiai mokesčių;
- apibendrinti anketinės apklausos metu gautus rezultatus.

Tyrimo šaltiniai. Moksliniame tiriamajame darbe naudojamos įvairiais šaltiniais: įstatymais, vadovėliais, mokomosiomis knygomis, straipsniais mokslinėje literatūroje, periodikoje, internete, oficialiosios statistikos duomenimis bei kita informacija.

Tyrimo metodika. Teorinės ir statistinės analizės bei apibendrinimo metodais analizavome ir vertinome teorinę bei statistinę medžiagą. Lyginamasis metodas naudotas, lyginant Lietuvos ir kitų ES valstybių mokesčių naštos rodiklius bei juos įtakojančius veiksniai. Prognozavimo ir modeliavimo metodai įtvirtino mokesčių naštos rodiklių vertinimą, jų tendencijas, o siekiant pagrįsti iškeltą hipotezę, buvo atliekama anketinė įmonių apklausa.

1. MOKESČIŲ NAŠTOS SAMPRATA

Kalbant apie mokesčių našta, svarbu išskirti tai, kad jos sąvokos apibrėžimo nepavyko rasti nė viename literatūros šaltinyje. Ši įvade iškelta problema iš karto yra sprendžiama.

Įdomu tai, kad Lietuvių kalbos žodyne **našta** apibūdinama kaip „*sunkumas, vargas*“ ir net pats „*mokestis*“. Atliktos apklausos „Mokesčių našta Lietuvoje ir ES“ metu 17 % apklaustųjų tvirtino, kad „jau patys mokesčiai ir yra našta“. Taigi galime teigti, kad LR Mokesčių administravimo įstatyme apibrėžta mokesčių sąvoka kaip „įstatyminiu pagrindu besiremiantys privalomi mokėjimai“ [3] mokesčių mokėtojams asocijuojasi su našta, todėl nieko keisto, kad „mokesčių naštos“ terminas taip greitai prigijo visų mūsų žodynuose.

Net 83 % apklaustųjų tvirtino, kad mokesčių našta – tai „per dideli mokesčių tarifai, bazės ir per mažai lengvatų“. Manantys kitaip teigė, kad tai apmokestinimo principų nesilaikymas, netgi pačios mokesčių sistemos sudėtingumas ir tai, kad ją kuria nekompetentingi asmenys.

Visą tai apibendrinant, siūlytume tokią mokesčių naštos sąvoką –

Mokesčių našta – tai įstatyminiu pagrindu besiremiantys privalomi mokėjimai, kurie dėl per didelių mokesčių tarifų, bazių ir neišvystytų mokesčių lengvatų sistemų sukuria sudėtingą, sunkinančią mokesčių mokėtojų padėtį, mokesčių sistemą.

Siekiant suvokti mokesčių naštos esmę, būtina sužinoti, kaip ji skaičiuojama. Apie mokesčių našta kalbama daug ir dažnai, tačiau dauguma ekspertų, ekonomistų (pavyzdžiui, LR Statistikos departamentas, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, LRV Ekonominės analizės departamentas) ją skaičiuoja ir vertina skirtingai:

➤ **Mokesčių tarifų lyginimas**

Mokesčių tarifų lyginimo metodas dažniausiai naudojamas tarpvalstybinėms mokesčių lyginamosioms analizėms atlikti, kai lyginami to paties mokesčio tarifai. Tereikia surinkti informaciją apie kitų šalių analogiškų mokesčių tarifus, gautus duomenis surašyti į vieną duomenų bazę ir atlikti norimus duomenų palyginimo bei grafinio vaizdavimo darbus, tačiau šis metodas nėra pakankamai efektyvus. Mokestis ne tik tarifas, bet ir bazė, kuri skirtingose valstybėse labai retai sutampa, taip pat juk skiriasi ir taikomų mokesčių lengvatų sistema. Visa tai įtakoja mokesčių naštos rodiklį, todėl analizuojant bei vertinant konkrečios valstybės mokesčių našta, į tai reikia atsižvelgti.

➤ **Absoliutus mokesčių dydis**

Visų pirma, svarbu išskirti, kad absoliutus mokesčių dydis gali būti visuminis arba individualus. **Visuminis absoliutus mokesčių dydis** – tai visos į valstybės biudžetą gautos

mokestinės pajamos. Kalbant apie **individualų absoliutų mokesčių dydį**, kiekvienas žmogus, o ir kiekviena įmonė gali suskaičiuoti, kiek mokesčių jie sumokėjo valstybei, tai palyginti su pajamomis (apyvarta). Šis rodiklis labai prasmingas, ypač vertinant mokesčių pasikeitimus, tačiau jis turi ir trūkumų. Pavyzdžiui, jei darbuotojas yra sutaręs fiksuotą algą, atskaičius mokesčius, tokiu atveju visi gyventojų pajamų mokesčio padidėjimai ir sumažėjimai darbuotojui yra neaktualūs, visa šio mokesčio našta atitenka darbdaviui. Taip pat skaičiuojant šį rodiklį įmonėms, negalima neatsižvelgti į tai, kad jis labai priklauso nuo įmonės veiklos rūšies.

➤ **Mokesčiai vidutiniškai tenkantys vienam gyventojui.**

Jie skaičiuojami kaip visuminės **absoliučios naštos** ir **gyventojų skaičiaus santykis**. Šis būdas nėra labai populiarus, tačiau turi visiems žinomą ir plačiai taikomą atmainą – taip vadinamąją **laisvės nuo mokesčių dieną**, tai yra, tokia kalendorinė diena, kurią vidutinis statistinis gyventojas baigia „dirbti dėl mokesčių“ ir pradeda „dirbti sau“.

„Laisvės nuo mokesčių diena“ [43. P.5] apskaičiuojama taip –

$$\frac{\text{Visų gaunamų mokesčių suma}}{\text{Visų valstybės gyventojų pajamų suma}} \times 365$$

Siekiant įvertinti ir mokesčio tarifą, ir bazę, ir šalies pajamų lygį, ir padaryti rodiklį palyginamą buvo sukurtas sintetinis mokesčių naštos matavimo rodiklis –

➤ **Mokesčių naštos rodiklis**

„Šis rodiklis matuojamas **mokestinių pajamų ir bendrojo vidaus produkto santykiu**, išreikštu procentais“ [18. P.36].

Svarbu žinoti, kad šis skaičius gana apgaulingas, kadangi jis gali mažėti tuo pačiu metu, kai keliami tarifai ir (ar) bazė, tai yra, kai didinami mokesčiai. Kalbant matematiškai, tai nutinka, kai vardiklis auga greičiau nei skaitiklis.

Išskirtina ir tai, kad mažas mokesčių naštos rodiklis, esant plačiai bazei ir aukštiems tarifams, gali byloti apie mažėjantį žmonių ekonominį aktyvumą, prastą mokesčių administravimą, net apie išsikerojusią korupciją.

Pabrėžtina ir tai, kad mokesčių naštos rodiklis nieko nepasako apie žmogaus galimybę geriau gyventi, nes šis rodiklis neįvertina, o ir neskirtas tam, kad įvertintų, ką žmogus gali įpirkti, sumokėjęs kad ir to paties dydžio mokesčius skirtingose šalyse. Lietuva ir yra viena iš tų šalių, kur pajamos mažos, mūsų pajamų lygis tesiekia vos 40 % Europos vidurkio, net sumokėję mums užkrautą mokesčių našta, iš likusių pinigų sunkiai galime įsigyti automobilį, išsimokslinti vaikus, o ką jau kalbėti apie būsto pirkimą. Kitose ES valstybėse, net sumokėjus ir didesnius mokesčius, žmonėms lieka solidi suma ne tik pragyvenimui, bet ir taupymui bei investicijoms. Taigi, esant kainų konvergencijai (vienodėjimui), bet visgi dideliems pajamų skirtumams, mokesčių naštos lyginimas tampa labai sudėtingas.

Taigi vertinant mokesčių naštos rodiklį, reikia atsižvelgti, kad jo dydis gali būti apgaulingas, jis neskirtas tam, kad įvertintų, ką žmogus gali įpirkti, sumokėjęs kad ir to paties dydžio mokesčius skirtingose šalyse.

Būtent mokesčių naštos rodiklio metodą dėl jau minėtų privalumų ir atsižvelgdami į trūkumus taikysime moksliniame tiriamajame darbe.

Kiti autoriai mokesčių našta siūlo skaičiuoti taip –

Doc. dr. G. M. Pajuodienė mokesčių našta skaičiuoja mokestines pajamas, prie kurių prideda ir dalį nemokestinių pajamų, dalindama iš bendrojo vidaus produkto.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas mokesčių naštos rodiklį taip pat siūlo skaičiuoti ekspertų nuomone pagrįstu vertinimo metodu ar tiesiog remiantis oficialios statistikos pateiktais duomenimis.

P. Navikas atskirai skaičiuoja gyventojų ir verslo subjektų mokesčių našta.

Svarbu pabrėžti, kad ir kokiais būdais būtų apskaičiuojama mokesčių našta, neįvertinamos kitos dvi labai svarbios mokesčių naštos sudedamosios dalys – netiesioginė mokesčių administravimo ir paslėptoji mokesčių našta.

Netiesioginė mokesčių administravimo našta įvardijama kaip sudėtinga ir paini bei nepastovi mokesčių administravimo sistema, kuri tokiu būdu tik sekina mokesčių mokėtojus ir atbaido užsienio investuotojus.

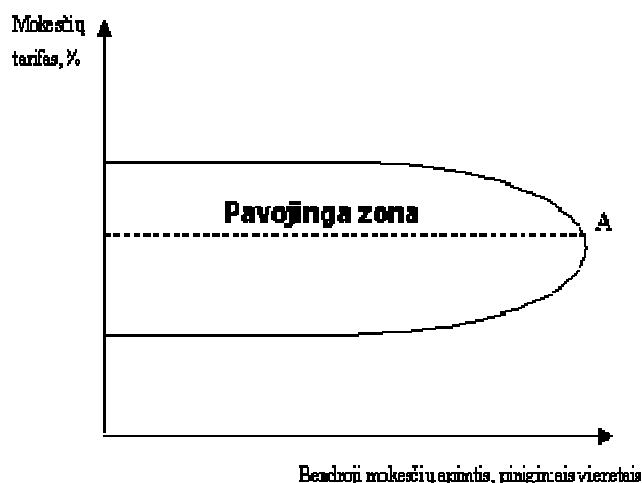
Paslėptoji mokesčių našta suprantama, kaip mokesčių taisyklių įtaka žmonių sprendimams, kai dėl reguliuojamojo mokesčių poveikio priimamas ne pats efektyviausias sprendimas. Aišku, kad paslėptosios naštos skaičiais neįmanoma įvertinti, bet reikia pripažinti, kad ji egzistuoja ir yra reikšminga.

Apibendrinant galima teigti, kad įvairūs autoriai mokesčių našta siūlo skaičiuoti vis kitokiais metodais arba tiesiog pateikia intuityvius vertinimus be jokių skaičiavimų.

Lafero kreivė – tai teorinė koncepcija, kuri parodo įplaukų į biudžetą priklausomybę nuo mokesčių tarifų. Šią kreivę, kaip argumentą mažinti mokesčius ir jų našta, XX a. aštuntajame dešimtmetyje sukūrė ekonomistas Artūras Laferas.

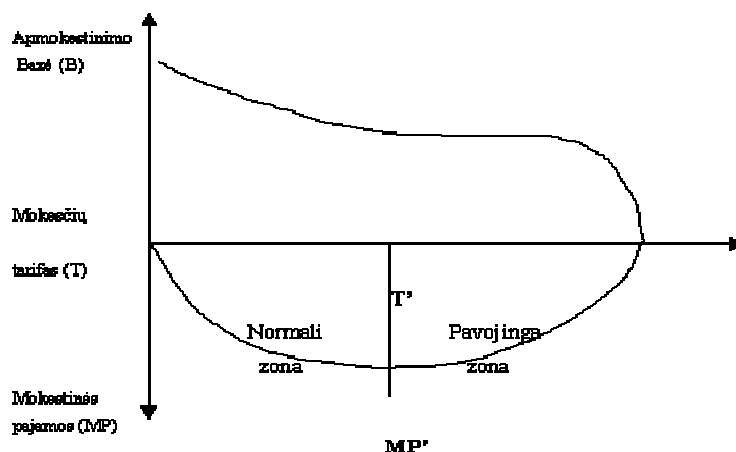
Taip vadinamoji Lafero kreivė parodo, kad egzistuoja ribinis mokesčių tarifas (A taškas), kurį padidinus, mokesčių įplaukos į biudžetą pradeda sparčiai mažėti, o labiausiai tai įtakoja – vengimas mokėti mokesčius (žr. 1–ą pav.).

1 pav. Mokesčių tarifų ir mokesčių įplaukų priklausomybė (Lafero kreivė) [9. P.29]

Dabar panagrinėkime mokesčių normas, apmokestinimo bazės ir mokesčių pajamų ryšį pagal A. Laferą (žr. 2–ą pav.).

2 pav. Mokesčių normos, apmokestinimo bazės ir mokesčių pajamų ryšys pagal A. Laferą [8. P.30]

Mokesčių tarifo didinimas iki tam tikro lygio (T' taško) didina mokesčių pajamas, pabrėžtina, lėtėjančiu tempu, tuo tarpu mokesčių bazė (MP), kitaip sakant, BVP nors ir ne taip sparčiai, kaip didėja mokesčių tarifas, bet mažėja. Jau už taško T' mokesčių tarifo didinimas pradeda mažinti mokesčių pajamas, o ir pati mokesčių bazė mažėja žymiai spartesniais tempais nei auga mokesčių tarifas, pagrindinė to priežastis – mokesčių vengimas. Taškas T' mokesčių tarifų skalę dalija į normalią ir pavojingą. Šiame taške ir yra optimalus mokesčių tarifas, kuriam esant mokesčių pajamos pasiekia maksimumą (taškas MP'). Taigi galima teigti, kad mokesčių pajamos priklauso ir nuo mokesčių tarifų, ir nuo mokesčių bazės, juk didinant mokesčių normą iki T' taško kompensuojamas mokesčių bazės mažėjimas ir bendroji mokesčių suma netgi didėja, bet tarifui pasiekus ribinį tašką T' , biudžeto pajamos pradeda mažėti.

Šios koncepcijos pavyzdžiu gali būti Lietuva, kai nuo 2002 m., sumažinus pagrindinį pelno mokesčio tarifą nuo 24 % iki 15 %, ar nuo 2006 m. liepos mėn. 01 d. nuo 33 % iki 27 %, sumažinus gyventojų pajamų mokesčių tarifą, pradėjo sparčiai didėti šių mokesčių mokestinės pajamos (žr. 7, 9–ą pav.).

Kitas pavyzdys – Slovakija, kurioje 2004 m. buvo įvykdyta radikali mokesčių sistemos reforma, po kurios, vietoj anksčiau galiojusių 10 %, 20 %, 28 %, 35 % ir 38 % gyventojų pajamų mokesčio tarifų, buvo įvestas vienas 19 % šio mokesčio tarifas. Vietoj galiojusių 14 % ir 20 % PVM tarifų, įvestas – 19 %. Be to, nuo 25 % iki 19 % sumažintas įmonių pelno mokestis. Nors ir buvo sumažinti mokesčiai, bet jau pirmaisiais reformos metais į biudžetą buvo surinkta daugiau nei planuota. Ši reforma stipriai pagerino Slovakijos įvaizdį ES bei paskatino užsienio investicijas.

Taigi galime teigti, kad mažesni mokesčiai sukuria palankesnę aplinką sąžiningumui bei teisėtam verslui, o tai savo ruožtu skatina laikytis įstatymų ir mokėti mokesčius. Išvada ta, kad vyriausybė, nustačiusi per didelius mokesčių tarifus, iš mokesčių gali gauti mažesnes pajamas nei esant mažiems mokesčių tarifams, tačiau pagrindinis Lafero kreivės keblumas tas, kad sunku nustatyti, koks turi būti vidutinis mokesčių tarifas, kurį viršijus biudžeto mokestinės pajamos pradėta mažėti. P. Gylys teigia, kad „nors teoriniu požiūriu A. Lafero grafikas yra paprastas ir logiškas, realioje mokesčių politikoje jį taikyti yra labai sunku.“ [24. P.12].

Įvertinus esminius su mokesčių našta susijusius teorinius aspektus, pereisime prie Lietuvos mokesčių naštos įvertinimo – ar ji maža, ar visgi didelė, lyginant su ES.

2. MOKESČIŲ NAŠTA LIETUVOJE IR ES LYGINAMUOJU ASPEKTU

Norėdami įvertinti, maža ar didelė mokesčių našta Lietuvoje, jos dydį, atsižvelgdami į pagrindinių mokesčių tarifus, bazes, lengvatas bei pragyvenimo lygį, lyginame su ES valstybių mokesčių naštos rodikliais.

2.1. Mokesčių naštos rodikliai ES 2004-2005 m.

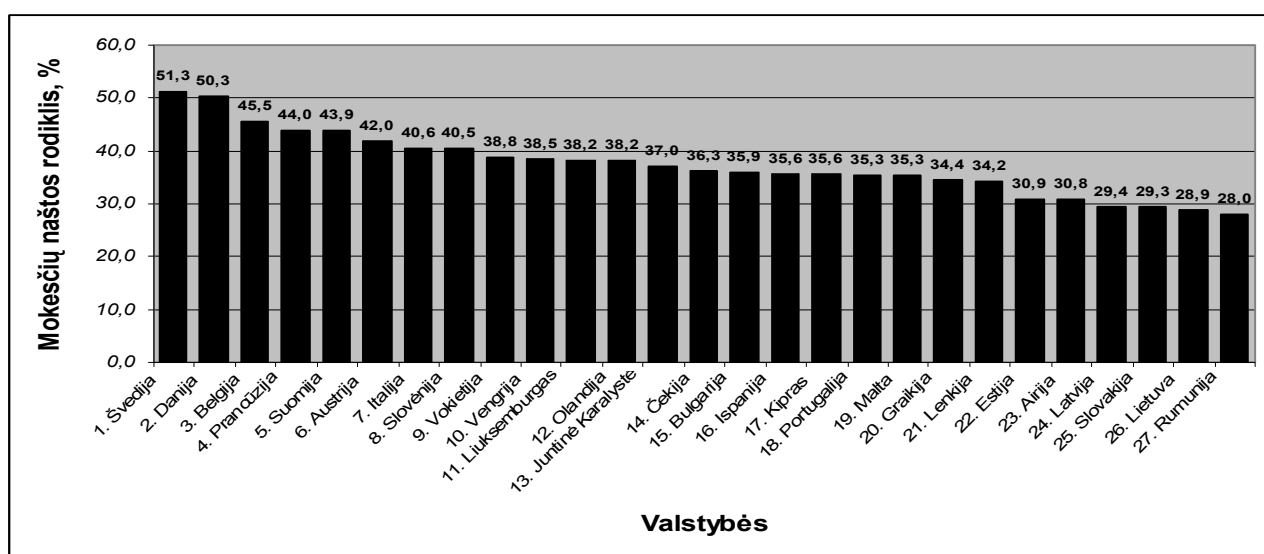
ES, kaip ir Lietuvoje, mokesčių naštos rodiklis skaičiuojamas kaip mokestinių pajamų ir BVP santykis.

2004-2005 m. mokesčių naštos rodiklių dydžiai ES pateikiami 1-o priedo 1-oje lentelėje. 2006 m šie duomenys dar vis nepaskelbti.

Visų pirma, matome, kad 2005 m. mokestinių pajamų ir BVP santykio vidurkis nuo 39,2 % padidėjo iki 39,6 %, tai yra, 0,4 % punkto. 2005 m. mokesčių našta mažesnė už ES vidurkį buvo devyniolikoje valstybių, Lietuvoje jos dydis buvo mažesnis net 10,7 % punkto.

2005 m., lyginant su 2004 m., mokesčių našta išaugo dvidešimt vienoje šalyje ir tik šešiose sumažėjo. Labiausiai mokesčių naštos rodiklis 2005 m. išaugo 2,1 % punkto Kipre, 1,6 % punkto Lenkijoje, po 1,1 % punkto – Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje, Portugalijoje, Maltoje ir 1 % punkto Danijoje, o labiausiai sumažėjo – 0,8 % punkto Austrijoje, po 0,5 % punkto – Čekijoje ir Estijoje bei 0,4 % punkto Slovakijoje.

Kaip pagal 2005 m. mokesčių naštos rodiklį pasiskirstė ES valstybės pavaizduota 3-iajame paveiksle.

3 pav. ES valstybių 2005 m. mokesčių naštos rodikliai, % [95]

Matome, kad 2005 m. didžiausia mokesčių našta buvo – 1. Švedijoje (51,3 %), 2. Danijoje (50,3 %), 3. Belgijoje (45,5 %), 4. Prancūzijoje (44,0 %), 5. Suomijoje (43,9 %),

6. Austrijoje (42,0 %), 7. Italijoje (40,6 %). Šis ES valstybių septynetas, kurių mokesčių našta 2005 m. buvo didžiausia, toks buvo ir 2004 m., skirtumas tas, kad Suomija buvo ketvirtoje, o Prancūzija penktoje vietoje.

2005 m. mažiausia mokesčių našta buvo – 1. Rumunijoje (28,0 %), 2. Lietuvoje (28,9 %), 3. Slovakijoje (29,3 %), 4. Latvijoje (29,4 %), 5. Airijoje (30,8 %), 6. Estijoje (30,9 %), 7. Lenkijoje (34,2 %). 2004 m. mažiausios mokesčių naštos ES narės buvo Rumunija, Lietuva, Latvija, Slovakija, Airija, Estija, Lenkija. Lyginant su 2005 m., Latvija buvo trečioje, o Slovakija ketvirtoje vietoje.

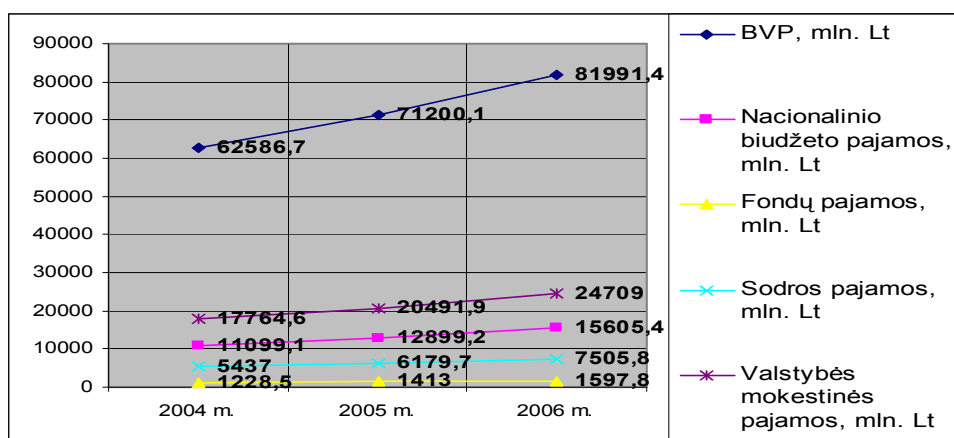
2.2. Mokesčių naštos dydis Lietuvoje 2004-2006 m.

Lietuvoje mokesčių našta skaičiuoja LR Statistikos departamentas ir Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Abi šios institucijos skelbia skirtingus mokesčių naštos rodiklius. LR Statistikos departamentas skaičiuoja **mokesčių naštos rodiklį**, kurio duomenys pateikiami Eurostatui, tuo tarpu Lietuvos laisvosios rinkos institutas skaičiuoja **laisvės nuo mokesčių dieną**.

Kaip buvo minėta, mokesčių naštos rodiklis skaičiuojamas, kaip mokestinių pajamų ir BVP santykis. LR Statistikos departamentas [98], skaičiuodamas šį dydį, į mokestines pajamas įtraukia mokestines valstybės nacionalinio biudžeto pajamas (be nemokestinių pajamų ir ES paramos), valstybės fondų pajamas (sveikatos draudimo fondo ir garantinio fondo pajamas), socialinio draudimo fondo pajamas (be asignavimų iš LR valstybės biudžeto ir kitų valstybės piniginių išteklių).

1-o priedo 2-oje lentelėje pateikiami 2004-2006 m. Lietuvos mokesčių naštos rodiklio apskaičiavimo duomenys ir jų pokyčiai, kurie ir leis geriau suprasti, kas įtakoja šio rodiklio dydį.

Kaip kito BVP, nacionalinio biudžeto, fondų, sodros, tai yra, mokestinės pajamos matome 4-ame paveiksle.

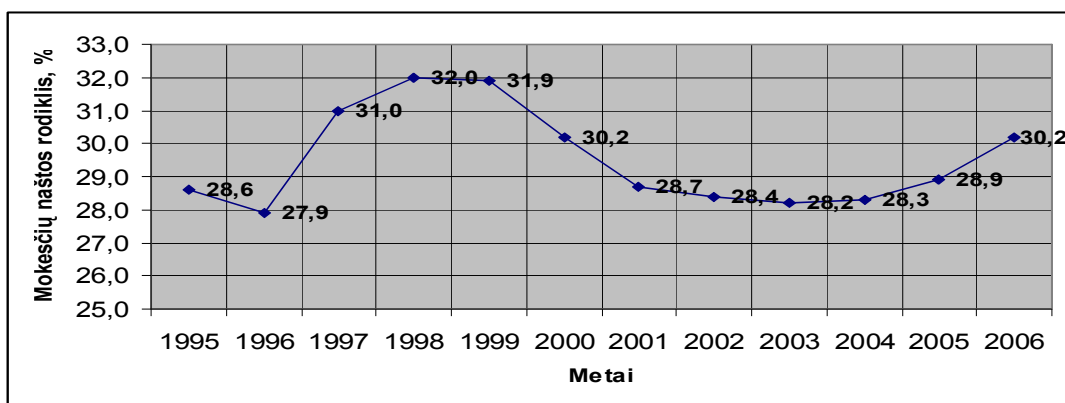

4 pav. 2004-2006 m. Lietuvos mokesčių naštos apskaičiavimo duomenys [89]

Pagal šį grafiką, galime daryti išvadą, kad visi 2006 m. mokesčių naštos apskaičiavimo duomenys didėja – BVP nuo 71200,1 mln. Lt iki 81991,4 mln. Lt, o mokestinės pajamos – nuo

20491,9 mln. Lt iki 24709,0 mln. Lt, atitinkamai ir pats mokesčių naštos rodiklis padidėjo nuo 28,9 % iki 30,2 %. Kad 2006 m. mokesčių naštos rodiklis, lyginant su 2005 m., padidėjo 1,3 % punkto ir yra net 1,9 % punkto didesnis už buvusį 2004 m., įtakojo lėčiau nei mokesčiai, kurie padidėjo 4217,1 mln. Lt (20,58 %), padidėjęs BVP – 10791,3 mln. Lt (15,16 %). Spartesni nei BVP mokesčių pajamų didėjimą lėmė, kad per 2006 m. 2706,2 mln. Lt (20,98 %) padidėjo nacionalinio biudžeto pajamos, 1326,1 mln. Lt (21,46 %) – sodros pajamos, 184,8 mln. Lt (13,08 %) – fondų pajamos.

Lietuvos mokesčių naštos rodiklio kitimas 1995-2006 m. pavaizduotas 5-ame paveiksle.

5 pav. Lietuvos mokesčių naštos rodiklio kitimas 1995-2006 m. [98]

Nagrinėjant 1995-2006 m. Lietuvos mokesčių pajamų ir BVP santykį, matome, kad šis dydis, pradėjęs nuo 1997 m. didėti, didžiausias buvo 1998 m., kai siekė 32,0 % ir iš kart vėl pradėjo mažėti, ši kart iki 2004 m., kai mokesčių naštos rodiklis buvo 28,3 %, po to per 2005 m. vėl ėmė kilti (0,6 % punkto), buvo 28,9 %, o per 2006 m. pakilo net 1,3 % punkto ir jau sudarė 30,2 %.

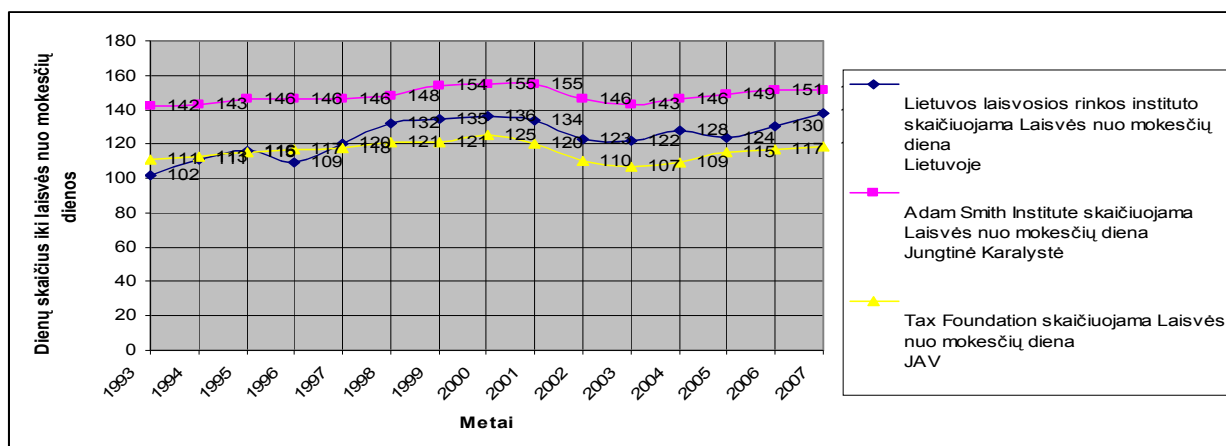
Lietuvos laisvos rinkos institutas skelbia kitą mokesčių naštos rodiklį – laisvės nuo mokesčių dieną, kuri apibūdinama kaip simbolinė diena, kai mokesčių mokėtojas nustoja dirbti valdžiai, o pradeda dirbti savo paties, šeimos gerovei. Šis rodiklis skaičiuojamas ir kitose valstybėse, pavyzdžiui, JAV, Kanadoje, Didžiojoje Britanijoje, Lenkijoje ar kitur.

Lietuvoje laisvės nuo mokesčių diena skaičiuojama nuo 1993 m., kaip ji per visą tą laikotarpį kito, matome iš 1-o priedo 3-os lentelės, kurioje palyginimui pateikiamos Jungtinės Karalystės bei JAV laisvės nuo mokesčių dienos.

Pastaruosius du metus laisvės nuo mokesčių diena Lietuvoje vis tolsta, 2006 m. ji buvo gegužės mėn. 11 d., o 2007 m. atitolo net iki gegužės mėn. 19 d. Būtent 2007 m. gegužės mėn. 19 d. ir yra ta laisvės nuo mokesčių diena, kuri per 1993-2007 m. laikotarpį atėjo vėliausiai, nes kiekvienam teko dirbti 138 dienas vien tam, kad sumokėtų mokesčius valstybei, tai yra, net savaitę ilgiau, lyginant su praėjusiais metais ir net visu mėnesiu nei 1993 m.

„Tolstanti mokesčių diena Lietuvoje, pasak Lietuvos laisvosios rinkos ekspertų, reiškia, kad mokesčių suma didėja sparčiau nei šalies gyventojų ir įmonių pajamos“. [67. P.3].

Kiek dienų reikia dirbti iki laisvės nuo mokesčių dienos Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir JAV, matome iš 6–to paveikslo.

6 pav. Laisvės nuo mokesčių diena Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir JAV 1993-2007 m. [83]

Matome, kad Lietuvoje laisvės nuo mokesčių diena ateina anksčiau nei Jungtinėje Karalystėje, bet vėliau nei JAV. Šiais metais laisvės nuo mokesčių diena Jungtinėje Karalystėje buvo 2007 m. birželio mėn. 1 d., beveik dviem savaitėm vėliau nei Lietuvoje, o JAV – 2007 m. balandžio mėn. 30 d., beveik trimis savaitėmis anksčiau nei Lietuvoje.

Vien mokesčių naštos rodiklių nepakanka, siekiant įvertinti, kokia didelė ar maža mokesčių našta Lietuvoje, todėl kitame darbo skyriuje palyginsime pagrindinius mokesčius Lietuvoje ir ES.

2.3. Pagrindiniai mokesčiai Lietuvoje ir ES

Šioje darbo dalyje išskirsime pagrindinius Lietuvos mokesčius, mokesčių naštos vertinimui aktualiais aspektais teigiamus ir neigiamus jų pokyčius, palyginsime mokesčių tarifus, bazes ir lengvatas Lietuvoje ir ES.

LR mokesčių administravimo įstatymu [3] Lietuvoje įtvirtinti tokie mokesčiai: pridėtinės vertės mokestis, akcizai, gyventojų pajamų mokestis, nekilnojamojo turto mokestis, žemės mokestis, mokestis už valstybinius gamtos išteklius, naftos ir dujų išteklių mokestis, mokestis už aplinkos teršimą, konsulinis mokestis, žyminis mokestis, paveldimo turto mokestis, privalomojo sveikatos draudimo įmokos, įmokos į Garantinį fondą, valstybės rinkliava, loterijų ir azartinių lošimų mokestis, mokesčiai už pramoninės nuosavybės objektų registravimą, pelno mokestis, valstybinio socialinio draudimo įmokos, pertekliaus mokestis cukraus sektoriuje, gamybos mokestis cukraus sektoriuje, muitai, atskaitymai nuo pajamų pagal Lietuvos Respublikos miškų įstatymą, mokestis už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise, socialinis

mokestis, papildomos baltojo cukraus gamybos kvotos ir pridėtinės izogliukozės gamybos kvotos vienkartinio išsipirkimo mokestis. Šiuo metu galioja 25 mokesčiai.

Pagrindiniai mokesčiai, iš kurių surenkama daugiausiai mokestinių pajamų, o ir atliktos apklausos metu įvardinti kaip labiausiai verslui trukdantys – pelno, PVM, gyventojų pajamų mokesčiai ir valstybinio socialinio draudimo įmokos ir bus šiame darbe analizuojami Lietuvos ir ES lyginamuoju aspektu. Išskirtina tai, kad pagrindinis dėmesys skiriamas aspektams, kurie susiję su mokesčių baze, tarifais ir lengvatomis, tai yra, tiems mokesčių elementams, kurie įtakoja atitinkamo mokesčio našta. Remiantis šiuo kriterijumi atliekama visa pagrindinių Lietuvos mokesčių pokyčių analizė, jų lyginimas su ES valstybėse galiojančiais atitinkamais mokesčiais.

2.3.1. Pelno mokestis

2.3.1.1. Pelno mokesčio pokyčiai Lietuvoje 2000-2006 m.

Pelno mokestį Lietuvoje reglamentuoja 2001 m. gruodžio mėn. 20 d. LR Pelno mokesčio įstatymas [4], kurį analizuodami, išskirsime esminius šio mokesčio pokyčius.

Išskirtume tokius **teigiamus, kitaip sakant, mažinančius pelno mokesčio našta, pokyčius:**

Nuo 2002 m. –

- ✓ pagrindinis pelno mokestis tarifas sumažintas iki 15 %, vietoj nuo 2000 m. buvusio 24 %, kuris buvo pakeitęs dar anksčiau galiojusį 29 % šio mokesčio tarifą;
- ✓ prie pajamų šaltinio išskaitomo pelno mokesčio tarifo sumažinimas iki 10 %, vietoj buvusių 15 %.

Nuo 2003 m. Lietuvos vieneto gaunami dividendai iš Lietuvos vienetų, kuriuose dividendus gaunantis ne trumpiau kaip 12 mėn. be pertraukų valdo daugiau kaip 10 % balsus suteikiančių akcijų (dalių, pajų), pelno mokesčiu neapmokestinami ir neįtraukiami į juos gaunančio vieneto pajamas.

Nuo 2005 m. –

- ✓ Vienetų, kuriuose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 500 tūkst. Lt, apmokestinamasis pelnas apmokestinamas, taikant 13 % pelno mokesčio tarifą.
- ✓ Individualioms įmonėms, tikrosioms ir komandinėms ūkinėms bendrijoms, kuriuose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 1 mln. Lt, apmokestinamojo pelno dalis, atitinkanti 25 tūkst. Lt sumą, apmokestinama taikant 0 % pelno mokesčio tarifą, likusi –15 %.

Abiem minėtais atvejais, šios nuostatos netaikomos, jei vieneto dalyviai ar jo šeimos nariai yra individualių įmonių dalyviai ar turi daugiau kaip 50 % kitų vienetų akcijų (dalių, pajų).

✓ Lietuvos vienetų apmokestinamasis pelnas apmokestinamas, taikant 0 % pelno mokesčio tarifą, jeigu per mokestinį laikotarpį vieneto darbuotojų, priklausančių LR socialinių įmonių įstatyme nurodytoms tikslinėms asmenų grupėms, skaičius sudaro ne mažiau kaip 40 % metinio vidutinio sąrašuose esančių darbuotojų skaičiaus, o ir vienetas nevykdo veiklos, įtrauktos į socialinių įmonių neremtinų veiklos rūšių sąrašą arba iš tokios veiklos gaunamos pajamos sudaro ne daugiau kaip 20 % visų vieneto pajamų. Be viso to, toks Lietuvos vienetas mokestinio laikotarpio paskutinę dieną turi turėti socialinės įmonės statusą.

Nuo 2006 m. kitų krovinių automobilių, priekabų ir puspriekabių, autobusų nusidėvėjimo normatyvas, metais sumažėjo iki 4 m., kai prieš tai buvo 10 m.

Nuo 2007 m. Lietuvoje nereikia mokėti mokesčio nuo pelno, kurį bendrovė gauna, pardavusi savo antrinę įmonę.

Prie neigiamų, didinančių pelno mokesčio našta, pokyčių priskirtume:

Nuo 2002 m. investuoto pelno lengvatos panaikinimas.

Nuo 2005 m. pradėti apmokestinti pelno nesiekiantys asmenys, kai mokestinio laikotarpio pajamos iš ūkinės komercinės veiklos neviršija 1 mln. Lt, apmokestinamojo pelno dalis, atitinkanti 25 tūkst. Lt sumą, apmokestinama taikant 0 % pelno mokesčio tarifą, o likusi - 15 %.

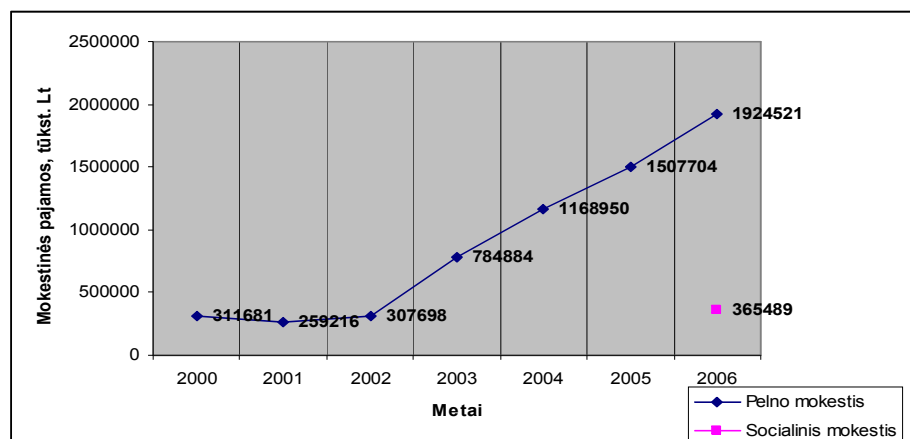
Nuo 2006 m. naujai įvestas laikinasis socialinis mokestis, kuris visiems suprantamas, tik kitu mokesčio pavadinimu įvardintas, pelno mokesčio padidėjimas – 2006 m. – 4 %, 2007 m. – 3 % nuo pelno mokesčio bazės, tai yra, apmokestinamojo pelno.

Tiek teigiamai, tiek neigiamai vertintina, kad gauta parama, panaudota ne pagal LR labdaros ir paramos įstatyme nustatytą paskirtį, taip pat iš vieno paramos teikėjo per mokestinį laikotarpį grynais pinigais gautos paramos dalis, viršijanti 250 MGL dydžio sumą, apmokestinama be atskaitymų, taikant 15 % pelno mokesčio tarifą. Iš vienos pusės valstybė bando daugiau apsidrausti nuo fiktyvių sandorių, mažinančių apmokestinamąjį pelną, bet tokiu būdu ribojamos paramos gavėjų galimybės.

Taip pat išskirtume tai, kad labai svarbus pelno mokesčio trūkumas tas, kad mokestinis pelnas labai atitolęs nuo finansinio, o tai, kaip ir dažna šio mokesčio įstatymų nuostatų kaita, labai sunkina pelno mokesčio administravimą.

Kaip visa tai įtakojo pelno ir socialinio mokesčio surinkimą, matome iš 7-to paveikslo.

7 pav. Mokestinės pelno ir socialinio mokesčio pajamos 2000-2006 m. [97]

Kaip matome, didžiausios pelno mokesčio pajamos buvo 2006 m., kai jos siekė 1924,52 mln. Lt, o mažiausios 2001 m. – 259,22 mln. Lt. Šio mokesčio pajamos didėjo per 2003 m. – 155,08 %, 2004 m. – 48,93 %, 2005 m. – 28,98 % ir 2006 m. – 27,65 %. Būtent nuo 2002 m., kai pagrindinis pelno mokesčio tarifas nuo 24 % buvo sumažintas iki 15 %, ir pradėjo sparčiai didėti šio mokesčio mokestinės pajamos. Tai gali būti paaiškinama teoriniu A. Lafero modeliu, kad kuo mažesni tarifai, tuo daugiau surenkama mokestinių pajamų, nes tai skatina mokėti mokesčius ir tokiu būdu „išvedama iš šešėlio“.

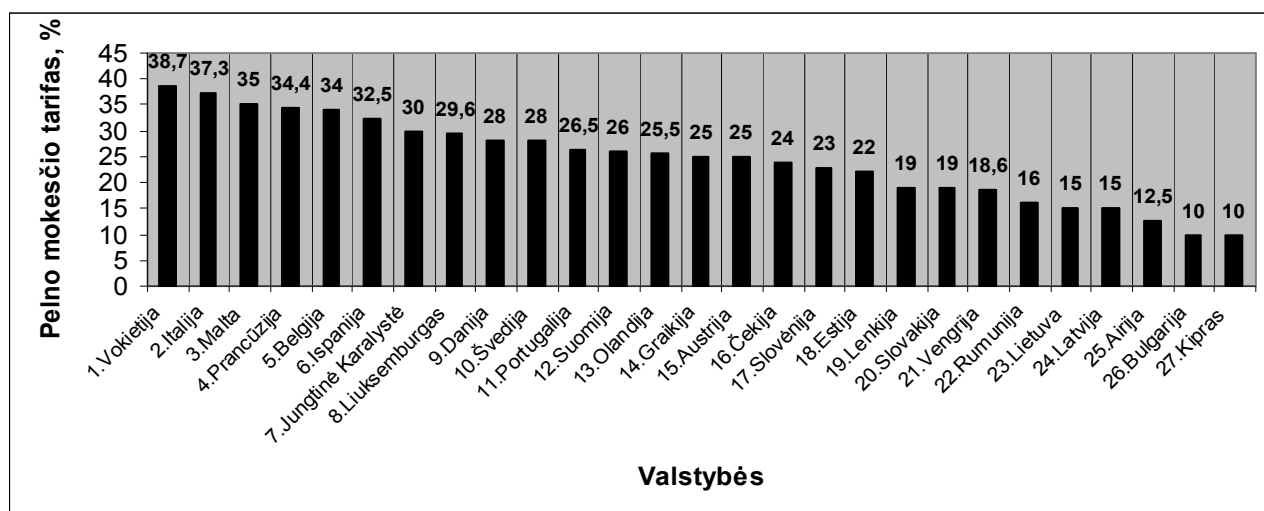
Nuo 2006 m., įvedus socialinį mokestį, iš šio mokesčio buvo surinkta 365,49 mln. Lt. Dabar dar anksti spręsti, kaip šis mokestis įtakos 2007 m. pelno ir paties socialinio mokesčio surenkamumą, tai parodys tų metų rezultatai, bet dauguma ekspertų mano, kad tai turėtų neigiamai paveikti šių mokesčių mokestines pajamas, kadangi didžioji dalis įmonių gali vėl „pasitraukti į šešėlį“.

2.3.1.2. Pelno mokestis ES

Kad įvertintume pelno mokestį Lietuvoje, jį turime palyginti su kitose ES valstybėse taikomu pelno mokesčiu. Kokie pelno mokesčio tarifai ES, kaip jie keitėsi per 2005-2007 m. laikotarpį, pateikta 2-o priedo 1-oje lentelėje.

Lyginant 2007 m. ES pelno mokesčio tarifus su buvusiais 2006 m., galima daryti išvadą, kad šio mokesčio tarifas sumažėjo net aštuoniose valstybėse: Bulgarijoje (9,5 % punkto), Graikijoje (4 % punkto), Olandijoje (3,5 % punkto), Ispanijoje (2,5 % punkto), Estijoje, Slovėnijoje ir Danijoje (po 2 % punkto), Portugalijoje (1 % punkto), o pelno mokesčio tarifas padidėjo trijose valstybėse – Vengrijoje (1,1 % punkto), Vokietijoje ir Prancūzijoje (po 0,1 % punkto).

2007 m. duomenimis pelno mokesčio tarifai ES atvaizduoti 8-ame paveiksle.

8 pav. Pelno mokesčio tarifai ES 2007 m. [95]

Pagal pelno mokesčio tarifą Lietuva priskiriama prie šalių turinčių mažiausią šio mokesčio tarifą. Tik Kipras (10 %), Bulgarija (10 %), Airija (12,5 %) turi mažesnius pelno mokesčių tarifus, o Latvijoje jis toks pat kaip ir Lietuvoje. Didžiausi pelno mokesčio tarifai yra Vokietijoje (38,7 %), Italijoje (37,3 %), Maltoje (35 %), Prancūzijoje (34,4 %) ir Belgijoje (34 %).

Matome, kad pelno mokesčio vidurkis kiekvienais metais vis mažėja ir pagal 2007 m. duomenis sudaro 24,4 %. Pagrindė tai sąlygojo palyginus maži naujų ES valstybių narių pelno mokesčio tarifai.

Kaimyninė Estijoje pelno mokesčio tarifas yra 22 %, bet išskirtina tai, kad šį mokestį moka šios šalies įmonės ir užsienio subjektų (įskaitant filialus) įstaigos tik nuo paskirstyto pelno, įskaitant dividendus ir kitas pelno išmokas (dovanas, reprezentacijos išlaidas ir mokėjimus, nesusijusius su verslu). Išsimokėti dividendus dabar geriausios sąlygos sudarytos Latvijoje, kur leidžiama nemokėti mokesčio nuo dividendų, išmokamų bendrovei, esančiai Europos ekonominės erdvės šalyje. Ši lengvata galioja nepaisant to, prieš kiek laiko ir kiek akcijų buvo įsigyta. Apibendrinat galima teigti, kad lyginant Baltijos regioną, Lietuvoje pelno mokesčio našta nėra didesnė nei Estijoje ar Latvijoje, aišku, yra tam tikrų tiek teigiamų, tiek neigiamų pasekmių.

R. Stačioko [18. P.55] teigimu ES taikomos labai įvairios pelno mokesčio lengvatos: iki tam tikros sumos neapmokestinamas nepaskirstytas pelnas (pvz., Belgijoje, Jungtinėje Karalystėje); mažesniu tarifu apmokestinamas pelnas, skirtas dividendams išmokėti (pvz., Vokietijoje), ar net, apmokestinant akcininkus, daroma dalinė sumokėto pelno mokesčio už dividendus užskaita (pvz., Jungtinėje Karalystėje); lengvatiniai tarifai skiriami naujoms įmonėms ir jų veiklai plėsti (pvz., Prancūzijoje), investicijoms, darbo vietoms mažo užimtumo regionuose kurti (pvz., Italijoje, Vokietijoje).

Kalbant apie socialinį mokestį Lietuvoje, išskirtina tai, kad ir kai kuriose ES valstybėse yra imami ekonominių sunkumų, solidarumo mokesčiai, kurie savo paskirtimi panašūs į šį mokestį (žr. 2-o priedo 2-ą lentelę).

Apibendrinant galima teigti, kad pelno mokesčio našta Lietuvoje, lyginant su kitomis ES valstybėmis, nėra didelė, bet tam tikrų neigiamų aspektų yra, tai būtų dvigubas dividendų apmokestinimas, per mažai šio mokesčio lengvatų, kurios galėtų skatinti verslą, spręsti užimtumo ir kitas problemas, sudėtingas šio mokesčio administravimas ir pastovi su šiuo mokesčiu susijusių įstatymų kaita.

2.3.2. Gyventojų pajamų mokestis

2.3.2.1. Gyventojų pajamų mokesčio pokyčiai 2000-2006 m.

Gyventojų pajamų mokestį Lietuvoje reglamentuoja 2002 m. liepos mėn. 2 d. LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas [1], kuriuo vadovaudamiesi analizuosime šio mokesčio pokyčius.

Išskirtini tokie **teigiami, mažinantys mokesčio našta, gyventojų pajamų mokesčio pokyčiai:**

✓ Nuo 2006 m. liepos mėn. 1 d. gyventojų pajamų mokesčio tarifai yra 15 % ir 27 %, vietoj buvusių 15 % ir 33 %, o nuo 2008 m. sausio mėn. 1 d. šie tarifai bus 15 % ir 24 %.

✓ Buvęs 214 Lt neapmokestinamas pajamų dydis (NPD) nuo 2002 m. birželio mėn. padidėjo iki 250 Lt, nuo 2003 m. dar iki 290 Lt, o nuo 2007 m. šis dydis padidintas iki 320 Lt, kaip ir atitinkamai apie 10 % padidinti ir individualieji bei papildomi (už auginamus vaikus) NPD dydžiai.

✓ Numatyta galimybė iki 2 % gyventojų pajamų mokesčio Lietuvos gyventojo prašymu, mokestiniam laikotarpiui pasibaigus, pervesti Lietuvos vienetais, turintiems teisę gauti paramą pagal LR Labdaros ir paramos įstatymą.

✓ LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 str. nustatyta, kad iš pajamų gali būti atimamos tokios per mokestinį laikotarpį patirtos nuolatinio Lietuvos gyventojo išlaidos:

▪ palūkanos už vieną kreditą arba jo dalį vienam gyvenamajam būstui statyti arba jam įsigyti, sumokėtos banko, kitoms kredito įstaigoms (iki 2007 m. buvo galima susigrąžinti palūkanas už bet kiek paskolų);

▪ už studijas nuolatinių Lietuvos gyventojų sumokėtos sumos. Pabrėžtina, kad jei tam tikslui paimta iš kredito įstaigos paskola, tai iš pajamų gali būti atimta tik per mokestinį laikotarpį grąžinta šios paskolos dalis. Tais atvejais, kai studijuojantis (iki 26 m. apribojimas panaikintas nuo 2005 m.) nėra pajamų mokesčio mokėtojas arba neturi galimybių pasinaudoti šia

lengvata, šias išlaidas iš savo pajamų gali atimti tėvai (įtėviai) arba globėjai, brolis, sesuo ir (arba) sutuoktinis (sugyventinis).

- savo, sutuoktinio arba savo nepilnamečių vaikų (įvaikių) bei iki 18 m. ir vyresnių neįgaliųjų vaikų (įvaikių), kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, naudai sumokėtos gyvybės draudimo įmokos, kai draudimo išmoka išmokama ne tik įvykus draudiminiam įvykiui, bet ir pasibaigus draudimo sutarties galiojimo terminui;

- savo, sutuoktinio bei iki 18 m. ir vyresnių neįgaliųjų vaikų (įvaikių), kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, naudai sumokėtos pensijų įmokos į pensijų fondus;

- už vieną 2004-2006 m. (pratęsus terminą – ir 2007-2009 m.) įsigytą asmeninio kompiuterio vieneta su programine įranga ir (arba) interneto prieigos įrengimą, sumokėtos išlaidos, neviršijančios 4 tūkst. Lt.

Neigiami gyventojų pajamų mokesčio, didinantys šio mokesčio našta, pokyčiai:

- ✓ Nuo 2006 m. liepos mėn. 1 d., sumažinus gyventojų pajamų mokesčio tarifą iki 27 %, o nuo 2008 m. sausio mėn. 1 d. iki 24 %, šio mokesčio įplaukos kompensuojamos, apmokestinant 2006-2007 m. pilną socialiniu mokesčiu, kurio dydis pirmaisiais metais sudarė 4 %, o antraisiais – 3%, be viso to, nuo 2006 m. apmokestintas gyventojų nekilnojamas komercinei veiklai naudojamas turtas – 1 % metiniu mokesčiu nuo tokio turto vertės. Tokiu būdu kompensuojant mokesčių įplaukas dėl sumažėjusio gyventojų pajamų mokesčio tarifo, mokesčių našta nesumažėjo, o tiesiog buvo perkelta nuo vienu mokesčių mokėtojų kitiems.

- ✓ Daugumos ekspertų nuomone neigiamai vertintina tai, kad nelygios apmokestinimo sąlygos, užsiimant verslu individualiai (27 %) bei per juridinį asmenį (15 %).

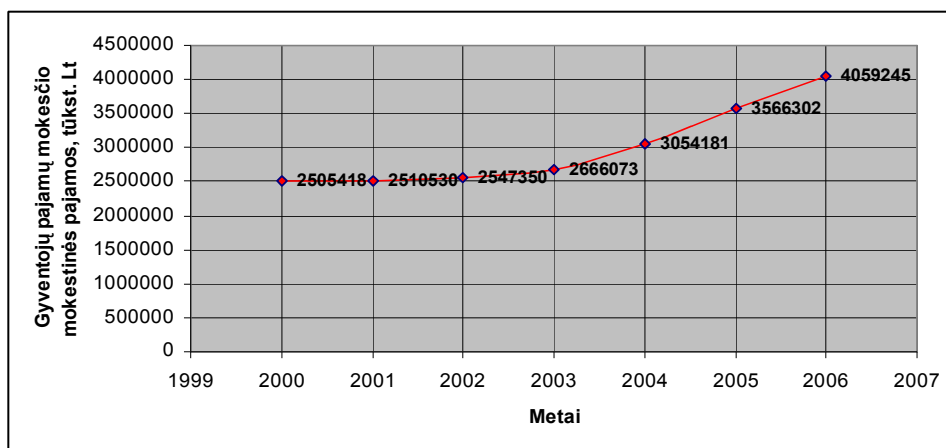
- ✓ Apskaičiavimai rodo, kad gyventojų pajamų mokesčio tarifo sumažinimą labiau pajuto didesnius atlyginimus gaunantys žmonės (žr. 3-o priedo 1-ą lentelę). Iš nurodyto priedo matome, kad žmogaus, uždirbančio 700 Lt mėnesinį bruto darbo užmokestį, 33 % gyventojų pajamų mokesčio tarifui sumažėjus iki 27 %, gaunamas, atskaičius mokesčius, atlyginimas padidėjo 32,70 Lt, kai tuo tarpu, uždirbančio 1500 Lt – 80,70 Lt ar 2500 Lt – net 140,70 Lt. Skirtumas akivaizdus ir toks bus, sumažinus šio mokesčio tarifą iki 24 %, kai žmogaus, uždirbančio 700 Lt mėnesinį bruto darbo užmokestį, gaunamas, atskaičius mokesčius, atlyginimas padidės 11,40 Lt, uždirbančių 1500 Lt – 35,40 Lt, o 2500 Lt – 65,40 Lt. Išskirtina, kad taikant individualius ir papildomus NPD dydžius, gaunamo, atskaičius mokesčius, atlyginimo sumos būtų dar didesnės.

Tą patį patvirtina ir tyrimai – „nuo liepos mėn. 1 d., įsigaliojus 27 % gyventojų pajamų mokesčio tarifui, darbo užmokesčio „į rankas“ padidėjimą pajuto 55,2 % apklaustų dirbančiųjų, kad atlyginimas nepadidėjo, teigė 30,3 %, nežinojo, neatkreipė dėmesio 12,2 % apklaustųjų, rodo SEB Vilniaus banko užsakymu viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „TNS

Gallup“ atlikta apklausa. Tai, kad atlyginimo padidėjimą nelabai pajuto mažiausiai gaunantys žmonės, drįsčiau sieti, kad ten, kur tokios mažos algos, greičiausiai kartu kalbama apie nemažą „šešėlinę“ algą – kalbėjo G. Nausėda, pažymėjęs, kad dalį algos „vokeliuose“ mokantys darbdaviai mokesčių naštos sumažėjimo naudą susikrauna į savo kišenes.“ [91].

Tokia situacija išliks tol, kol ir toliau bus taikomi proporciniai, o ne progresyviniai gyventojų pajamų mokesčio tarifai, kurių įvedimo klausimas pastaruoju metu labai plačiai diskutuojamas. Vieni tvirtina, kad progresiniais mokesčiais įgyvendinamas socialinis teisingumas, palankesne linkme perskirstoma mokesčių našta, tokiu būdu, sumažinama turtinė diferenciacija visuomenėje. Priešininkai teigia, kad gyventojų pajamų mokesčio mažinimas visiems žmonėms – tai socialinės atskirties didinimas.

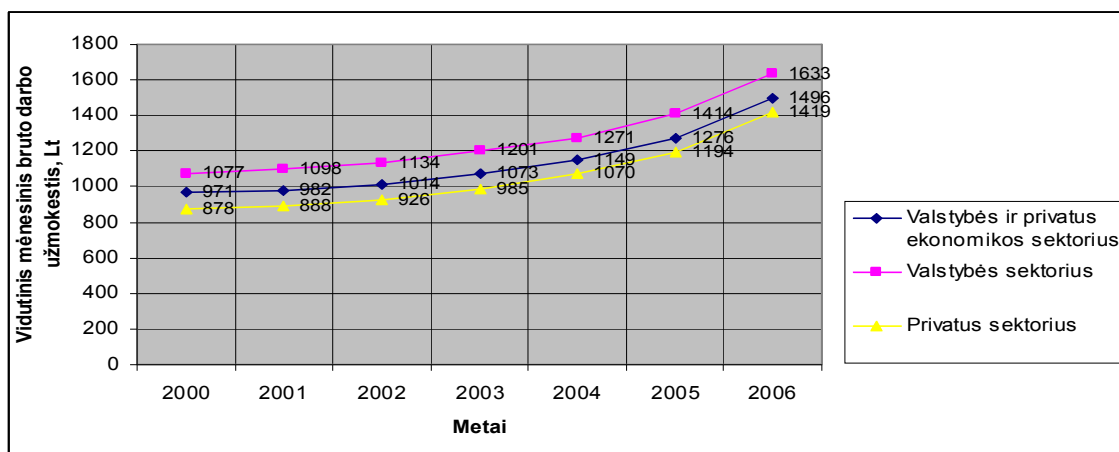
Kaip 2000-2006 m. kito gyventojų pajamų mokesčio pajamos, matome iš 9-to pavyzdžio.

9 pav. Mokestinės gyventojų pajamų mokesčio pajamos 2000-2006 m. [97]

Iš šio paveikslo matome, kad gyventojų pajamų mokesčio pajamos vis didėja, didžiausios jos buvo 2006 m. (4059,25 mln. Lt). Tokį rezultatą sąlygojo šio mokesčio tarifo sumažinimas, kuris paaiškinamas jau minėtu teoriniu A. Lafero modeliu. Ženklesnis šių pajamų padidėjimas pastebimas 2004 m., kai lyginant su 2003 m., jos padidėjo 14,56 %, per 2005 m. – 16,77 %, o per 2006 m. – 13,82 %. Vertinant šiuos padidėjimus, reikia atsižvelgti į tai, kad VMI duomenimis [99] vien per 2006 m. buvo grąžinta 334,53 mln. Lt, lyginant su 2005 m., 41,55 mln. (14,18 %) daugiau permokėtos gyventojų pajamų mokesčio sumos, kuri susidarė, deklaruojant sumokėtą gyventojų pajamų mokestį ir patirtas išlaidas, mažinančias apmokestinamąsias pajamas. Šia mokesčio lengvata pasinaudojo 670009 gyventojų, tai yra, 40275 daugiau nei 2005 m. Svarbu pabrėžti, kad ši lengvata nesumažino gyventojų pajamų mokesčio pajamų, o priešingai jas padidino, nes teigiamai veikė mokesčių mokėtojus, skatindama, kad visas atlyginimas būtų oficialus, nes tada grąžinama didesnė gyventojų pajamų mokesčio suma.

Gyventojų pajamų mokesčio augimui įtakos turėjo ir spartesnis nei tikėtasi vidutinio darbo užmokesčio didėjimas (žr. 10–tą pav.).

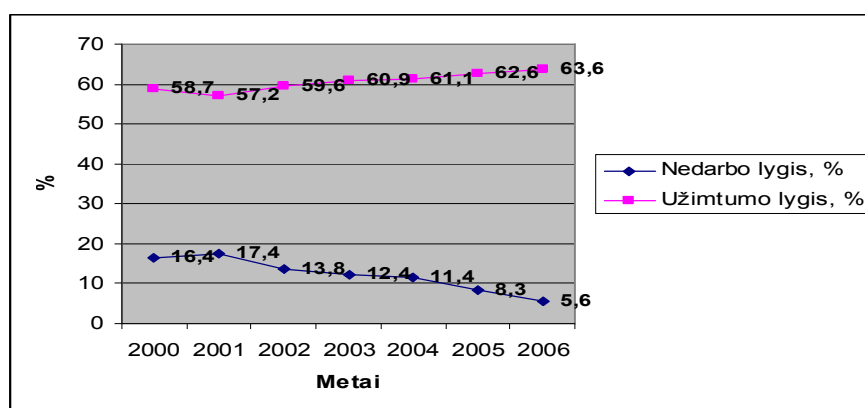

10 pav. Vidutinio darbo užmokesčio pokyčiai 2000-2006 m. [98]

2006 m. didžiausias vidutinis mėnesinis darbo užmokestis buvo valstybės sektoriuje – 1633 Lt, toliau sekė valstybės ir privatus ekonomikos sektorius (1496 Lt) ir mažiausias vidutinis darbo užmokestis – 1419 Lt buvo privačiame sektoriuje. Kaip matome, nuo 2004 m. ir pradėjo sparčiau didėti vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, iki 2006 m. jis padidėjo 362 Lt valstybiniame sektoriuje, 349 Lt privačiame sektoriuje ir 347 Lt valstybiniame bei privačiame ekonominiame sektoriuje.

Tai vertinant, nereikia pamiršti, kaip keitėsi minimali mėnesinė alga, buvęs 450 Lt jos dydis nuo 2004 m. gegužės mėn. 1 d. pakilo iki 500 Lt, nuo 2005 m. liepos mėn. 1 d. – 550 Lt, nuo 2006 m. liepos mėn. 1 d. – 600 Lt ir nuo 2007 m. liepos mėn. 1 d. – 700 Lt.

Prie veiksmų, sąlygojančių tokių gyventojų pajamų mokesčio pajamų padidėjimą, išskirtume ir sumažėjusį nedarbą bei padidėjusį gyventojų užimtumą (žr. 11–tą pav.).

11 pav. Nedarbo ir užimtumo lygio pokyčiai 2000-2006 m. [98]

2000 m. buvęs 16,4 % nedarbo lygis, 2001 m. padidėjęs iki 17,4 %, ėmė nuosekliai mažėti ir 2006 m. sudarė tik 5,6 % – tai žemiausias nedarbo lygio rodiklis per 2000-2006 m.

laikotarpi. Atitinkamai didėjo užimtumo lygis, 2000 m. jis buvo 58,7 %, o 2006 m. jau 63,6 %. Tokius rezultatus sąlygojo ženkliai padidėjusi migracija, kurios tikslūs mastai sunkiai įvertinami.

Visgi siūloma, dar labiau mažinti gyventojų pajamų mokesčio tarifą, nes tokiu būdu būtų padidintos realiosios darbuotojų pajamos, o ir pats vartojimas, už kurį valstybei mokami vartojimo mokesčiai. Visa tai skatintų tiek darbuotojų, tiek darbdavių motyvaciją dirbti legaliai, tokiu būdu ir mažėtų šešėlinė ekonomika. Aišku, gyventojų pajamų mokesčio tarifo sumažinimas gali turėti neigiamų padarinių biudžeto pajamų surinkimui, bet tik tam tikru laikotarpiu, nes iš to tikimasi ilgalaikės naudos, kai surenkami mokesčiai padidės dėl „šešėlio“ sumažėjimo.

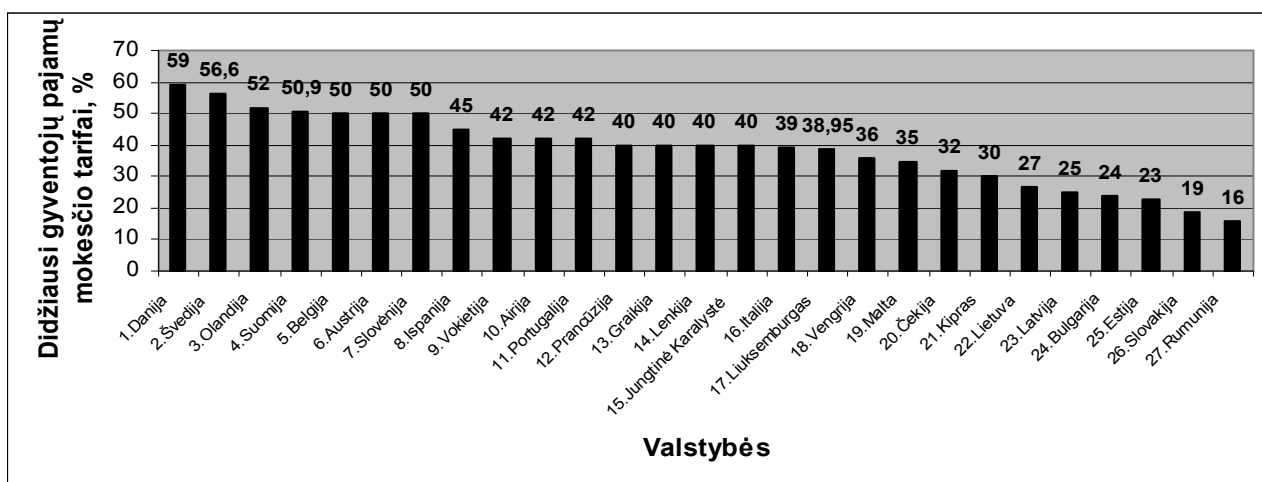
Pabrėžtina tai, kad padidėjęs pinigų kiekis žmonių piniginėse, natūralu, kad padidina prekių bei paslaugų paklausą, kitaip sakant, didėja infliacijos grėsmė. Taigi ne tik mokesčiai mažina vartojimą, prekių ir paslaugų paklausą bei taupymą, bet ir infliacija atlieka tokį patį vaidmenį, kurios dydžiu, lygiai taip pat kaip ir sumokėjus mokesčius, sumažėja žmogaus vartojimas ir dėl to žmogus tampa neturtingesnis. Statistikos departamentas [98] praneša, kad 2007 m. rugsėjo mėn., palyginti su rugpjūčio mėn., Lietuvoje užfiksuota 1,4 % infliacija ir jis vis didėja. Šiais metais tai didžiausia mėnesinė infliacija.

2.3.2.2. Gyventojų pajamų mokestis ES

Didžiausi gyventojų pajamų mokesčio tarifai ES šalyse 2004-2006 m. pateikti 3-o priedo 2-oje lentelėje.

Per 2006 m. didžiausi gyventojų pajamų mokesčiai sumažėjo – 9,6 % punkto Prancūzijoje, 6,6 % punkto Italijoje, 6 % punkto Lietuvoje, po 5 % punkto Bulgarijoje ir Vokietijoje, 3,4 % punkto Švedijoje, 3 % punkto Estijoje, 2 % punkto Vengrijoje, 0,1 % punkto Suomijoje, o padidėjo tik Portugalijoje – 2 % punkto.

Didžiausius gyventojų pajamų mokesčių tarifus ES 2006 m. matome 12-ame paveiksle.

12 pav. Didžiausi gyventojų pajamų mokesčiai ES 2006 m. [95]

Didžiausias gyventojų pajamų mokestis 2006 m. buvo Danijoje (59 %), Švedijoje

(56,6 %), Olandijoje (52 %) ir Suomijoje (50,9 %), o mažiausias – Rumunijoje (16 %), Slovakijoje (19 %), Estijoje (23 %) ir Bulgarijoje (24 %). Lietuva pagal didžiausią gyventojų pajamų tarifą yra dvidešimt antroje vietoje.

„Tik keturios valstybės (Slovakija, Latvija, Estija ir Lietuva) taiko proporcinę pajamų mokesčio sistemą. Visos senosios ES narės ir daugelis naujųjų taiko progresinę pajamų apmokestinimo sistemą“ [40. P.16] (žr. 3-o priedo 3-ą lentelę). Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio tarifas yra gerokai didesnis nei kitose proporcinę mokesčio sistemą taikančiose valstybėse – Latvijoje 25 %, Estijoje 23 % ir Slovakijoje 19 %.

Austrijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Kipre mažiausias pajamas gaunantiems taikomas nulinis pajamų mokesčio tarifas. Šiuo tarifu apmokestinamos pajamos svyruoja nuo 303,33 eurų Austrijoje iki 2618,33 eurų Švedijoje. Didesnius kaip 30 % tarifus ES senbuvės paprastai taiko didesnėms nei 1000 eurų pajamoms. Kitiems, kelis ir daugiau tūkstančius per mėnesį gaunantiems gyventojams taikomi dar didesni šio mokesčio tarifai – 40 % ir daugiau.

Atlikę nedidelį tyrimą, išsiaiškinsime, koku gyventojų pajamų mokesčio tarifu apmokestinamas 1000 Lt priskaitytas atlyginimas Lietuvoje ir ES. (žr. 3-o priedo 4-tą lentelę).

Gauti tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad apmokestinant 1000 Lt priskaitytas atlyginimą, didžiausias gyventojų pajamų mokesčio tarifas taikomas būtent Lietuvoje, ji užima pirmą vietą iš tyrimo dalyvavusių dvidešimt vienos ES valstybių. Antroje vietoje yra Belgija, trečioje – Latvija, ketvirtoje – Italija ir penktoje – Estija.

Dabar aptarsime konkrečių ES valstybių apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčiu lengvatas ir kitus nepaminėtus ypatumus [18. P.80].

Airija. Gyventojų pajamų mokesčio dydis priklauso nuo šeimyninės padėties bei pajamų dydžio. Jei namų ūkį sudaro vienas asmuo, pirmieji 28 tūkst. eurų (2333,33 eurų/mėn.) apmokestinami 20 % tarifu, o pajamos viršijančios šią sumą – 42 %. Tokiu atveju, jei šeimoje tik vienas iš sutuoktinių gauna pajamas, 20 % tarifu apmokestinami pirmieji 37 tūkst. eurų ir tik likusieji – 42 %. Kai abu sutuoktiniai gauna pajamas, 56 tūkst. eurų apmokestinami 20 %, o kiti – 42 % tarifu.

Danija. Kiekvienam Danijos piliečiui, sulaukusiam 18 m., skiriama 34400 DKK pašalpa, be to, taikomos nuolaidos mokantiems palūkanas, profsajungų nario mokesčius, įnašus už nedarbo draudimą, į pensinius fondus, važiuojantiems iš namų iki darbo daugiau nei 24 km ir pan.

Nyderlandai. Mokesčio mokėtojai skirstomi į asmenis iki 65 m. ir vyresni, pagal tai ir nustatytos apmokestinamos sumos ir skirtingi joms taikomi gyventojų pajamų mokesčio tarifai.

Prancūzija. Neapmokestinamos pajamos gautos už vertybinių popierių pardavimą, indėlių palūkanos, išmokos, gautos pagal gyvybės draudimo sutartis bei pašalpos.

Portugalija. Lengvatos galioja šeimoms turinčioms daugiau nei 3 vaikus.

Suomija. Mokesčio mokėtojas gali išskaičiuoti iš apmokestinamos sumos tam tikras išlaidas: kelionių į darbą išlaidas, įmokas profsajungas ir pensijų fondams.

Švedija. Gyventojų pajamų mokesčio dydis priklauso nuo darbo trukmės. Jeigu mokėtojo darbas Švedijoje neviršija 6 mėn., apmokestinamos tik Švedijoje gautos darbo pajamos. Jeigu darbo laikotarpis Švedijoje yra 6 ir daugiau mėn., apmokestinamos tiek Švedijoje, tiek užsienyje gautos pajamos. Specialiu 15 % mokesčiu apmokestinamos pramogų verslo atstovų ir menininkų ne ES gyventojų darbo pajamos. Kitų ES valstybių gyventojams taikomas specialus 25 % tarifas.

Apibendrinant, galima teigti, kad ES gyventojų pajamų mokesčio sistemos turi savitų bruožų, tačiau daugeliui jų būdingi progresiniai mokesčio tarifai, kur itin dideli tarifai nustatyti dideles pajamas gaunantiems gyventojams ir neapmokestinamosios pajamos, gaunantiems mažas pajamas. Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio tarifas yra didesnis nei kitose proporcinę mokesčio sistemą taikančiose valstybėse, o atlikus tyrimą, koku gyventojų pajamų mokesčio tarifu Lietuvoje ir ES apmokestinamas 1000 Lt priskaitytas atlyginimas, iš dvidešimt vienos tyrimo dalyvavusių ES valstybių, būtent Lietuva užima pirmąją vietą pagal didžiausią šiai sumai taikomą šio mokesčio tarifą. Remiantis tuo, galime teigti, kad Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio našta yra gerokai didesnė už kitų ES valstybių.

2.3.3. Pridėtinės vertės mokestis (toliau – PVM)

2.3.3.1. PVM mokesčio pokyčiai Lietuvoje 2000-2006 m.

LR Pridėtinės vertės mokesčio (PVM) įstatymas [5] įsigaliojo nuo 1994 m. gegužės mėn. 1 d., o jo nauja redakcija, pritaikyta ES direktyvų nuostatomis, – nuo 2004 m. gegužės mėn. 1 d.

Nuo 2004 m. gegužės mėn. 1 d. PVM objektas yra ne tik prekių tiekimas ir paslaugų teikimas šalies teritorijoje už atlygį bei prekių importas, bet ir prekių įvežimas iš ES teritorijos bei prekių įsigijimas už atlygį iš kitos valstybės narės. ES viduje, gabenant prekes iš vienos valstybės narės į kitą, jos apmokestinamos ne kaip importas, o kaip tam tikra speciali kategorija – prekių įsigijimas ES viduje.

Pagal naująją LR PVM įstatymo redakciją, Lietuvoje taikomas standartinis (18 %) ir lengvatiniai (9 %, 5 % ir 0 %) PVM tarifai.

Kaip keitėsi PVM objektas, kuriam taikomas lengvatinis 5 % tarifas, matome iš 4-to priedo 1-os lentelės.

Lengvatinis 9 % PVM tarifas taikomas gyvenamųjų namų statybos, renovacijos, apšiltinimo paslaugoms, už kurias apmokama valstybės ir savivaldybių biudžetų valstybės teikiamų lengvatinių kreditų ir valstybės specialiųjų fondų lėšomis.

Nuo 2001 m. sausio mėn. 1 d. neapmokestinamos, iki tol apmokestintos, medicinos paslaugos, kurias teikia privačios sveikatos priežiūros ir veterinarinio aptarnavimo įstaigos.

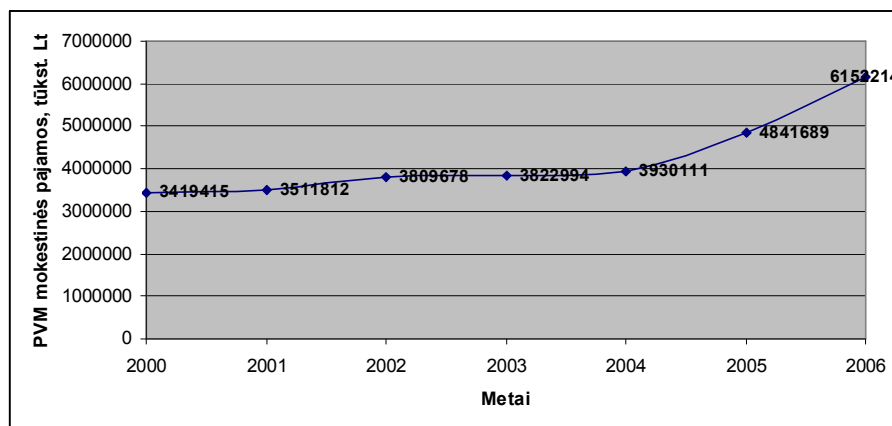
Gyventojams teikiama šiluminė energija skirta gyvenamosios patalpoms šildyti nuo 2004 m. sausio mėn. 1 d. apmokestinama 18 % PVM tarifu, kai nuo 2001 m. sausio mėn. 1 d. ji buvo apmokestinama 9 %, o iki to išvis neapmokestinama. Taip pat standartiniu 18 % PVM tarifu apmokestinti moksliniai tyrimai bei inžinierinių tinklų statybos bei teritorijų tvarkymo paslaugos.

Kaip numatyta PVM įstatyme, prekių ir paslaugų tiekimui taikomas 0 % PVM tarifas šiais atvejais: prekių išgabenimas iš Europos bendrijų teritorijos (PVM įst. 41 str.); keleivių išgabentos prekės (PVM įst. 42 str.); laivai ir orlaiviai (PVM įst. 43 str.); laivų ir orlaivių atsargos (PVM įst. 44 str.); vežimo paslaugos ir susiję sandoriai (PVM įst. 45 str.); draudimo ir finansinės paslaugos, susijusios su prekių eksportu (PVM įst. 46 str.); diplomatinėms atstovybėms, konsulinėms įstaigoms bei tarptautinėms organizacijoms ar jų atstovybėms, taip pat šių atstovybių ir įstaigų personalui ir šeimos nariams skirtos prekės ir paslaugos (PVM įst. 47 str.); aukso tiekimas Europos centrinių bankų sistemai ir Europos centriniam bankui (PVM įst. 48 str.); prekės tiekiamos į kitą valstybę narę registruotam PVM mokėtojui, taip pat naujoms transporto priemonėms, akcizais apmokestintoms ir verslo tikslais pervežamoms prekėms (PVM įst. 49 str.); prekės tiekiamos paramos gavėjams (PVM įst. 50 str.); kilnojamų daiktų aptarnavimas ir perdirbimas (PVM įst. 51 str.) bei kitais atvejais (PVM įst. 52-53 str.).

Pagrindinės prekės ir paslaugos, kurios neapmokestinamos PVM (PVM įst. IV skr.): socialinės paslaugos ir su tuo susijusios prekės, švietimo ir mokymo paslaugos, kultūros ir sporto paslaugos, pašto paslaugos, radijas ir televizija, draudimo paslaugos, finansinės paslaugos bei kitos.

Išskirtina, kad PVM yra netiesioginis mokestis, nes jį moka verslo įmonės, tačiau reali mokėjimo našta gula ant gyventojų pečių, kurie šį mokestį ir sumoka, todėl pirkėjams svarbi galutinė kaina, o ne tai, kokią dalį joje sudaro PVM.

Kaip per 2000-2006 m. laikotarpį keitėsi PVM mokestinės pajamos, matome iš 13-to paveikslo.

13 pav. PVM mokestinių pajamų pokytis 2000-2006 m. [97]

Per analizuojamą 2000-2006 m. laikotarpį didžiausios PVM pajamos buvo 2006 m., jos siekė 6152,21 mln. Lt ir, lyginant su 2005 m., padidėjo 1310,53 mln. Lt (27,07 %). Būtent 2005 m., kai PVM mokestinės pajamos siekė 4841,69 mln., o lyginant su 2004 m., padidėjo 911,58 mln. Lt (23,19 %) ir buvo pastebimas ženklus šio mokesčio pajamų didėjimas, kuris sietinas su Lietuvos naryste ES.

2.3.3.2. PVM mokestis ES

„PVM, kaip netiesioginis mokestis, kuriuo apmokestinama naujai sukurta produkto vertė, yra vienas iš pagrindinių ES biudžeto pajamų šaltinių.“ [21. P.34]

ES detalai reglamentuoja netiesioginių mokesčių taikymą (PVM ir akcizus). Rekomenduojamas standartinis PVM tarifas ES – 15 %, bet įvairiose šalyse jo dydis svyruoja nuo 15 % iki 25 %. Taip pat taikomi ir lengvatiniai mokesčio tarifai, kurie ES labai skirtingi tiek dydžiu, tiek ir taikomomis sritimis. Standartiniai ir sumažinti PVM mokesčių tarifai ES atvaizduoti 4-to priedo 2-oje lentelėje.

Kaip matome, mūsų standartinis PVM tarifas tikrai nėra vienas iš mažiausių, kurie yra Liuksemburge, Kipre –15 %, Ispanijoje, Vokietijoje – 16 % ir Jungtinėje Karalystėje – 17,5 %. Didžiausi standartiniai PVM tarifai yra Danijoje, Švedijoje – 25 %, Lenkijoje, Suomijoje – 22 %, Belgijoje, Airijoje, Portugalijoje – 21 %. Baltijos valstybėse, Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje standartiniai PVM tarifai vienodi – 18 %.

Kalbant apie sumažintus PVM tarifus, 4-to priedo 3-oje lentelėje pateikiami kai kurių ES valstybių lengvatiniai tarifai, jų taikymo atvejai, kurie pagal pagrindines PVM lengvatų sritis yra apibendrinti 4-to priedo 4-oje lentelėje.

Matome, kad švietimo paslaugos PVM neapmokestinamos Danijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Suomijoje ir Lietuvoje; sveikatos priežiūros paslaugos – Danijoje, Ispanijoje, Italijoje, Jungtinėje Karalystėje, Nyderlanduose,

Suomijoje, Vokietijoje ir Lietuvoje, tik Liuksemburge (3 %) bei Prancūzijoje (5,5 %, 2,1 %) jos apmokestinamos PVM. Daugelis ES šalių taiko lengvatinius PVM tarifus ir transporto paslaugoms – 3 % Liuksemburge, 5,5 % Prancūzijoje, 6 % Belgijoje ir Nyderlanduose, 7 % Ispanijoje, 8 % Suomijoje, 12 % Švedijoje, o Danijoje ir Jungtinėje Karalystėje jos iš vis neapmokestinamos. Maisto prekės neapmokestinamos Airijoje ir Jungtinėje karalystėje, kitose šalyse joms taikomi lengvatiniai PVM tarifai nuo 3 % iki 8 %, tik Portugalijoje, Švedijoje ir Suomijoje yra šiek tiek didesni – 12 % ir 17 %. Vaistai apmokestinami lengvatinais tarifais – 5 % Portugalijoje ir Lietuvoje, 6 % – Nyderlanduose, 7 % – Ispanijoje, 8 % – Suomijoje.

Palankiausios apmokestinimo sąlygos būtų tokioje valstybėje, kurioje mažiausias standartinis PVM tarifas ir neapmokestinamos gyvybiškai svarbios žmonių gyvenimo sritys: švietimas, sveikatos priežiūra, maisto prekės ir transporto paslaugos. „Lietuva panaikino daug lengvatų, apmokestino aukščiausiu 18 % tarifu maisto produktus, transporto paslaugas, butų šildymą. Galima teigti, kad Lietuvoje yra nepalankiausios PVM apmokestinimo sąlygos, nes panaikintos gyvybiškai svarbios lengvatos, kurias ligi šiol taiko savo gyventojams daugelis ES šalių“ [21. P.36].

Apibendrinant, tenka pripažinti, kad nors ES ir kuriama bendra rinka, tačiau PVM harmonizavimas dar nėra pakankamo lygio, nes šalyse narėse šiuo mokesčiu apmokestinamos nevienodos prekių grupės, yra skirtingi tarifai ir lengvatos.

2.3.4 Valstybinio socialinio draudimo įmokos

2.3.4.1. Valstybinio socialinio draudimo įmokų pokyčiai Lietuvoje 2003-2006 m.

Valstybėse funkcionuoja tripakopė pensinio aprūpinimo sistema: valstybinio socialinio draudimo garantuojama pensija, savanoriškasis pensijų draudimas ir kaupiamieji pensijų fondai. Visos pensinio aprūpinimo sistemos garantas, užtikrinantis pagrindinį pragyvenimo šaltinį senatvėje, tai yra, pensijas, ir yra valstybinis socialinis draudimas, kurio sistema grindžiama ne tik kartų solidarumo principu, bet jai mokamos įmokos yra darbdavio ir darbuotojo pasidalijamos.

Nuo 2006 m. sausio mėn. 1 d. pasikeitė tai, kad darbdaviai moka diferencijuotas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokas, kurių dydis priklauso nuo asmenų, nukentėjusių dėl mirtinų ar sunkių nelaimingų atsitikimų jų įmonėse, skaičiaus. Aišku, kad tai teigiamai vertintina, tokie įvykiai kaip, pvz., „užsimušė statybininkas“, „dirbdama su pavojingais chemikalais, moteris neteko darbingumo“ vis dažniau kartojasi ir kyla į viešumą, tai ir verčia imtis konkrečių veiksmų, vienas iš tokių – šio fondo sukūrimas, kurio surinktomis

lėšomis gali naudotis tos įmonės, įstaigos ar organizacijos, kurios neturi galimybių savo lėšomis įgyvendinti prevencinių priemonių darbuotojų apsaugai nuo rizikos darbe, jų saugai ir sveikatai gerinti.

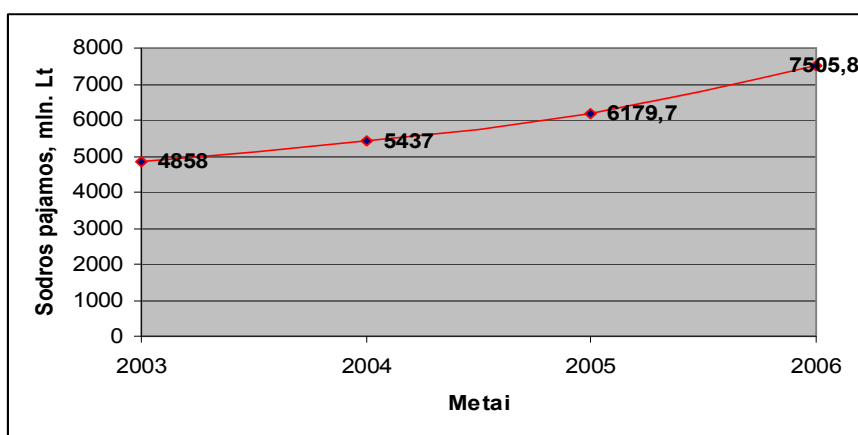
Dabar yra trys valstybinio socialinio draudimo įmokų skirtingų dydžių tarifo grupės:

- 1) I-os grupės įmonės, kuriose per paskutiniuosius 3 kalendorinius metus įvyko mirtini arba daug sunkių nelaimingų atsitikimų darbe ar ūmių profesinių ligų moka 31,70 %, tai yra, 0,7 % punkto daugiau;
- 2) II-ai grupei priklausantys draudėjai, kurių įmonėse per vertinimo laikotarpį buvo sunkūs ar mirtini nelaimingi atsitikimai darbe, tačiau įvykę ne paskutiniais metais, o anksčiau, moka 31,23 %, tai yra, 0,23 % punkto daugiau;
- 3) III-ai grupei priskiriami visi kiti draudėjai, kuriems tarifas yra 30,98 % ir jis yra 0,02 % punkto mažesnis už buvusį.

Štai tokie valstybinio socialinio draudimo mokesčio tarifo pasikeitimai, lyginant su buvusiu 31 % šio mokesčio dydžiu, kurį mokėjo darbdavys. 3 % valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas, kurį moka darbuotojai, nepakito.

Neigiamai vertintina tai, kad valstybinio socialinio draudimo įmokos skaičiuojamos ne tik nuo darbuotojams išmokėtų darbo pajamų, bet ir nuo atskaičiuotų mokesčių, šiuo atveju sumokėto gyventojų pajamų mokesčio. Kita, kad valstybinio socialinio draudimo įmoka imama nuo visų pajamų, nenustatant joms jokių „lubų“, o juk išmoka nedaug priklauso nuo įmokų, todėl reiktų nustatyti taip vadinamąsias „sodros lubas“. Svarbu ir tai, kad pensijų skaičiavimas labai miglotas, o ir pats pensinis amžius vis nukeliamas, taigi vargu ar tai gali skatinti žmones sąžiningai mokėti mokesčius.

Kaip kito pajamos iš valstybinio socialinio draudimo įmokų, matome iš žemiau pateikto paveikslo.

14 pav. Valstybinio socialinio draudimo įmokų pajamų pokytis 2003-2006 m. [89]

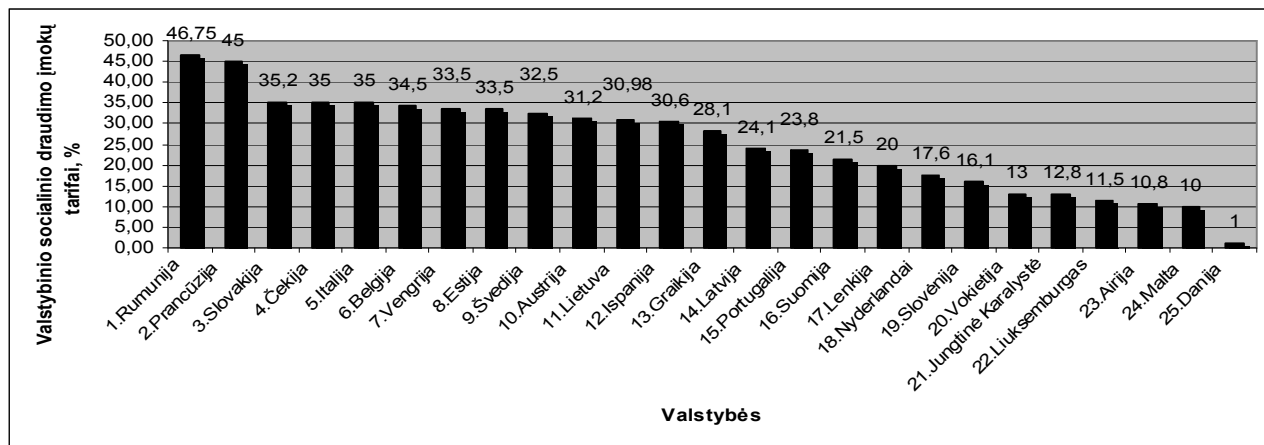
Matome, kad pajamos iš valstybinio socialinio draudimo įmokų vis didėja. Didžiausia jų suma buvo 2006 m., kai siekė 7505,8 mln. Lt., lyginant su ankstesniais metais, tai buvo

1326,1 mln. Lt (21,46 %) daugiau. Panašus šių pajamų augimas buvo ir ankstesniais metais.

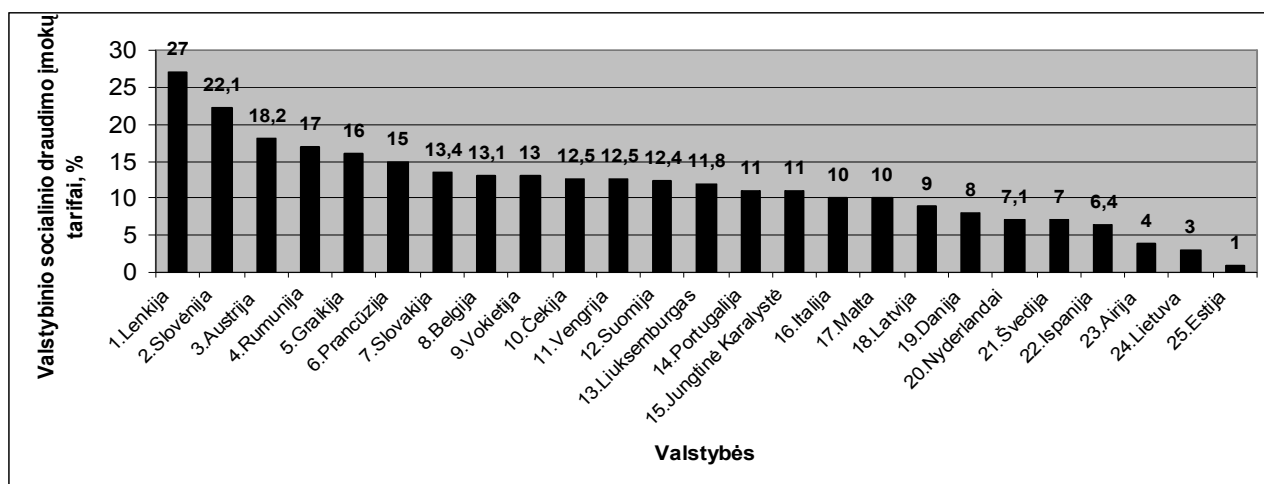
2.3.4.2. Valstybinio socialinio draudimo įmokos ES

Siekiant įvertinti valstybinio socialinio draudimo įmokas Lietuvoje, jas lyginame su ES. Kokie valstybinio socialinio draudimo įmokų darbdaviams ir darbuotojams dydžiai ES, matome, iš 5-to priedo 1-os lentelės. Pagal šiame priede pateiktus valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifus ES, matyti, kad Lietuvoje tarifai nėra patys didžiausi, bet visgi mes lenkiame Suomiją (33,90 %), Latviją (33,10 %), Vokietiją (26 %), Nyderlandus (24,70 %), Didžiąją Britaniją (23,80 %), Liuksemburgą (23,30 %), Maltą (20 %), Airiją (14,80 %) ir Daniją (9 %). Tuo tarpu didžiausi valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifai yra Rumunijoje (63,75 %), Prancūzijoje (60,00 %), Austrijoje (49,40 %), Slovakijoje (48,60 %) ir Belgijoje (47,60 %).

Žemiau esančiuose paveiksluose matome, kaip pasiskirstė ES valstybių valstybinio socialinio draudimo įmokų, kuriuos moka darbdaviai ir darbuotojai, tarifai.

15 pav. Valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias moka darbdaviai, tarifai ES, % [100]

16 pav. Valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias moka darbuotojai, tarifai ES, % [100]

Pagal valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifo pasidalijimą tarp darbdavio ir darbuotojo, didesnė šio tarifo dalis tenka darbdaviui – Rumunijoje (46,75 %), Prancūzijoje

(45 %), Slovakijoje (35,2 %), Čekijoje ir Italijoje (35 %), o mažiausia – Danijoje (1 %), Maltoje (10 %), Airijoje (10,8 %), Liuksemburge (11,5 %) ir Didžioje Britanijoje (12,8 %). Labiausiai valstybiniu socialiniu draudimu apmokestinami darbuotojai – Lenkijoje (27 %), Slovėnijoje (22,1 %), Austrijoje (18,2 %), Rumunijoje (17 %) ir Graikijoje (16 %), o mažiausiai – Estijoje (1 %), Lietuvoje (3 %), Airijoje (4 %), Ispanijoje (6,4 %) ir Švedijoje (7 %).

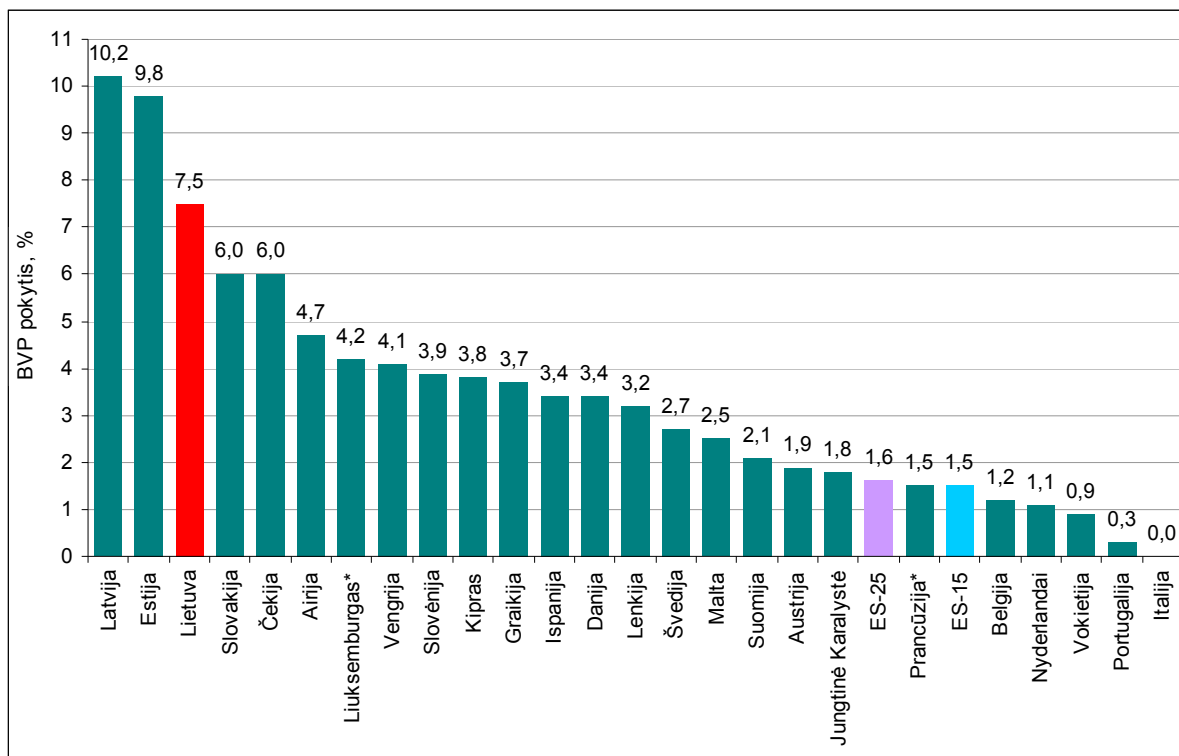
Iš dvidešimt penkių valstybių, Lietuvos darbdavio mokamų valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas yra vienuoliktoje vietoje, tai leidžia daryti išvadą, kad jis yra visgi gana aukštas ir tik beveik mažiausias darbuotojų mokamų šių įmokų tarifas sumažina bendrąjį valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifą.

2.4. Kiti mokesčių naštos dydį įtakojantys veiksniai

Siekiant įvertinti mokesčių naštos dydį, reikia atsižvelgti ir į BVP, tenkantį vienam gyventojui (perkamosios galios standartais) bei minimalų mėnesinį darbo užmokestį, kurie leidžia spręsti apie pragyvenimo lygį.

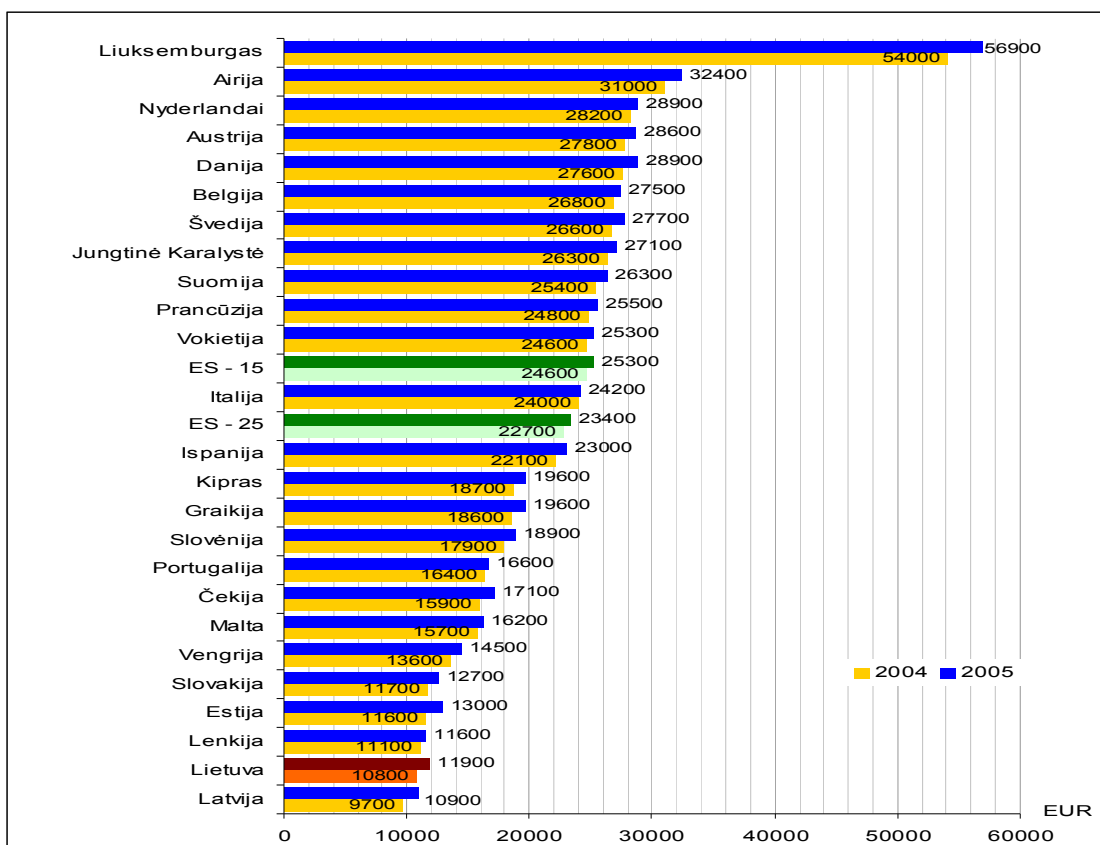
BVP apibūdinamas kaip visų sukurtų prekių ir paslaugų vertė, atėmus prekių ir paslaugų, naudojamų joms kurti ir gaminti, vertę.

Skaičiuojant palyginamosiomis kainomis, 2005 m. Lietuvos BVP metinis pokytis sudarė 7,5 % ir buvo vienas didžiausių tarp ES šalių (žr. 17–tą pav.).

17 pav. Bendrojo vidaus produkto augimas ES šalyse 2005 m. [95]

Nepaisant sparčių BVP augimo tempų, Lietuvos BVP, tenkančio vienam gyventojui, rodiklis (perkamosios galios standartais) yra vienas mažiausių visoje ES.

18 pav. ES šalių bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui (perkamosios galios standartais) 2004-2005 m. [95]

BVP, tenkantis vienam gyventojui, palyginamąja valiuta – perkamosios galios standartais, tai yra, bendrąja valiuta, kuri panaikina kainų lygių skirtumus ir leidžia atlikti realius palyginimus tarp šalių, Lietuvoje 2005 m. buvo lygus 11900 eurų, lyginant su 2004 m., 1100 eurų didesnis. Šis dydis lenkė tik kaimynės – Lenkiją (11600 eurų) ir Latviją (10900 eurų). Didžiausias BVP, tenkantis vienam gyventojui buvo Liuksemburge, kur 2005 m. rodiklio reikšmė palyginamąja valiuta sudarė 56900 eurų (beveik 5 kartus daugiau nei Lietuvoje), antroje vietoje buvo Airija (32400 eurų), o trečioje – Nyderlandai (28900 eurų).

Kitas įtakojantys mokesčių naštos rodiklių vertinimą dydis – minimalus mėnesinis darbo užmokestis, kuris paprastai traktuojamas kaip šalies ekonominės ir socialinės politikos elementas, tiesiogiai susijęs su šalies ekonomine galia.

5-to priedo 2-oje lentelėje pateikiami duomenys apie ES valstybių minimalų darbo užmokestį, pagal kurią matome, kad Lietuva su 202,55 eurų (700 Lt) yra tarp mažiausių minimalią mėnesinę algą turinčių ES šalių, esame ketvirti nuo galo, o nuo minimalios mėnesinės algos vidurkio atsilikame apie tris kartus. Mažesni minimalūs mėnesiniai atlyginimai yra tik Bulgarijoje (92,3 eurai), Rumunijoje (115,06 eurų) ir Latvijoje (170,75 eurai), o šiek tiek už mūsų didesni – Slovakijoje (205,22 eurai), Estijoje (230,08 eurai) ir Lenkijoje (233,01 eurai). Didžiausi minimalios mėnesinės algos dydžiai yra Liuksemburge (1570,28 eurai), Airijoje

(1499,33 eurai), Jungtinėje Karalystėje (1380,54 eurai), Olandijoje (1300,80 eurai) ir Belgijoje (1258,91 eurai).

Vertinant šiuos duomenis, reikia atsižvelgti į tai, kad nėra kitų didžiųjų valstybių, tokių kaip Austrijos, Danijos, Suomijos, Vokietijos, Italijos ir Švedijos duomenų, nes jose minimalus darbo užmokestis yra nustatomas kolektyvinėse darbo sutartyse ir skirtingose ūkio šakose, skirtingas jo ir dydis.

„Palyginti su kitomis Europos valstybėmis Lietuva pagal skurdo ir gyvenimo sąlygų statistiką yra sąrašo pabaigoje šalia Airijos, Portugalijos, Slovakijos. Statistikos departamento vadovas paaiškino, kad skaičiuojamas santykinis skurdas, taigi skurdžius Airijoje būtų turtuolis Lietuvoje“ [46. P.3].

Apibendrinant galima, teigti, kad atrodytų, mokesčių našta ne ką daugiau slegia mokesčių mokėtojus Lietuvoje, o yra net žymiai mažesnė nei kitose ES valstybėse, tačiau tai apgaulinga regimybė, kadangi prie šių šalių priartėjome tik kainų, bet ne pajamų lygiu. Vertinant mokesčių našta, reikia atsižvelgti ir į tai, kad ir pati ES užima toli ne geriausias pozicijas pasaulinėje konkurencijoje, įskaitant ir mokesčines sąlygas ekonominei veiklai joje. Tokių valstybių kaip JAV, Japonija, Šveicarija mokesčių našta yra žymiai mažesnė, ji panaši kaip Lietuvoje, bet aišku, šių valstybių ir Lietuvos pragyvenimo lygiai yra labai skirtingi.

3. MOKESČIŲ NAŠTOS PASISKIRSTYMAS LIETUVOJE 2005-2006 M.

Kad geriau suvoktume, kokie mokesčiai yra didžiausia našta Lietuvos mokesčių mokėtojams, kurie mokesčių mokėtojai moka daugiausiai mokesčių, atlikome 2005-2006 m. mokestinių pajamų analizę, kuri apėmė pačias mokestines pajamas, jų pokyčius, atskirų mokesčių lyginamuosius svorius jose, visa tai segmentuojant pagal ekonomines veiklas.

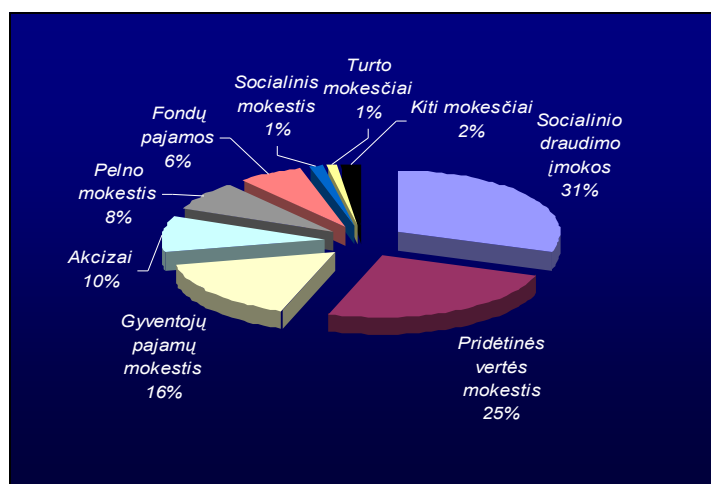
3. 1. Mokestinės pajamos, jų pokyčiai, atskirų mokesčių dalis jose ir mokesčių našta

2005-2006 m. duomenys apie Lietuvoje sumokėtus mokesčius, jų pokyčius, lyginamąjį svorį bei dalį bendrajame vidaus produkte, leidžia mums įvertinti, kurie mokesčiai yra didžiausia našta Lietuvos mokesčių mokėtojams (žr. 6-to priedo 1-ą lentelę).

Visų pirma, išskirtina tai, kad per 2006 m. sumokėtų mokesčių sumos padidėjo. 2005 m. valstybės mokestinių pajamų suma sudarė 20491,93 mln. Lt, o jau 2006 m. net 24709,06 mln. Lt, tai yra, 4217,13 mln. Lt (20,58 %) daugiau nei praėjusiais metais. Tokį rezultatą sąlygojo – socialinio draudimo įmokų pajamų padidėjimas – 1326,15 mln. Lt, tai yra, net 21,46 % daugiau, lyginant su 2005 m.; PVM pajamos padidėjo 1310,53 mln. Lt (27,07 %); gyventojų pajamų mokesčio pajamos padidėjo 492,94 mln. Lt (13,82 %); pelno mokesčio pajamos padidėjo 416,82 mln. Lt (27,65 %); socialinio mokesčio įvedimas, jo surinktos pajamos – 365,49 mln. Lt; akcizų pajamos padidėjo 334,34 mln. Lt (16,39 %); fondų pajamos padidėjo 184,83 mln. Lt (13,08 %); transporto priemonių mokesčių pajamos padidėjo 29,87 mln. Lt (61,46 %); turto mokesčių pajamos padidėjo 26,93 mln. Lt (10,71 %); tarptautinės prekybos mokesčiai padidėjo 24,55 mln. Lt (15,50 %) bei rinkliavos padidėjo 8,20 mln. Lt (9,96 %).

2006 m. buvo gauta mažiau pajamų iš loterijų ir azartinių lošimų mokesčio – 2,95 mln. Lt (11,98 %), mokesčio už aplinkos teršimą – 0,99 mln. Lt (1,67 %), kitų mokesčių – 3,02 mln. Lt (13,55 %). Svarbu paminėti tai, kad 2006 m. jau nebuvo atsiskaitymų kelių priežiūrai, kurie buvo panaikinti nuo 2005 m. liepos mėn. 1 d. Nepaisant šių pajamų praradimo ir kitų sumažėjimo, valstybės mokestinės pajamos padidėjo, o tai sąlygojo ženkliai išaugusios beveik visų mokesčių pajamos.

Dabar panagrinėkime, kokie mokesčiai sudaro didžiausią lyginamąjį svorį mokestinėse pajamose (žr. 19-tą pav.). Kadangi tiek 2005 m., tiek 2006 m. ši struktūra beveik nesiskiria, naudojami 2006 m. duomenis.

19 pav. **Atskirų mokesčių lyginamasis svoris mokestinėse pajamose 2006 m.** [89]

Iš aukščiau pateikto paveikslo matome, kad daugiausiai mokesčių yra surenkama iš socialinio draudimo įmokų – net 31 %, antroje vietoje – PVM (25 %), trečioje – gyventojų pajamų mokestis (16 %), ketvirtoje – akcizai (10 %) ir penktoje – pelno mokestis (8 %).

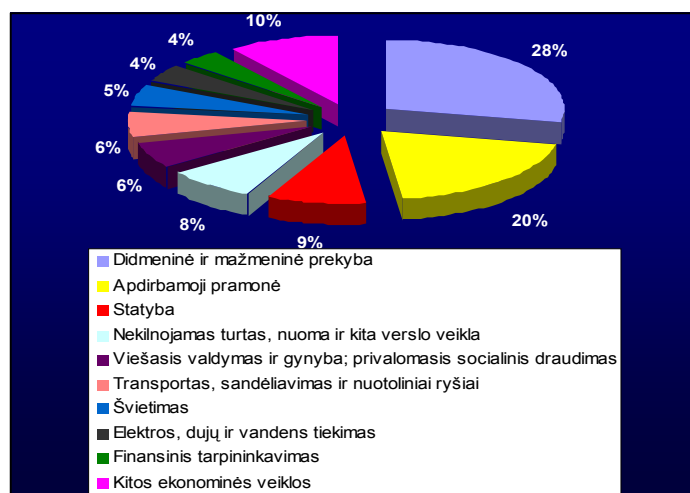
PVM ir akcizų, tai yra, netiesioginių mokesčių bendros pajamos siekia 35 % visų valstybės mokestinių pajamų. Tai leidžia daryti išvadą, kad būtent tiesioginiai mokesčiai, kurie sudaro 65 % mokestinių pajamų ir yra didžiausia mokesčių našta mokėtojams.

Kalbant apie mokesčių naštą, tai savaime suprantama, kad didėjant mokestinėms pajamoms, ji irgi didėja. Mokestinių pajamų dalis bendrajame vidaus produkte ir išreiškia šį dydį. 2005 m. mokesčių naštos dydis buvo 28,9 %, 2006 m. – 30,2 %, tai yra, net 1,3 % punkto didesnis. Labiausiai išaugo PVM mokesčio našta – 0,70 % punkto, kiek mažiau socialinio draudimo įmokų – 0,47 % punkto, pelno mokesčio – 0,25 % punkto ir, aišku, naujai įvestas socialinis mokestis pakėlė mokesčių naštos rodiklį 0,45 % punkto. Labiausiai sumažėjusi mokesčių našta – gyventojų pajamų mokesčio – 0,06 % punkto, tam didžiausios įtakos turėjo nuo 2006 m. liepos mėn. 1 d. šio mokesčio tarifo sumažinimas iki 27 %.

3.2. Mokestinių pajamų segmentavimas pagal ekonomines veiklas

Ši darbo dalis, mokestinių pajamų segmentavimas pagal ekonomines veiklas, skirta konkretizuoti tuos mokesčių mokėtojus, kurie moka daugiausiai mokesčių, kitaip sakant, kuriems tenka didžiausia mokesčių našta.

Sumokėti mokesčiai, jų pokyčiai, lyginamasis svoris pagal ekonomines veiklas pavaizduoti 6-to priedo 2-oje lentelėje, o kokių ekonominių veiklų atstovai sumoka daugiausiai mokesčių matome iš žemiau pateikto paveikslo.

20 pav. Sumokėtų mokesčių lyginamasis svoris pagal ekonomines veiklas 2006 m. [89]

Matome, kad 2006 m., beje, panaši rezultatų tendencija buvo ir 2005 m., daugiausiai mokesčių, net 28 %, sumokėjo didmeninės ir mažmeninės prekybos mokesčių mokėtojai, kiek mažiau – 20 % apdirbamosios pramonės, 9 % statybos, 8 % nekilnojamo turto ir nuomos bei kitos verslo veiklos, 6 % viešojo valdymo ir gynybos bei privalomojo socialinio draudimo, 6 % transportavimo, sandėliavimo ir nuotolinių ryšių, 5 % švietimo, 4 % elektros, dujų ir vandens tiekimo, 4 % finansinio tarpininkavimo ir kitų ekonominių veiklų mokesčių mokėtojai.

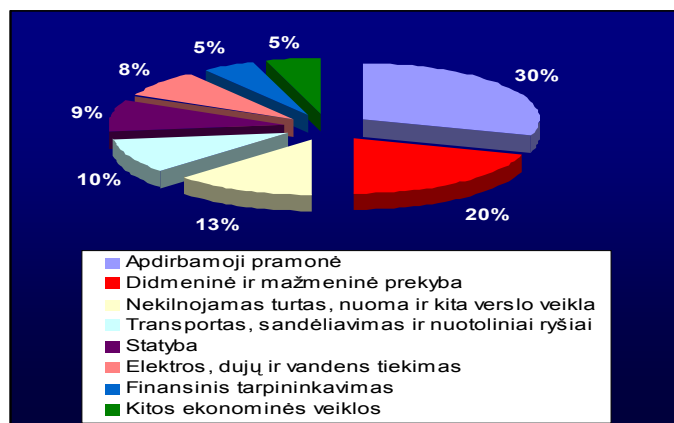
Palyginus 2006 m. duomenis su 2005 m., matyti, kad didžiausias sumokėtų mokesčių padidėjimas yra daugiausiai mokesčių sumokančių veikloje – didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, kurios mokesčių mokėtojų sumokėtų mokesčių suma išaugo 1367,44 mln. Lt, net 26,73 %. Kiek mažiau, bet padidėjo 750,49 mln. Lt (19,20 %) apdirbamosios pramonės ir 553,66 mln. Lt (38,32 %) statybos mokesčių mokėtojų sumokėtų mokesčių sumos.

Kad didmeninės ir mažmeninės prekybos bei apdirbamosios pramonės mokesčių mokėtojų sumokėti mokesčiai sudaro didžiausią lyginamąjį svorį, o ir jų mokėtinų mokesčių sumų padidėjimai didžiausi, sietina su tuo, kad būtent šiose ekonominėse veiklose sukuriama daugiausiai pridėtinės vertės bendrajame vidaus produkte. LR Statistikos departamento duomenimis [98], 2006 m. didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje buvo sukurta 17 % visos bendrojo vidaus produkto sukurtos pridėtinės vertės, o apdirbamojoje pramonėje net 22 %.

Dabar nustatysime pagrindinių mokesčių (pelno, PVM, gyventojų pajamų mokesčių ir socialinio draudimo įmokų) krūvį konkrečioms ekonominėms veikloms, tokiu būdu dar labiau apibrėždami tuos mokesčių mokėtojus, kuriems tenka didžiausia atitinkamų mokesčių našta.

Pelno mokestis

Sumokėto pelno mokesčio pasiskirstymą pagal ekonomines veiklas iliustruoja 6-to priedo 3-ia lentelė, o kas per 2006 m. daugiausiai sumokėjo pelno mokesčio parodo žemiau pateiktas paveikslas.

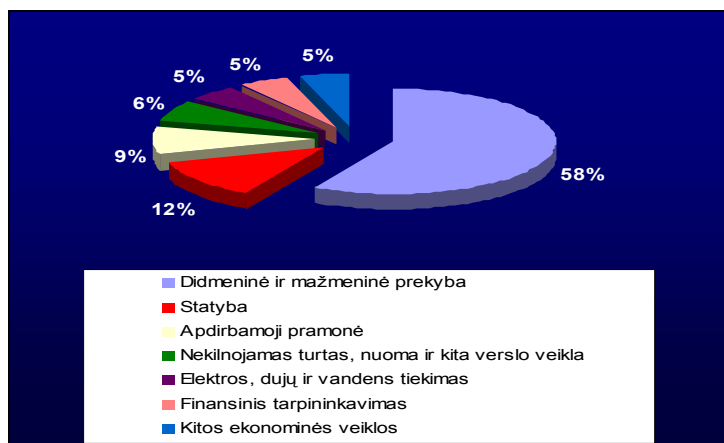
21 pav. Sumokėto pelno mokesčio pasiskirstymas pagal ekonomines veiklas 2006 m. [89]

Daugiausiai 2006 m. pelno mokesčio sumokėjo apdirbamosios pramonės mokesčių mokėtojai – 30 % (575,76 mln. Lt). Antroje vietoje pagal sumokamą pelno mokestį yra didmeninės ir mažmeninės prekybos mokesčių mokėtojai, per 2006 m. sumokėję 378,00 mln. Lt (20 %) šio mokesčio. Trečioje vietoje – nekilnojamo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos mokesčių mokėtojai, sumokėję 248,59 mln. Lt (13 %) pelno mokesčio.

Pajamos iš pelno mokesčio labiausiai didėjo šių ekonominių veiklų mokesčių mokėtojams: apdirbamosios pramonės – 113,11 mln. Lt (24,45 %), tai yra, didžiausias padidėjimas vertine išraiška, nekilnojamo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos – 69,43 mln. Lt (38,75 %) bei statybos – 51,82 mln. Lt (45,05 %). Svarbu paminėti, kad didžiausias procentinis sumokėto pelno mokesčio sumų padidėjimas, lyginant su ankstesniais metais, buvo kitos komunalinės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo veiklos mokesčių mokėtojų sumokėta šio mokesčio dalis – 86,84 % (144,83 mln. Lt).

PVM

Sumokėto PVM pasiskirstymą pagal ekonomines veiklas iliustruoja 6-to priedo 4-ta lentelė, o kas per 2006 m. daugiausiai sumokėjo šio mokesčio parodo žemiau pateiktas paveikslas.

22 pav. Sumokėtas PVM pagal ekonomines veiklas 2006 m. [89]

Didžiausios PVM pajamos (2931,90 mln. Lt) per 2006 m. buvo gautos iš didmeninės ir

mažmeninės prekybos veiklos mokesčių mokėtojų, jos sudarė 58 % visų PVM pajamų, o lyginant su 2005 m., padidėjo 694,38 mln. Lt, tai yra, 31,03 %. Antroje vietoje yra statybų sektorius, kurio mokesčių mokėtojai per 2006 m. sumokėjo 622,49 mln. Lt šio mokesčio, tai yra, net 159,05 mln. Lt (34,32 %) daugiau, lyginant su ankstesniais metais, ir tai sudarė 12 % visų PVM pajamų. Trečioje vietoje su 9 % viso sumokėto PVM yra apdirbamosios pramonės mokesčių mokėtojai, kurie PVM sumokėjo 445,64 mln. Lt, tai yra 151,39 mln. Lt (51,45 %) daugiau nei praėjusiais metais. Pabrėžtina, kad panašus PVM pajamų paskirstymas tarp ekonominių veiklų buvo ir 2005 m.

2006 m. ženkliausiai mokesčių mokėtojų PVM pajamos, lyginant su 2005 m., sumažėjo nenustatytoje ekonominėje veikloje – 44,24 mln. Lt (75,78 %), žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje – 14,58 mln. Lt (28,04 %) bei sveikatos priežiūroje ir socialiniame darbe – 5,82 mln. Lt (186,96 %). Kaip esminę priežastį, kad PVM pajamos sumažėjo iš žemės ūkio veiklos mokesčių mokėtojų, išskirtume PVM gražinimus tokiems mokesčių mokėtojams, kurie naudojami ES struktūrinių fondų parama ūkių steigimui ir ilgalaikio turto įsigijimui.

Gyventojų pajamų mokeskis

Siekiant išanalizuoti gyventojų pajamų mokesčio pasiskirstymą pagal ekonomines veiklas, susidūrėme su duomenų trūkumu. Ką pavyko rasti, tai gyventojų pajamų mokesčio kartu su PSDF įmokomis pasiskirstymą pagal ekonomines veiklas. 6-to priedo 5-oje lentelėje matome, kaip pasiskirstė sumokėtas gyventojų pajamų mokeskis ir PSDF įmokos pagal ekonomines veiklas, o žemiau esantis paveikslas vaizduoja tuos ekonomines veiklos sektorius, kurie sumoka daugiausiai šių mokesčių.

23 pav. Sumokėtas gyventojų pajamų mokeskis ir PSDF įmokos pagal ekonomines veiklas 2006 m. [89]

Per 2006 m. daugiausiai gyventojų pajamų mokesčio ir PSDF įmokų (984,62 mln. Lt) sumokėjo apdirbamosios pramonės mokesčių mokėtojai, tai sudarė 18 % visų šių mokesčių pajamų, o lyginant su praėjusiais metais, padidėjo 96,04 mln. Lt (10,81 %). Didmeninės ir mažmeninės prekybos mokesčių mokėtojai yra antri pagal sumokėtą gyventojų pajamų mokesčių

ir PSDF įmokas – 84,08 mln. Lt, kurie sudaro 15 % visų šių mokestinių pajamų sumos, tai yra, 131,30 mln. Lt (18,51 %) daugiau, lyginant su 2005 m. Treti mokesčių mokėtojai pagal sumokėtą gyventojų pajamų mokestį ir PSDF įmokas – tai viešojo valdymo ir gynybos bei privalomojo sveikatos draudimo ekonominė veikla, kurios sumokėti šie mokesčiai sudaro 14 % visų mokestinių pajamų, aišku, tokį rezultatą labiausiai ir įtakojo į šį skirstymą įtrauktos PSDF įmokos. Gyventojų pajamų mokesčio ir PSDF įmokų pajamos 2006 m. sudarė 809,49 mln. Lt, tai yra, 75,99 mln. Lt (10,36 %) daugiau, lyginant su 2005 m. Antra ekonominė veikla, kurios mokesčių mokėtojų sumokėtų gyventojų pajamų mokesčio ir PSDF įmokų pajamos per 2006 m. padidėjo daugiausiai yra statybų sektorius, sumokėjęs 510,08 mln. Lt (9 %) šių mokesčių, lyginant su praėjusiais metais, šis padidėjimas sudarė 130,73 mln. Lt (34,46 %). Išskirtina ir tai, kad 2006 m., lyginant su 2005 m., 22,20 % (65,88 mln. Lt) padidėjo sveikatos priežiūros ir socialinio darbo, 31,85 % (15,33 mln. Lt) viešbučių ir restoranų, 113,90 % (1,84 mln. Lt) žemės ūkio, medžioklės ir miškininkystės mokesčių mokėtojų sumokėto gyventojų pajamų mokesčio ir PSDF įmokų sumos.

Valstybinio socialinio draudimo įmokos

Sumokėtų valstybinio socialinio draudimo įmokų pasiskirstymas pagal ekonomines veiklas atvaizduotas 6-to priedo 6-oje lentelėje, o kas per 2006 m. daugiausiai sumokėjo šių įmokų parodo žemiau pateiktas paveikslas.

24 pav. Sumokėtų socialinio draudimo įmokų pasiskirstymas pagal ekonomines veiklas 2006 m. [89]

Per 2006 m. daugiausiai valstybinio socialinio draudimo įmokų sumokėjo apdirbamosios pramonės mokesčių mokėtojai – 1310,60 mln. Lt (17 %), tai yra, 205,30 mln. Lt (18,57 %) daugiau, lyginant su 2005 m. Antroje vietoje pagal tai – didmeninės ir mažmeninės prekybos mokesčių mokėtojai, sumokėję 1086,79 mln. Lt (14 %), trečioje – švietimo

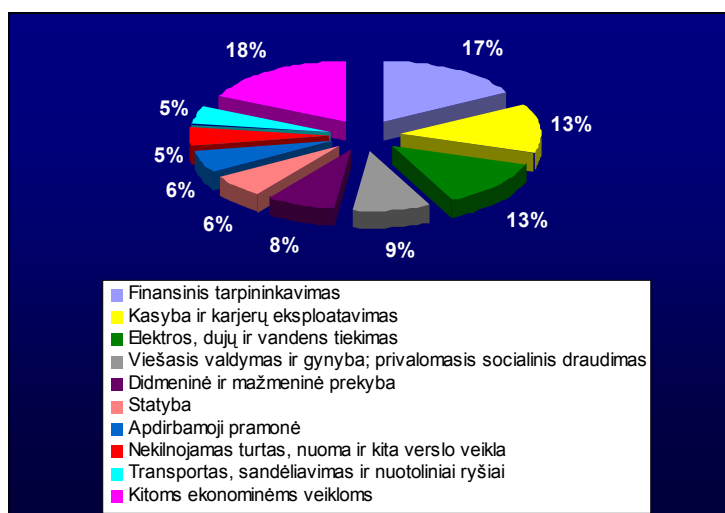
643,78 mln. Lt (9 %). Pastarosios ekonominės veiklos mokesčių mokėtojų sumokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos, lyginant su praėjusiais metais, padidėjo 102,03 mln. Lt (18,83 %).

Valstybinio socialinio draudimo įmokų pajamos vertine išraiška labiausiai padidėjo iš didmeninės ir mažmeninės prekybos mokesčių mokėtojų – 232,18 mln. Lt (27,17 %). Viena iš to priežasčių, lyginant su 2005 m., padidėjęs darbuotojų skaičius per metus – 14,48 tūkst. Procentine išraiška šio mokesčio pajamos labiausiai išaugo iš statybų sektoriaus mokesčių mokėtojų – 44,54 % (197,26 mln. Lt), kur per 2006 m. darbuotojų skaičius padidėjo 13,832 tūkst.

Pagal LRV Ekonominės analizės departamento (EAD) tyrimo rezultatus smulkioms įmonėms tenka didžiausia mokesčių našta ir ji sunkėja. Įmonių, kurių apyvarta sudaro nuo 10 tūkst. Lt iki 100 tūkst. Lt, mokesčių dalis viršija 30 % apyvartos. Nedidelės statybos bendrovės nuo apyvartos sumoka daugiau kaip 36 %, pramonės ir statybos – beveik 32 %, nekilnojamo turto – daugiau kaip 52 % mokesčių. EAD nurodė ir to priežastį, kad smulkiose įmonėse pridėtinė vertė kuriama ne kapitalui, kaip stambiose, bet darbo jėgai. Aišku, Lietuvos padėtis nėra išskirtinė, kitose ES šalyse smulkios įmonės taip pat sumoka santykinai daugiau mokesčių.

3.3. Mokesčiai, tenkantys vienam dirbančiajam

Tiksliau mokesčių naštą kiekvienoje ekonominėje veikloje atspindi rodiklis – kiek mokesčių tenka vienam dirbančiajam per metus (žr. 6-to priedo 7-tą lentelę ir 25-tą paveikslą).

25 pav. Mokesčiai tenkantys vienam konkrečios ekonominės veiklos dirbančiajam 2006 m. [89]

Daugiausiai mokesčių per 2006 m. vienam dirbančiajam tenka finansinio tarpininkavimo įmonių veikloje – 52 tūkst. Lt, tai yra, net 17 % visų sumokėtų mokesčių, antroje vietoje yra kasybos bei karjerų eksploatavimo veikla – 41 tūkst. Lt (13 %), trečioje – elektros

dujų ir vandens pramonė – 40 tūkst. Lt (13 %). Beje, panaši mokesčių, tenkančių vienam dirbančiam pagal ekonomines veiklas pasiskirstymo tendencija buvo ir 2005 m.

Labiausiai vienam darbuotojui tenkanti mokesčių suma per metus išaugo finansinio tarpininkavimo bei elektros, dujų ir vandens tiekimo srityse – po 6 tūkst. Lt, atitinkamai 13,04 % ir 17,65 %. Šis dydis 5 tūkst. Lt (13,89 %) išaugo ir kasybos bei karjerų eksploatavimo veikloje. Kaip matome, tai tos sritys, kurioms ir tenka daugiausiai sumokėtų mokesčių vienam dirbančiajam. Taip pat po 4 tūkst. Lt mokesčių vienam dirbančiajam per metus išaugo didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje bei statyboje. Didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje šis dydis, lyginant su praėjusiais metais, padidėjo 18,18 %, o statyboje net 26,67 %, tai galėtų būti traktuojama, kaip pastarosios ekonominės veiklos, kuri yra laikoma pačia „neskaidriausia“ judėjimu iš „šešėlio“, tuo labiau, kad tam buvo sutelkta tikrai daug pastangų ir to rezultatai jau matyti. Aišku, vertinant šiuos rezultatus, reikia atsižvelgti ir į tai, kad per 2006 m. dirbančiųjų skaičius labiausiai padidėjo didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje – 14,48 tūkst., statyboje – 13,83 tūkst. ir nekilnojamo turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje – 13,01 tūkst.

Apibendrinant gautus rezultatus, galima daryti tokias išvadas:

- ✓ Daugiausiai mokesčių surenkama iš socialinio draudimo įmokų – net 31 %, antroje vietoje – PVM (25 %), trečioje – gyventojų pajamų mokestis (16 %), ketvirtoje – akcizai (10 %) ir penktoje – pelno mokestis (8 %).

- ✓ 2005 m. mokesčių naštos dydis buvo 28,9 %, 2006 m. – 30,2 %, tai yra, net 1,3 % punkto didesnis. Tai labiausiai sąlygojo padidėjusi PVM mokesčio našta 0,70 % punkto, socialinio draudimo įmokų – 0,47 % punkto, pelno mokesčio – 0,25 % punkto ir, aišku, naujai įvestas socialinis mokestis, kuris pakėlė mokesčių naštos rodiklį 0,45 % punkto.

- ✓ Daugiausiai mokesčių, net 28 %, buvo sumokėti didmeninės ir mažmeninės prekybos, kiek mažiau – 20 % apdirbamosios pramonės, 9 % statybos, 8 % nekilnojamo turto ir nuomos bei kitos verslo veiklos, 6 % viešojo valdymo ir gynybos bei privalomo socialinio draudimo veiklos mokesčių mokėtojų.

- ✓ Daugiausiai pelno mokesčio (30 %), gyventojų pajamų mokesčio ir PSDF įmokų (18 %), valstybinio socialinio draudimo įmokų (17 %) moka apdirbamosios pramonės mokesčių mokėtojai. Net 58 % visų PVM pajamų sumoka didmeninės ir mažmeninės prekybos mokesčių mokėtojai.

- ✓ Smulkioms įmonėms tenka didžiausia mokesčių našta ir ji sunkėja.

4. APKLAUSOS „MOKESČIŲ NAŠTA LIETUVOJE IR ES“ REZULTATŲ ANALIZĖ

Siekiant pagrįsti šio darbo pradžioje iškeltą hipotezę, buvo atliktas tyrimas „Mokesčių našta Lietuvoje ir ES“, kurio metu, per 2007 m. liepos mėnesį, buvo apklausta vienas šimtas įmonių. Anketos forma pridedama (žr. 7–tą priedą).

Šioje darbo dalyje ir aptarsime apklausos rezultatus.

Dauguma tyrime dalyvavusių įmonių, net 69 % – uždarnosios akcinės bendrovės. LR Statistikos departamento duomenimis [98], 2007 m. pradžioje Lietuvoje veikė 35413 uždarujų akcinių bendrovių, jos ir sudarė didžiausią lyginamąjį svorį tarp visų kitų rūšių įmonių – 46 %. Remiantis tuo, kad uždarujų akcinių bendrovių yra daugiausiai, o jų veikla labai įvairialypė, be viso to – tai privatus sektorius, o jo nuomonė ypač aktuali nagrinėjamais klausimais ir buvo apklaustas toks didelis šios rūšies įmonių skaičius, kuris dėl ką tik minėtų priežasčių geriausiai atspindės mokesčių naštos „svorį“ ir su tuo susijusius kitus aspektus. Taip pat tyrime dalyvavo individualios įmonės (17 %), akcinės bendrovės (6 %), valstybės ir savivaldybės įmonės (4 %) bei kitos įmonės (4 %).

Kitas kriterijus, apibūdinantis apklausoje dalyvavusias įmones – jų veiklos trukmė. Dauguma jų veikia ilgiau nei 10 m. ir tai sudaro net 48 % visų apklausoje dalyvavusių įmonių skaičiaus, veikiančios nuo 1 iki 5 m. sudaro 25 %, nuo 5 iki 10 m. – 23 %, o iki 1 m. – 4 %. Iš gautų rezultatų matyti, kad didžiąją respondentų dalį sudaro jau ne vienerius metus veikiančios įmonės, o tai tik dar labiau įtvirtina tolimesnius jų atsakymus, paremtus kasdiene ir ilgalaikę įmonės veikla.

Tyrime dalyvavusių įmonių veiklos pobūdis yra labai įvairus – mažmeninė prekyba (14 %), didmeninė prekyba (11 %), gamyba (11 %), transporto paslaugos (11 %), statyba (10 %), viešbučiai ir restoranai (6 %), finansinis tarpininkavimas (3 %), nekilnojamas turtas (2 %), reklama (2 %), ryšio (1 %) bei kitos paslaugos (29 %). Išskirtina, kad tyrime dalyvavo daugiau paslaugų įmonių.

Įmonių darbuotojų skaičius – kitas nagrinėjamas aspektas. Daugumoje įmonių dirba iki 10 (35 %) ar nuo 11 iki 25 žmonių (31 %), kiti apklausos rezultatai pasiskirstė taip – virš 100 žmonių (13 %), nuo 26 iki 50 žmonių (11 %) ir nuo 51 iki 100 žmonių (10 %). Kaip matome, daugumoje apklausoje dalyvavusių įmonių darbuotojų skaičius nėra didelis, iki 25 žmonių, beje LR Statistikos departamento duomenimis [98], 2007 m. pradžioje būtent tokios įmonės, kurių darbuotojų skaičius neviršija dvidešimties ir sudaro 85 % visų įmonių skaičiaus.

Net 91 % apklausoje dalyvavusių įmonių yra PVM mokėtojos.

Ir paskutinis įmones charakterizuojantis aspektas – metinės jų pajamos. Net 43 % apklausoje dalyvavusių įmonių metinės pajamos viršija 1 mln. Lt, yra nuo 100 tūkst. Lt iki

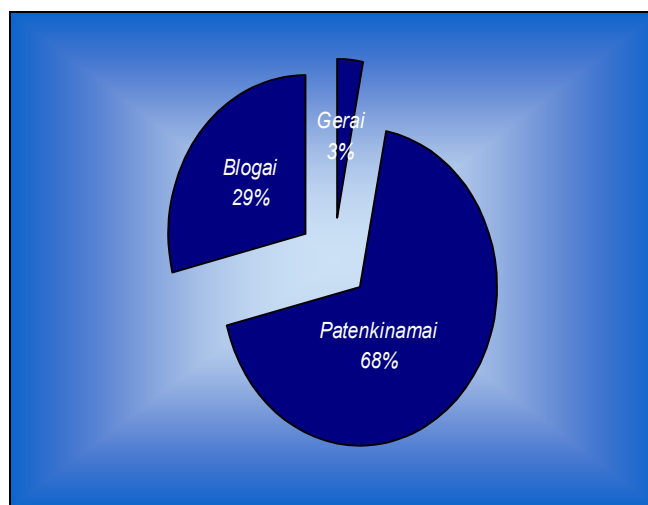
500 tūkst. Lt (27 %), nuo 500 tūkst. Lt iki 1 mln. Lt (17 %), nuo 10 tūkst. Lt iki 100 tūkst. Lt (9 %) ir neviršija 10 tūkst. Lt (4 %). Iš gautų rezultatų matyti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių įmonių yra stambiojo verslo atstovės.

Apklausoje metu respondentų buvo klausiama:

- ✓ kaip vertina Lietuvos mokesčių sistemą;
- ✓ ar įstojimas į ES turėjo teigiamos įtakos Lietuvos mokesčių sistemai;
- ✓ kaip supranta „mokesčių naštos“ sąvoką;
- ✓ kokia nuomonė apie mokesčių naštą Lietuvoje, ar ji per didelė, o gal priešingai yra viena iš mažiausių ES;
- ✓ ar Lietuva yra konkurencinga ES valstybė, apmokestindama darbuotojus;
- ✓ kas labiausiai įtakoja atlyginimus „vokeliuose“;
- ✓ kuris labiausiai verslui trukdantis mokestis.

Lietuvos mokesčių sistemos vertinimas

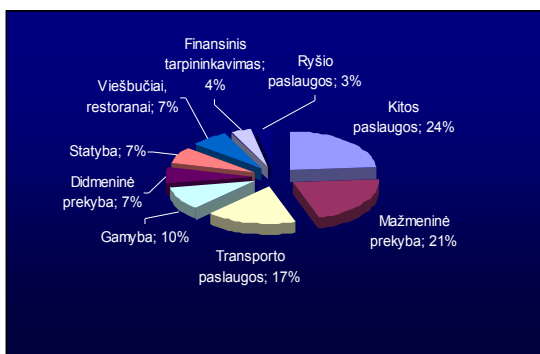
Kaip apklausoje dalyvavusieji vertina Lietuvos mokesčių sistemą vaizduoja žemiau pateiktas paveikslas.

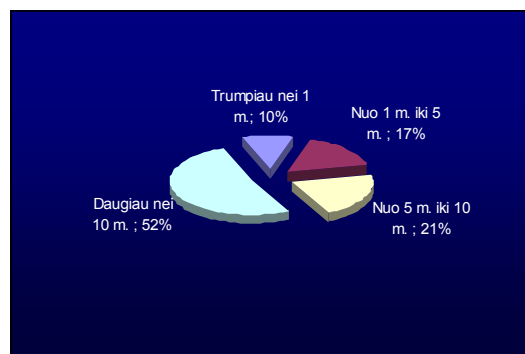
26 pav. Lietuvos mokesčių sistemos vertinimas

Tik 3 % apklaustųjų Lietuvos mokesčių sistemą įvertino gerai, 68 % – patenkinamai, o 29 % – blogai.

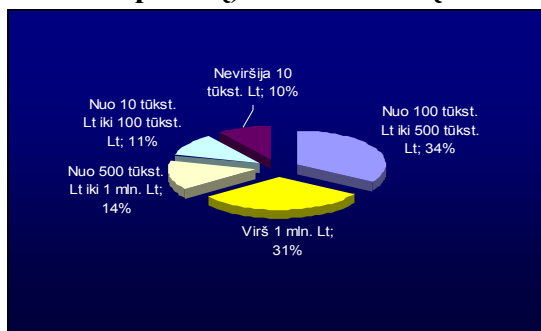
Gerai Lietuvos mokesčių sistemą įvertino gamybos, didmeninės prekybos ir statybos įmonės, veikiančios nuo 1 m. iki 10 m., kurių pajamos svyruoja nuo 500 tūkst. Lt iki virš 1 mln. Lt.

27 pav. Įmonės, blogai vertinančios Lietuvos mokesčių sistemą (pagal veiklos pobūdį)

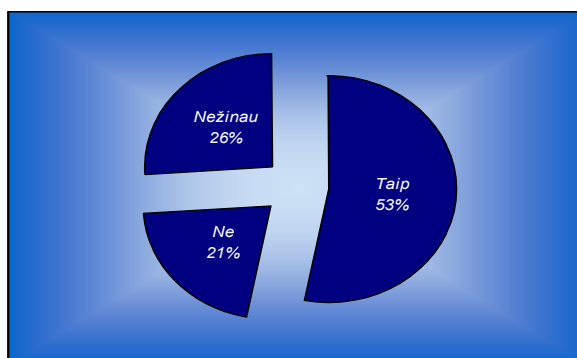
28 pav. Įmonės, blogai vertinančios Lietuvos mokesčių sistemą (pagal veiklos trukmę)

29 pav. Įmonės, blogai vertinančios Lietuvos mokesčių sistemą (pagal metines pajamas)

Apibūdinant blogai Lietuvos mokesčių sistemą įvertinusius respondentus, galime daryti išvadą, kad blogiausiai Lietuvos mokesčių sistemą vertina paslaugų įmonės, aišku, nereiktų pamiršti, kad šių įmonių tyrime ir dalyvavo daugiau – tai veikiančios ilgiau nei 10 m. (52 %), kurių metinės pajamos svyruoja nuo 100 tūkst. Lt iki 500 tūkst. Lt (34 %) ir virš 1 mln. (31 %) įmonės.

Apklausa pagalba įvertinom, ar turėjo teigiamos įtakos Lietuvos mokesčių sistemai įstojimas į ES, štai kaip šiuo klausimu pasiskirstė respondentų nuomonė –

30 pav. Ar turėjo teigiamos įtakos Lietuvos mokesčių sistemai įstojimas į ES?

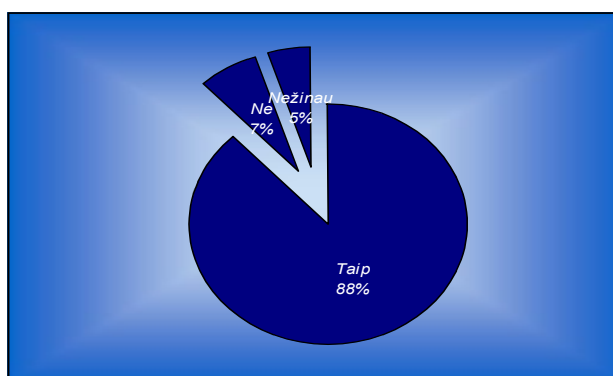
Įmonių nuomone įstojimas į ES turėjo teigiamos įtakos Lietuvos mokesčių sistemai, taip mano net 53 % apklaustųjų. Tiesa, nereiktų pamiršti, kad tam prieštarauja 21 %, o prisipažino nežinantys net 26 %.

Mokesčių naštos samprata

Siekiant išsiaiškinti, kaip respondentai supranta „mokesčių naštos“ sąvoką, ir buvo pateiktas atitinkamas klausimas. Mokesčių našta kaip „per dideli mokesčių tarifai, bazės ir per mažai lengvatų“ įvardijo net 83 % apklaustųjų, kiti tikino, kad „jau patys mokesčiai ir yra našta“ (17 %). Manantys kitaip, tvirtino, kad mokesčių našta – tai prievolė mokėti mokesčius, apmokestinimo principų nesilaikymas, netgi pačios mokesčių sistemos sudėtingumas ir tai, kad ją kuria nekompetentingi asmenys, taip pat pabrėžta, kad ES mokesčių sistemos daug paprastesnės už mūsų.

Ar Lietuvoje mokesčių našta per didelė?

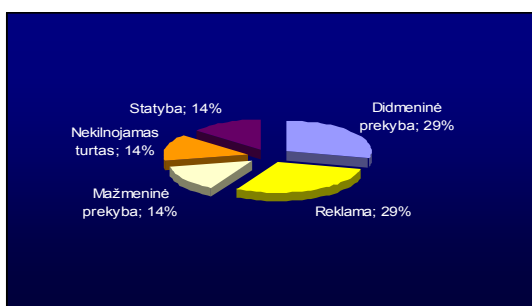
Štai kaip į šį klausimą atsakė respondentai –

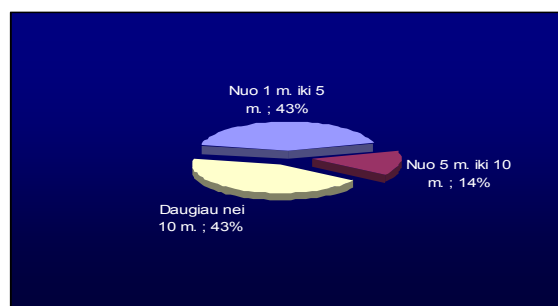
31 pav. Ar Lietuvoje per didelė mokesčių našta?

Atsakymas į šį klausimą vienareikšmis – net 88 % apklausoje dalyvavusiųjų mano, kad mokesčių našta Lietuvoje yra per didelė, tik 7 % tam prieštarauja, o 5 % nežino.

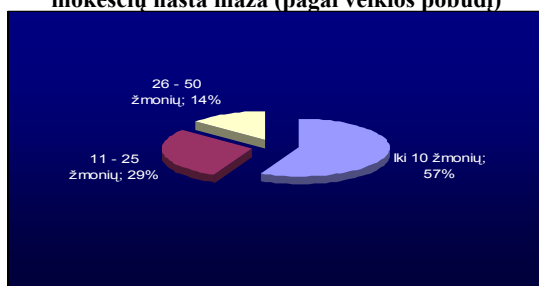
Kaip pagal veiklos pobūdį, trukmę bei darbuotojų skaičių pasiskirstė respondentai, manantys, kad mokesčių našta Lietuvoje yra maža pavaizduota žemiau pateiktuose paveiksluose.

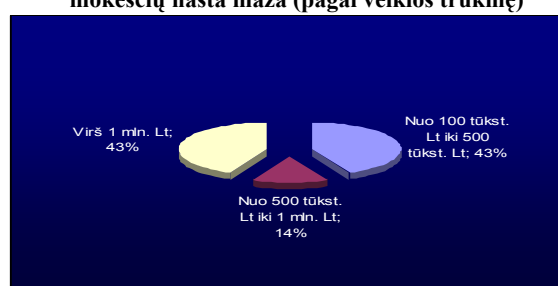
32 pav. Įmonės manančios, kad Lietuvoje mokesčių našta maža (pagal veiklos pobūdį)

33 pav. Įmonės manančios, kad Lietuvoje mokesčių našta maža (pagal veiklos trukmę)

34 pav. Įmonės manančios, kad Lietuvoje mokesčių našta maža (pagal jų darbuotojų skaičių)

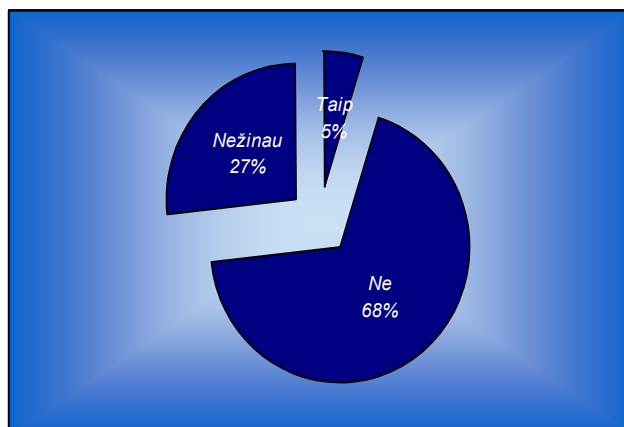

35 pav. Įmonės manančios, kad Lietuvoje mokesčių našta maža (pagal metines pajamas)

Kad mokesčių našta Lietuvoje yra maža mano didmeninės prekybos ir reklamos (po 29 %) įmonės, veikiančios nuo 1 m. iki 5 m. bei 10 m. ir daugiau (po 43 %), kuriose dirba iki 10 žmonių (57 %) bei nuo 11 iki 25 (29 %), kurių metinės pajamos svyruoja nuo 100 tūkst. Lt iki 500 tūkst. bei virš 1 mln. Lt (po 43 %).

Ar Lietuvoje mokesčių našta viena iš mažiausių ES?

Pastaruoju metu įvairiuose šaltiniuose skelbiama, kad Lietuvoje mokesčių našta viena iš mažiausių ES. Įmonių buvo klausama, kokia jų nuomonė apie tai.

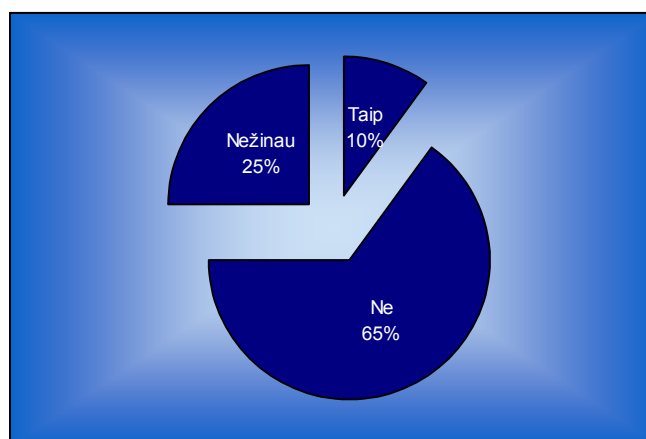

36 pav. Įmonių nuomonė, ar Lietuvoje mokesčių našta viena iš mažiausių ES?

Dauguma apklaustųjų mano, kad Lietuvoje mokesčių našta tikrai nėra viena iš mažiausių ES, tą byloja galutinis rezultatas – net 68 % nesutiko su šiuo teiginiu ir tik 5 % manė priešingai. Tiesa, 27 % pripažino, kad negali nei vienaip, nei kitaip teigti, nes nežino, kaip yra iš tikrųjų.

Ar Lietuva konkurencinga ES valstybė, apmokestindama darbuotojus?

Į šį klausimą respondentų nuomonė pasiskirstė taip –

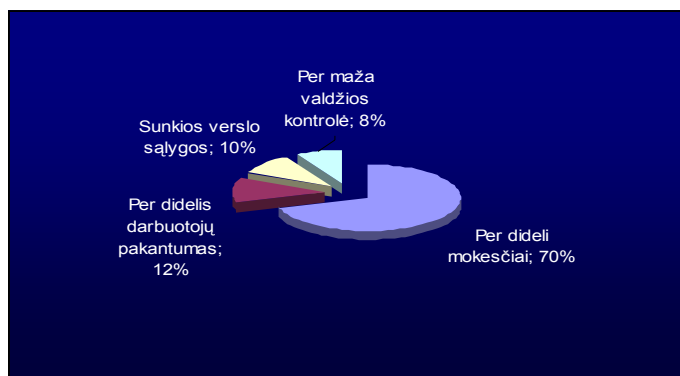

37 pav. Ar Lietuva konkurencinga ES valstybė, apmokestindama darbuotojus?

Apklaustųjų nuomone, Lietuva nėra konkurencinga ES valstybė, apmokestindama darbuotojus, taip mano net 65 % įmonių, su tuo sutiko tik 10 %, o nežino 25 %.

Kas labiausiai įtakoja atlyginimus „vokeliuose“?

Atlyginimai „vokelyje“ – aktuali šiandienos problema. Kas ją labiausiai įtakoja respondentų nuomone, matome iš šio paveikslo –

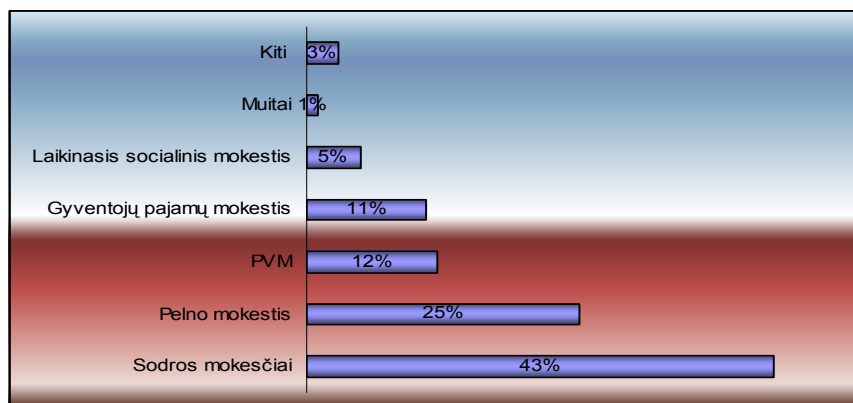

38 pav. Kas labiausiai įtakoja atlyginimus „vokeliuose“?

Pagal aukščiau pateiktą paveikslą labiausiai atlyginimus „vokeliuose“ įtakoja per dideli mokesčiai (taip mano net 70 % apklaustųjų). Antra priežastis – per didelis pačių darbuotojų pakantumas (taip mano 12 % respondentų), 10 % tvirtina, kad tai sunkios verslo sąlygos ir tik 8 % mano, kad per maža valdžios kontrolė.

Labiausiai verslui trukdantys mokesčiai

Dauguma tvirtina, kad mokesčiai yra vieni iš didžiausių verslo apribojimų. Kokie tai mokesčiai, matome iš žemiau pateikto paveikslo.

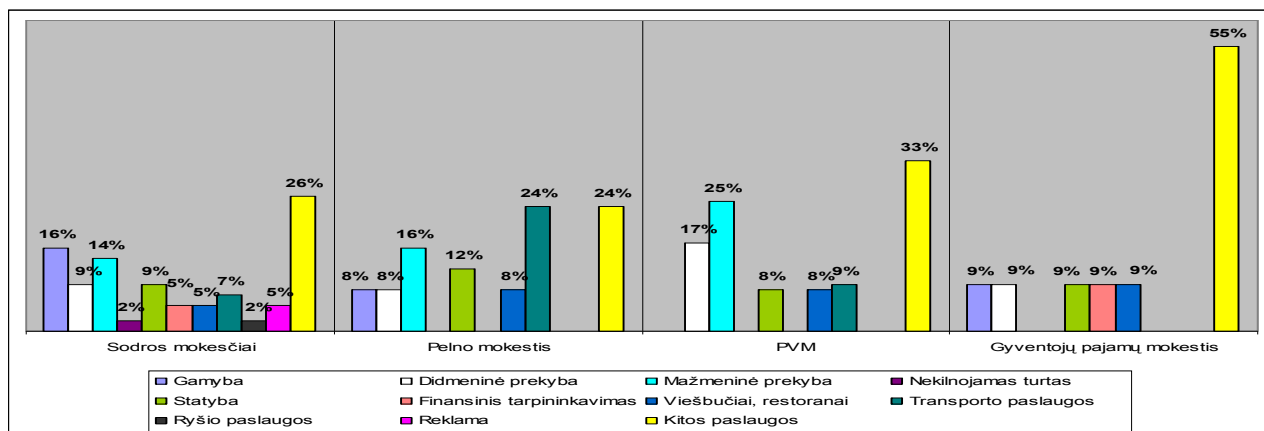

39 pav. Labiausiai verslui trukdantys mokesčiai

Pagal šį paveikslą galima daryti išvadą, kad labiausiai verslui trukdantis mokestis – sodros mokesčiai, taip mano net 43 % apklaustųjų, kad pelno mokestis – 25 %, PVM – 12 %, gyventojų pajamų mokestis – 11 %, laikinasis socialinis mokestis – 5 %, muitai – 1 % ir kiti mokesčiai – 3 %. Tai būtent tie mokesčiai, iš kurių ir surenkama daugiausiai mokestinių pajamų.

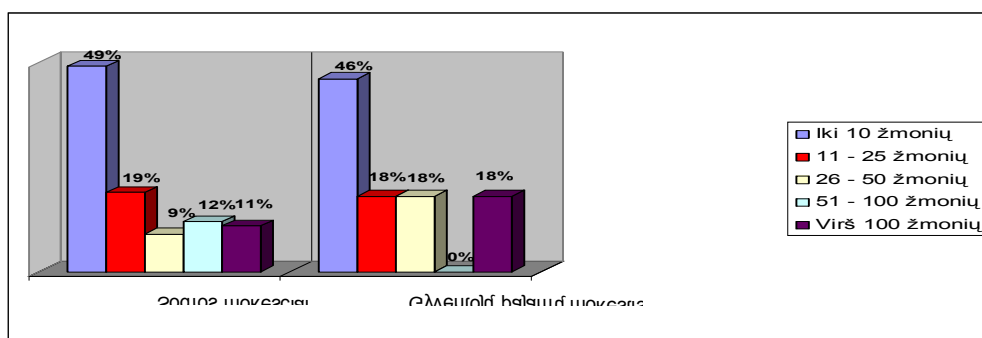
Ką dar pastebime, kad ženklus labiausiai verslui trukdančių mokesčių lyginamasis svoris – darbo apmokestinimo, tai yra, sodros ir gyventojų pajamų mokesčiai, kurių bendra tarifų suma sudaro net 54 %. Pavyzdžiui, atlikę skaičiavimus (taikant pagrindinį NPD dydį), kiek mokesčių sumokama nuo priskaityto 1000 Lt atlyginimo, gauname 525,40 Lt mokesčių sumą.

Pagal apklausos rezultatus galima daryti išvadą, kad didžiausia mokesčių našta verslui yra sodros, pelno, PVM ir gyventojų pajamų mokesčiai. Kokios įmonės pagal veiklos sritis, darbuotojų skaičių bei metines pajamas išskiria šiuos mokesčius kaip labiausiai verslui trukdančius pavaizduota 40, 41 ir 42–uose paveiksluose.

40 pav. Labiausiai verslui trukdantys mokesčiai (pagal veiklos sritis)

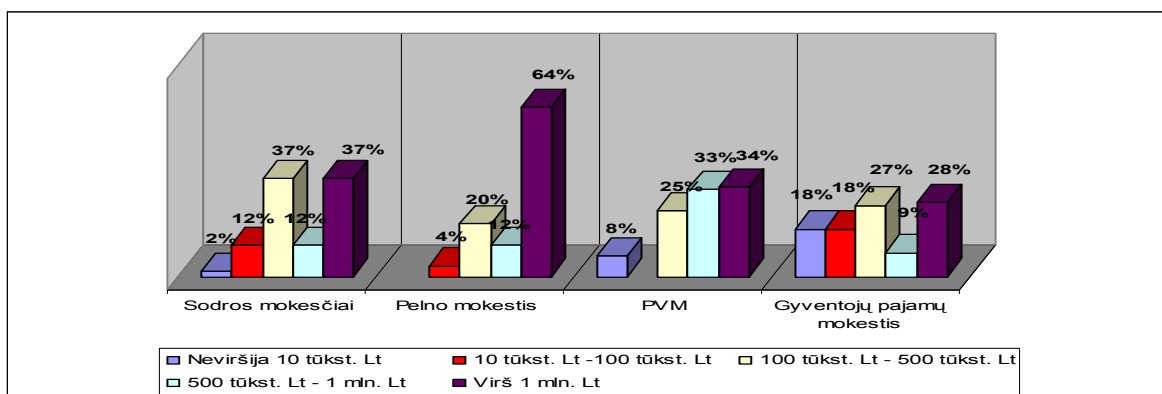
Sodros mokesčiai, kaip labiausiai verslui trukdantys, įvardijami kitų paslaugų (26 %), gamybos (16 %), mažmeninės prekybos (14 %), didmeninės prekybos (9 %) ir statybos (9 %) įmonių. Respondentų nuomone, pelno mokestis neigiamai įtakoja transporto ir kitų paslaugų įmones (po 24 %), toliau seka mažmeninė prekyba (16 %), statyba (12 %), gamyba, didmeninė prekyba, viešbučiai ir restoranai (po 8 %). PVM, kaip labiausiai verslą stabdantis mokestis, įvardijamas kitų paslaugų įmonių (33 %), toliau rezultatai išsidėsto taip – mažmeninė prekyba (25 %), didmeninė prekyba (17 %), transportas (9 %), statyba bei viešbučiai ir restoranai (po 8 %). Didžiausia gyventojų pajamų mokesčio našta tenka kitų paslaugų įmonėms (55 %), taip pat kaip ir gamybos, statybos, didmeninės prekybos, viešbučių, restoranų ir finansinio tarpininkavimo įmonėms (po 9 %).

41 pav. Sodros ir gyventojų pajamų mokesčiai, kaip didžiausi verslo trukdžiai (pagal įmonių darbuotojų skaičių)

Sodros ir gyventojų pajamų mokesčiai neigiamai įtakoja įmones, kurių darbuotojų skaičius iki 10, rezultatai atitinkamai pasiskirstė taip - 49 % ir 46 %. Gyventojų pajamų mokesčio nepriskiria prie labiausiai verslą stabdančių nuo 51 iki 100 darbuotojų išlaikančios įmonės.

42 pav. Labiausiai verslui kliudantys mokesčiai (pagal įmonių metines apyvartas)

Sodros mokesčiai, kaip labiausiai verslui trukdantys mokesčiai, įvardijami įmonių, kurių metinės apyvartos yra nuo 100 tūkst. Lt iki 500 tūkst. Lt ir virš 1 mln. Lt (po 37%). Net 64% įmonių, kurių metinės apyvartos virš 1 mln. Lt nuomone, pelno mokestis – labiausiai verslą stabdantis mokestis. Įmonės, kurių metinės apyvartos nuo 500 tūkst. Lt iki 1 mln. Lt (33%) ir virš 1 mln. (34%) PVM laiko labiausiai verslą stabdančiu mokesčiu. Gyventojų pajamų mokestis stabdo verslą įmonių, kurių metinės apyvartos nuo 100 tūkst. Lt iki 500 tūkst. Lt (28%) ir virš 1 mln. Lt (27%).

Apibendrinant apklausos rezultatus, galima daryti tokias išvadas:

- ✓ Tik 3% apklaustųjų Lietuvos mokesčių sistemą įvertino gerai, 68% – patenkinamai, o 29% – blogai.
- ✓ Įmonių nuomone įstojimas į ES turėjo teigiamos įtakos Lietuvos mokesčių sistemai, taip mano net 53% apklaustųjų.
- ✓ Net 88% apklausoje dalyvavusiųjų mano, kad mokesčių našta Lietuvoje per didelė, tik 7% tam prieštarauja, o 5% nežino.
- ✓ Dauguma apklaustųjų mano, kad Lietuvoje mokesčių našta tikrai nėra viena iš mažiausių ES, tą byloja galutinis rezultatas – net 68% nesutiko su šiuo teiginiu ir tik 5% manė priešingai. Tiesa, 27% pripažino, kad negali nei vienaip, nei kitaip teigti, nes nežino, kaip yra iš tikrųjų.
- ✓ Apklaustųjų nuomone, Lietuva nėra konkurencinga ES valstybė, apmokestindama darbuotojus, taip mano net 65% įmonių, su tuo sutiko tik 10%, o nežino 25%.
- ✓ Atlyginimus „vokeliuose“ įtakoja per dideli mokesčiai (taip mano net 70% apklaustųjų). Antra priežastis – per didelis pačių darbuotojų pakantumas (taip mano 12% respondentų), 10% tvirtina, kad tai sunkios verslo sąlygos ir tik 8% mano, kad per maža valdžios kontrolė.
- ✓ Labiausiai verslui trukdantis mokestis – sodros mokesčiai, taip mano net 43% apklaustųjų, kad pelno mokestis – 25%, PVM – 12%, gyventojų pajamų mokestis – 11%, laikinasis socialinis mokestis – 5%, muitai – 1% ir kiti mokesčiai – 3%. Tai būtent tie mokesčiai, iš kurių surenkama daugiausiai mokestinių pajamų.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Mokesčių naštos sąvokos apibrėžimo nepavyko rasti nė viename literatūros šaltinyje. Siūlome tokią mokesčių naštos sąvoką –

Mokesčių našta – tai įstatyminiu pagrindu besiremiantys privalomi mokėjimai, kurie dėl per didelių mokesčių tarifų, bazių ir neišvystytų mokesčių lengvatų sistemų sukuria sudėtingą, sunkinančią mokesčių mokėtojų padėtį, mokesčių sistemą.

2. Įvairūs autoriai mokesčių našta siūlo skaičiuoti vis kitokiais metodais arba tiesiog pateikia intuityvius vertinimus be jokių skaičiavimų. Siūlome mokesčių našta skaičiuoti ir vertinti mokesčių naštos rodiklio metodu, nes tik juo įvertinamas ir mokesčio tarifas, ir bazė, ir šalies pajamų lygis, kas ir daro šį dydį palyginamą.

3. 2005 m. mokesčių naštos rodiklio vidurkis ES buvo 39,2 %. Mokestinių ir BVP santykis Lietuvoje buvo 28,9 %, tai yra, 10,7 % punkto mažesnis už skelbiamą mokesčių naštos rodiklio vidurkį ES. Lietuva ir yra antra pagal mažiausią mokesčių naštos dydį ES. Mažesnė mokesčių našta yra tik Rumunijoje (28,0 %), o šiek tiek didesnė Slovakijoje (29,3 %), Latvijoje (29,4 %), Airijoje (30,8 %). Didžiausia mokesčių našta buvo Švedijoje (51,3 %), Danijoje (50,3 %), Belgijoje (45,5 %), Prancūzijoje (44,0 %) ir Suomijoje (43,9 %).

4. Lietuvoje mokesčių naštos rodiklį skaičiuoja ir Eurostatui patiekia LR Statistikos departamentas. Šio rodiklio dydis 2004 m. buvo 28,3 %, per 2005 m., padidėjęs 0,6 % punkto, sudarė 28,9 %, o 2006 m. pakilo net 1,3 % punkto ir jau siekė 30,2 %. Matome, kad mokesčių naštos rodiklis vis didėja.

5. Kad mokesčių našta Lietuvoje didėja patvirtina ir kitas Lietuvos laisvosios rinkos instituto skaičiuojamas mokesčių naštos rodiklis – laisvės nuo mokesčių diena. 2005 m. ji buvo gegužės mėn. 5 d., 2006 m. gegužės mėn. 11 d., o 2007 m. nutolo net iki gegužės mėn. 19 d.

6. Pagrindiniai mokesčiai, iš kurių surenkama daugiausiai mokestinių pajamų, o ir atliktos apklausos metu įvardinti kaip labiausiai verslui trukdantys, yra pelno, PVM, gyventojų pajamų mokesčiai ir valstybinio socialinio draudimo įmokos.

7. Pelno mokesčio našta Lietuvoje, lyginant su kitomis ES valstybėmis, nėra didelė. Pagal pelno mokesčio tarifą Lietuva priskiriama prie šalių turinčių mažiausią šio mokesčio tarifą. Aišku, yra ir tam tikrų neigiamų aspektų – dvigubas dividendų apmokestinimas, per mažai šio mokesčio lengvatų, kurios galėtų skatinti verslą, spręsti užimtumo ir kitas problemas, sudėtingas šio mokesčio administravimas ir pastovi su šiuo mokesčiu susijusių įstatymų kaita.

8. Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio tarifas yra didesnis nei kitose proporcinę mokesčio sistemą taikančiose valstybėse, o atlikus tyrimą, kokiu gyventojų pajamų mokesčio

tarifu Lietuvoje ir ES apmokestinamas 1000 Lt priskaitytas atlyginimas, iš dvidešimt vienos tyrimo dalyvavusių ES valstybių, būtent Lietuva užima pirmąją vietą pagal didžiausią šiai sumai taikomą šio mokesčio tarifą. Remiantis tuo, galime teigti, kad Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio našta yra gerokai didesnė už kitų ES valstybių.

9. Standartinis PVM tarifas Lietuvoje tikrai nėra vienas iš mažiausių, taip pat Lietuva panaikino daug PVM lengvatų, apmokestino aukščiausiu 18 % tarifu maisto produktus, transporto paslaugas, butų šildymą, tokiu būdu buvo panaikintos gyvybiškai svarbios lengvatos, kurias daugelis ES šalių ligi šiol taiko savo gyventojams, ant kurių pečių ir gula šio mokesčio našta.

10. Iš dvidešimt penkių valstybių, Lietuvos darbdavio mokamų valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas yra vienuoliktoje vietoje, tai leidžia daryti išvadą, kad jis yra visgi gana aukštas ir tik beveik mažiausias darbuotojų mokamų šių įmokų tarifas sumažina bendrąjį valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifą.

11. Lietuvos BVP, tenkančio vienam gyventojui, rodiklis (perkamosios galios standartais) yra vienas mažiausių visoje ES, taip pat Lietuva yra tarp mažiausių minimalią mėnesinę algą turinčių ES šalių, nuo kurios vidurkio atsiliegame apie tris kartus. Visa tai leidžia daryti išvadą, kad mūsų pragyvenimo lygis yra žemas.

12. Kad mokesčių našta Lietuvoje per didelė, mano net 88 % mūsų atliktoje apklausoje „Mokesčių našta Lietuvoje ir ES“ dalyvavusiųjų, kad mokesčių našta Lietuvoje tikrai nėra viena iš mažiausių ES tvirtino 68 % respondentų, taip pat, kad Lietuva nėra konkurencinga ES valstybė, apmokestindama darbuotojus, teigė net 65 % apklaustųjų.

13. Atlikus analizę, paaiškėjo, kad Lietuvoje daugiausiai mokesčių, net 28 %, sumoka didmeninės ir mažmeninės prekybos, kiek mažiau – 20 % apdirbamosios pramonės, 9 % statybos, 8 % nekilnojamo turto ir nuomos bei kitos verslo veiklos, 6 % viešojo valdymo ir gynybos bei privalomo socialinio draudimo veiklos mokesčių mokėtojų.

14. Smulkioms įmonėms tenka didžiausia mokesčių našta ir ji vis sunkėja.

15. Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino – mokesčių našta Lietuvoje, lyginant su kitomis ES valstybėmis, yra didelė.

16. Pasinaudojus daugelio šalių patirtimi, kai sumažinus mokesčių našta plečiasi ir aktyvėja oficiali veikla, siūlome nustatyti mažesnius mokesčius ir sukurti paprastesnę jų administravimo sistemą, tokiu būdu siekiant didesnių mokesčių pajamų.

17. Siūlome progresyvių mokesčių sistemą Lietuvoje, tokiu būdu įgyvendinant socialinį teisingumą, palankesne linkme perskirstant mokesčių našta bei sumažinant turtinę diferenciaciją visuomenėje. Taip pat mažinti valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifus, kurie yra ne ką mažesni už kitų ES valstybių, nustatyti taip vadinamąsias „sodros lubas“.

18. Dažniausiai, didinant valstybės biudžetą – didinami mokesčiai. Šiuo atveju problemos sprendimo variantai būtų keli: 1) efektyvesnis valstybės išlaidų valdymas, nuolat ieškant būdų kaip jas sumažinti; 2) mažinti žmonių priklausomumą nuo biudžeto, tokiu būdu ir atsirastų realus pagrindas mažinti biudžetą (o kartu ir mokesčius), tuo pačiu mažėtų ir mokesčių našta.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

ĮSTATYMAI

1. LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas 2002 m. liepos mėn. 02 d. Nr. IX-1007//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295949&p_query=&p_tr2=;prisijungimo laikas: 2007-10-02.
2. LR laikinasis socialinis mokesčio įstatymas 2005 m. birželio mėn. 7 d. Nr. X-231//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=257648&p_query=&p_tr2=;prisijungimo laikas: 2007-09-30.
3. LR mokesčių administravimo įstatymas 2004 m. balandžio mėn. 13 d. Nr. IX-2112//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302142&p_query=&p_tr2=;prisijungimo laikas: 2007-10-01.
4. LR pelno mokesčio įstatymas 2001 m. gruodžio mėn. 05 d. Nr. IX-675//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302137&p_query=&p_tr2=;prisijungimo laikas: 2007-09-30.
5. LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas 2002 m. kovo mėn. 05 d. Nr. IX-751//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302031;prisijungimo laikas: 2007-10-03.

KNYGOS

6. Aleknavičienė V. Finansai ir kreditas. Vilnius, 2005. P.131-133.
7. A. Marcijonas, B. Sudavičius. Mokesčių teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P.12-13.
8. Buškevičiūtė E. Viešieji finansai. Kaunas: Technologija, 2006. P.183-277.
9. Buškevičiūtė E. Mokesčių sistema. Kaunas: Technologija, 2005. P.29-30, 232-279.
10. Butautas D. A. Modernūs Lietuvos ateities finansai. I dalis. Efektyvūs valstybės biudžeto valdymo prioritetai. Vilnius: BMK, 2006. P.9-21, 68-71.
11. B. Martinkus, S. Žičkienė. Verslo organizavimas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2006. P.31-33.
12. Europos komitetas prie LR Vyriausybės. Verslo steigimas Europos Sąjungos šalyse. Vilnius, 2002. P.392-393.
13. K. Levišauskaitė, G. Rūškys. Valstybės finansai. Kaunas: VDU leidykla, 2003. P.77-84, 98-100.

14. K. Lukaševičius, B. Martinkus, R. Piktys. Verslo ekonomika. Kaunas: Technologija, 2005. P.115-149.
15. KTU. Makroekonomika. Kaunas: Technologija, 2005. P.174-178.
16. Savickienė J. Mokesčiai. Kaunas: Technologija, 2005. P.69-73.
17. R. Stačiokas, J. Rimas. Mokesčiai: teorija ir praktika. Kaunas: Technologija, 2004. P.119-193.
18. Stačiokas R. Apmokestinimas ir mokesčiai ES. Kaunas: Technologija, 2003. P.28-109.
19. Stačiokas R. Verslo apmokestinimo įvadas. Kaunas: Technologija, 2003. P.82-90, 147-155.
20. Sūdžius V. Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. Vilnius: Konta, 2001. P.72-83.

STRAIPSNIAI

21. D. Benedikienė, V. Janišauskienė. Pridėtinės vertės mokesčio tarifai Lietuvoje ir Europos Sąjungos valstybėse//Socialiniai tyrimai. 2005, Nr. 1 (5). P.26-37.
22. D. Meškauskienė, M. Tvaronavičienė. Lietuvos mokesčių sistema: mokesčių naštos tyrimas//Verslas: teorija ir praktika. 2003, Nr. 1. P.36-42.
23. D. Štreimikienė, A. Mikalauskienė. Lietuvos mokesčių sistema ES kontekste//Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2006, Nr. 38. P.169-181.
24. Gylys P. Mokesčių našta ir tarptautinė mokesčių konkurencija//Ekonomika. 2006, Nr. 75. P.7-19.
25. Kamandulienė A. Pelno mokesčio problemos ir perspektyvos Lietuvoje//Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų EVF konferencijų darbai 2005/8. Kaunas: VDU leidykla, 2005. P.37-41.
26. Navikas P. Kai mokesčius mokės visi – našta bus lengvesnė//Mokesčių labirintai. Vilnius, 2003. P.74-75.
27. Šiaudytis V. Lietuvos ekonomikos stabilizavimo požymiai//Pamąstymai apie rinkos ekonomiką ir žmonių tarpusavio santykius. Kaunas, 2006. P.39-44.
28. Šiaudytis V. Mokesčiai: pramonės akstinas ar stabdys//Pamąstymai apie rinkos ekonomiką ir žmonių tarpusavio santykius. Kaunas, 2006. P.98-103.
29. Šinkūnienė K. Mokesčių kultūros ir mokesčių moralės sampratos vertinimas//Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų EVF konferencijų darbai 2005/8. Kaunas: VDU leidykla, 2005. P.143-149.
30. V. Cibauskaitė, M. Dragūnienė. Europos sąjunga šiandien: ekonominis aspektas//Mūsų socialinis kapitalas – žinios. Kaunas: Technologija, 2006. P.220-225.

PERIODIKA

31. Algų „vokelius“ naikinti sunku, bet įmanoma//Verslo žinios. 2006 kov. 31, Nr. 63. P.11.
32. Ar valdžia apsispręs sparčiau mažinti pajamų mokesčių?//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2006 rugp. 16, Nr. 30 (414). P.13.
33. Biudžeto pajamos nuteikia optimistiškai//Mokesčių žinios. 2007 saus. 22-28, Nr. 4 (516). P.2.
34. BVP Europos valstybėse//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2005 birž. 13, Nr. 22 (358). P.7.
35. Darbo mokesčių įtaka verslo konkurencingumui//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2004 spal. 25, Nr. 40 (328). P.15.
36. Didžioji mokesčių emigracija//Verslo labirintai. 2006 rugs. P.51-53.
37. Didžiųjų ES valstybių interesai – rakštis smulkiesiems Lietuvos verslininkams//Apskaitos menas. 2004 geg. 31 – birž. 06, Nr. 22 (36). P.109-110.
38. Europos Sąjungos naujokių mokesčiai vis dar per dideli//Verslo žinios. 2005 vas. 15, Nr. 32. P.10.
39. Gaivina progresyviųjų mokesčių idėja//Verslo žinios. 2007 kov. 06, Nr. 44. P.4.
40. Gyventojų ir įmonių pajamų mokesčių tarifai ES šalyse//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2007 vas. 19, Nr. 7 (439). P.16.
41. Gyventojų pajamų mokestis Europoje ir Lietuvoje//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2005 rugs. 12, Nr. 34 (370). P.21.
42. Labiausiai mokesčiai mažėjo Rytų Europoje//Verslo žinios. 2005 spal. 24, Nr. 205. P.6.
43. Laisvės nuo mokesčių diena šįmet gerokai nutolo//Mokesčių žinios. 2006 geg. 15-21, Nr. 20 (482). P.5.
44. Lietuva – mokesčių vidutiniokė//Verslo žinios. 2007 saus. 04, Nr. 2. P.8.
45. Lietuvoje mokesčiai – vieni iš mažiausių Europoje//Verslo žinios. 2004 liep. 15, Nr. 135. P.4.
46. Ką dar reikėtų keisti mokesčių sistemoje//Mokesčių žinios. 2006 vas. 20-26, Nr. 8 (470). P.2-3.
47. Kaip sparčiau mažinti gyventojų pajamų mokesčių?//Mokesčių žinios. 2007 vas. 12-18, Nr. 7 (519). P.13-14.
48. Kiek pasunkės mokesčių našta Lietuvoje nuo gegužės pirmosios?//Apskaitos menas. 2004 bal. 26 – geg. 02, Nr. 17 (31). P.106-108.
49. Kuo mažesni mokesčiai, tuo pilnesnis biudžetas//Verslo žinios. 2005 bal. 01, Nr. 62. P.10.
50. Maži mokesčiai – papildomi svertai konkuruoti//Mokesčių žinios. 2004 geg. 24-30, Nr. 21 (379). P.1-2.

51. Maži mokesčiai – turtingesnė šalis//Verslo žinios. 2006 birž. 02, Nr. 106. P.11.
52. Mažinkime mokesčių visiems//Mokesčių žinios. 2006 saus. 16-22, Nr. 3 (465). P.10-11.
53. Mažinant mokesčius, mažės ir šešėlinė ekonomika//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2006 spal. 16, Nr. 39 (423). P.12.
54. Mokesčių našta Lietuvoje//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2004 geg. 24, Nr. 20 (308). P.22.
55. Mokesčių mažinimo būtinybė ir/ar galimybės//Mokesčių žinios. 2006 vas. 27 – kov. 05, Nr. 9 (471). P.10-11.
56. Mokesčiai prieš Lietuvą//Verslo žinios. 2005 saus. 07, Nr. 5. P.5.
57. Mokesčių harmonizavimas ir konkurencija – pelno mokesčio bazės istorija//Mokesčių žinios. 2006 geg. 02 - 07, Nr. 18 (480). P.16-17.
58. Mokesčių lengvatų viliotinis//Mokesčių žinios. 2006 kov. 20-26, Nr. 12 (474). P.16-17.
59. Mokesčių subalansavimas skatintų verslumą//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2007 saus. 02, Nr. 1 (433). P.11.
60. Mokesčių mažinimas ir patrauklesnė verslo aplinka galėtų sumažinti emigraciją//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2006 geg. 02, Nr. 17 (401). P.21.
61. Mokesčių našta didės//Mokesčių žinios. 2005 geg. 23-29, Nr. 21 (431). P.10-11.
62. Mokesčių perstumdyimas gali virsti mokesčių naštos augimu//Mokesčių žinios. 2005 kov. 07-13, Nr. 10 (420). P.11.
63. Mokesčių planavimas įmonėje//Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 2001 saus., Nr. 1. P.14-22.
64. Mokesčių mažinimo šaltinių dar yra//Mokesčių žinios. 2004 birž. 07-13, Nr. 23 (381). P.1-2.
65. Nauja šalių rinkodaros priemonė – mokesčių tarifai//Verslo žinios. 2005 rugs. 27, Nr. 186. P.8.
66. Naujų mokesčių įvedimas dažnai duoda priešingą rezultatą//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2005 saus. 24, Nr. 4 (340). P.3.
67. Našta gyventojams vis sunkesnė, laisvė vis labiau tolsta//Verslo žinios. 2007 geg. 18. P.3.
68. Ne lengvatų reikia, o gražaus saulėlydžio//Verslo žinios. 2007 vas. 21, Nr. 35. P.10.
69. Pilnesnė valstybės ir žmonių piniginė//Mokesčių žinios. 2007 saus. 03-07, Nr. 1 (513). P.5.
70. PVM lengvatas taiko visos ES šalys//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2007 kov. 05, Nr. 9 (441). P.22.
71. Optimizuoti ar vengti?//Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 2005 geg., Nr. 5. P.28-31.
72. Siūloma mažinti pajamų mokesčio tarifą ir atsisakyti PVM lengvatų//Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2007 vas. 12, Nr. 6 (438). P.9.
73. Skaudžiausia vieta – mokesčiai//Verslo žinios. 2006 liep. 04, Nr. 128. P.2.

74. Smulkiesiems pečiams – pats sunkiausias nešulys//Verslo žinios. 2007 vas. 19, Nr. 33. P.13.
75. Valstybės mokesčiai skirtingų interesų sankirtoje, arba kaip muštas nemuštą neša//Sąskaityba. 2004 lapkr. P.11-13.
76. Verslui – papildoma mokesčių našta//Verslo žinios, 2005 bal. 14, Nr. 71. P.3.
77. Vokelių ekonomika//Mokesčių žinios. 2006 birž. 27 – liep. 09, Nr. 26 (488). P.16-17.

INTERNETINĖ MEDŽIAGA

78. Ar Lietuva tikrai mažų mokesčių ir mažos valdžios šalis? //http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/ar_lietuva_mazu_mokesciu_ir_mazos_valdzios_salis/955; prisijungimo laikas: 2007-09-17.
79. BVP struktūriniai pokyčiai, mokestinė našta//http://www.lrv.lt/ekonom_analiz/Apzvalgos/BVP_%20struktura_%20mok_%20nasta.pdf; prisijungimo laikas: 2007-02-09.
80. Didžiųjų investicijų medžioklėje Lietuva pralaimi Latvijai ir Estijai // http://www.info.lt/index.php?page=naujienos&view=naujiena_arch&id=70706;prisijungimo laikas: 2007-09-21.
81. Ekonominių sektorių mokestinės naštos analizė//http://www.lrv.lt/ekonom_analiz/Apzvalgos/VP%20ir%20mokesciu%20nasta.pdf; prisijungimo laikas: 2007-02-09.
82. Lietuva ir Slovakija – ekonominė realybė//http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/lietuva_ir_slovakija_ekonomine_realybe/1517; prisijungimo laikas: 2007-09-17.
83. Laisvės nuo mokesčių diena šiemet ateina gegužės 19 d. //http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/pranesimai_spaudai/laisves_nuo_mokesciu_diena_siemet_ateina_geguze_s_19_d/4210; prisijungimo laikas: 2007-10-01.
84. Kaip sukurti gerą ir teisingą mokesčių sistemą, su kuria galima būtų finansuoti valstybės išlaidas//http://www.fmnc.lt/lit/word/paskaita1-3.htm; prisijungimo laikas: 2007-09-21.
85. Kokia tikroji mokesčių našta?/ http://www.fps.lt/lt/pranesimai_spaudai.html; prisijungimo laikas: 2007-09-23.
86. Minimalus mėnesinis atlyginimas: ar bus Europos Sąjungoje visiems vienodas?//http://www.emigrantai.info/?strid=3; prisijungimo laikas: 2007-03-22.
87. Mokesčius mažinti galima ir būtina//http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/mokescius_mazinti_galima_ir_butina/4086; prisijungimo laikas: 2007-09-17.
88. Mokesčių sistema: mažiau žinai, ramiau miegi?//http://www.buhalteris.lt/index.php?cid=31334&newid=81582; prisijungimo laikas: 2007-09-20.

89. Mokestinė našta Europos Sąjungos valstybėse ir Lietuvoje//http://www.lrv.lt/ekonom_analiz/Apzvalgos/BVP%20ir%20mokesciu%20nasta.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-01.
90. Su liniuote – per mokesčius//<http://www.lrinka.lt/Leidiny/mokesciai.biudzetas/2003.3.liniuote.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-12-08.
91. Tyrimas: sumažėjus gyventojų pajamų mokesčio tarifui atlyginimo padidėjimo nepajuto trečdalis dirbančiųjų//http://www.edomus.lt/?act=article.view&article_id=576; prisijungimo laikas: 2007-09-30.
92. Valdžia duoti nemoka//<http://www.notarius.lt/?lt=1110291584>; prisijungimo laikas: 2007-09-15.
93. Valdžios kišenė pilnėja, verslininkų – senka//<http://www.vvdk.lt/Default.aspx?TabId=219&NewsId=2603>; prisijungimo laikas: 2007-09-30.
94. Verslą labiausiai stabdo mokesčių našta, mano Lietuvos verslininkai//<http://verslas.banga.lt/t/patark.full/4203d6732797a?vbanga2=17531f1a4406d76b44332fca8f756e42>; prisijungimo laikas: 2007-03-22.

DUOMENŲ BAZĖS

95. EUROSTAT interneto puslapis: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
96. Europos darbdavių federacijos tinklapio duomenys: <http://www.fedee.com/minwage.html>.
97. LR Finansų Ministerijos interneto puslapis: <http://www.finmin.lt>.
98. LR Statistikos Departamento interneto puslapis: <http://www.stat.gov.lt>.
99. VMI interneto puslapis: <http://www.wmi.lt>.

KITA MEDŽIAGA

100. Baltic Economies Weekly 2005 geg. 26, Nr. 71.
101. VAT rates applied in the member states of the European Community (situation at 1st September 2006)//European Commission Taxation and Customs Union, DOC/1829/2006-EN.

SANTRAUKA

Mokesčių našta Lietuvoje ir Europos Sąjungoje

Pagrindinės sąvokos: mokesčiai, mokesčių našta, mokesčių naštos rodiklis, mokesčių tarifai, mokesčių bazė, mokesčių lengvatos, pragyvenimo lygis.

Santraukos turinys: Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjama mokesčių našta Lietuvoje ir ES. Tyrimo tikslas – nustatyti, kokia iš tikrųjų yra mokesčių našta Lietuvoje, lyginant su kitomis ES valstybėmis, ar ji gali būti lygiavertiškai vertinama, kas tai riboja. Darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad Lietuvoje mokesčių našta, lyginant su kitomis ES valstybėmis, yra didelė.

Pirmoje dalyje bendrai apibūdinome mokesčių našta, apibrėžėme jos sąvoką, išsiaiškinome mokesčių naštos įvertinimą ir tą įtakojančius veiksnius. Antroje dalyje palyginome Lietuvos ir kitų ES valstybių mokesčių našta, jos dydį (kitimą), mokesčių naštos apskaičiavimą ribojančias sąlygas. Trečioje dalyje, išskirdami, kokie mokesčiai yra didžiausia mokesčių našta Lietuvos mokesčių mokėtojams, kurie iš jų moka daugiausiai mokesčių, analizavome mokesčių naštos pasiskirstymą Lietuvoje. Paskutinėje dalyje apibendrinome atliktos anketinės apklausos rezultatus. Darbo pabaigoje pateikėme savo išvadas ir pasiūlymus mokesčių naštos vertinimui, mažinimui Lietuvoje.

SUMMARY

The burden of taxation in Lithuania and European Union

Keywords: taxes, the burden of taxation, the burden's of taxation index, rates of taxes, basis of taxes, advantages of taxes, lever of living.

Summary's content: The burden of taxation in Lithuania and EU is analyzed in this final post-graduate work. The main purpose of this research – ascertain what is real the burden of taxation in Lithuania, comparing with others EU countries, how it can be estimated, what restricts it. Hypothesis, bought in the beginning of the work, that the burden of taxation in Lithuania, comparing with others EU countries, is big.

In the first part of work we described the burden of taxation, defined it's concept, found out the burden's of taxation valuation, what influences and restricts it. In the second part we compared the burden of taxation in Lithuania with others EU countries, it's size (changes), what restricts it's calculation. In the third part, separating, what taxes are the biggest burden for tax payers, which of them pay more taxes, we analyzed the burden of taxation distribution in Lithuania. In the last part we generalized results of made questionnaire inquest. In the end of work we presented our conclusions and propositions of the burden of taxation evaluation, it's decreasing in Lithuania.

PRIEDAI

1 priedas. Mokesčių naštos rodikliai

1.1 lentelė

Mokesčių naštos rodikliai ES 2004-2005 m., %¹

Eil. Nr.	Valstybė	2004 m.	2005 m.	Pokytis (+/-)
ES27		39,2	39,6	0,4
1	Švedija	50,5	51,3	0,8
2	Danija	49,3	50,3	1,0
3	Belgija	45,0	45,5	0,5
4	Prancūzija	43,1	44,0	0,9
5	Suomija	43,4	43,9	0,5
6	Austrija	42,8	42,0	-0,8
7	Italija	40,7	40,6	-0,1
8	Slovėnija	39,6	40,5	0,9
9	Vokietija	38,8	38,8	0,0
10	Vengrija	38,6	38,5	-0,1
11	Liuksemburgas	37,9	38,2	0,3
12	Olandija	37,7	38,2	0,5
13	Jungtinė Karalystė	35,9	37,0	1,1
14	Čekija	36,8	36,3	-0,5
15	Bulgarija	35,3	35,9	0,6
16	Ispanija	34,5	35,6	1,1
17	Kipras	33,5	35,6	2,1
18	Portugalija	34,2	35,3	1,1
19	Malta	34,2	35,3	1,1
20	Graikija	34,3	34,4	0,1
21	Lenkija	32,6	34,2	1,6
22	Estija	31,4	30,9	-0,5
23	Airija	30,5	30,8	0,3
24	Latvija	28,5	29,4	0,9
25	Slovakija	29,7	29,3	-0,4
26	Lietuva	28,3	28,9	0,6
27	Rumunija	27,3	28,0	0,7

1.2 lentelė

2004-2006 m. Lietuvos mokesčių naštos rodiklio apskaičiavimo duomenys²

Straipsniai	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2005 m. pokytis, lyginant su 2004 m.		2006 m. pokytis, lyginant su 2005 m.	
				Suma	%	Suma	%
BVP, mln. Lt	62586,7	71200,1	81991,4	8613,4	13,76	10791,3	15,16
Nacionalinio biudžeto pajamos, mln. Lt	11099,1	12899,2	15605,4	1800,1	16,22	2706,2	20,98
Fondų pajamos, mln. Lt	1228,5	1413,0	1597,8	184,5	15,02	184,8	13,08
Sodros pajamos, mln. Lt	5437,0	6179,7	7505,8	742,7	13,66	1326,1	21,46
Valstybės mokestinės pajamos, mln. Lt	17764,6	20491,9	24709,0	2727,3	15,35	4217,1	20,58
Mokesčių našta, %	28,3	28,9	30,2	0,6	2,12	1,3	4,50

¹ EUROSTAT interneto puslapis: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

² Parengta pagal Mokestinę našta Europos Sąjungos valstybėse ir Lietuvoje//http://www.lrv.lt/ekonom_analiz/Apzvalgos/BVP%20ir%20mokesciu%20nasta.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-01.

Laisvės nuo mokesčių diena Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir JAV 1993-2007 m.³

LIETUVA		JUNGTINĖ KARALYSTĖ		JAV	
Lietuvos laisvosios rinkos instituto skaičiuojama Laisvės nuo mokesčių diena	Dienų skaičius iki laisvės nuo mokesčių dienos	Adam Smith Institute skaičiuojama Laisvės nuo mokesčių diena	Dienų skaičius iki laisvės nuo mokesčių dienos	Tax Foundation skaičiuojama Laisvės nuo mokesčių diena	Dienų skaičius iki laisvės nuo mokesčių dienos
1993 m. – balandžio 13 d.	102	1993 m. – gegužės 23 d.	142	1993 m. – balandžio 22 d.	111
1994 m. – balandžio 22 d.	111	1994 m. – gegužės 24 d.	143	1994 m. – balandžio 24 d.	113
1995 m. – balandžio 27 d.	116	1995 m. – gegužės 27 d.	146	1995 m. – balandžio 26 d.	115
1996 m. – balandžio 19 d.	109	1996 m. – gegužės 26 d.	146	1996 m. – balandžio 27 d.	117
1997 m. – gegužės 1 d.	120	1997 m. – gegužės 27 d.	146	1997 m. – balandžio 29 d.	118
1998 m. – gegužės 13 d.	132	1998 m. – gegužės 29 d.	148	1998 m. – gegužės 2 d.	121
1999 m. – gegužės 16 d.	135	1999 m. – birželio 4 d.	154	1999 m. – gegužės 2 d.	121
2000 m. – gegužės 16 d.	136	2000 m. – birželio 4 d.	155	2000 m. – gegužės 5 d.	125
2001 m. – gegužės 15 d.	134	2001 m. – birželio 5 d.	155	2001 m. – gegužės 1 d.	120
2002 m. – gegužės 4 d.	123	2002 m. – gegužės 27 d.	146	2002 m. – balandžio 21 d.	110
2003 m. – gegužės 3 d.	122	2003 m. – gegužės 24 d.	143	2003 m. – balandžio 18 d.	107
2004 m. – gegužės 8 d.	128	2004 m. – gegužės 26 d.	146	2004 m. – balandžio 19 d.	109
2005 m. – gegužės 5 d.	124	2005 m. – gegužės 30 d.	149	2005 m. – balandžio 26 d.	115
2006 m. – gegužės 11 d.	130	2006 m. – birželio 1 d.	151	2006 m. – balandžio 28 d.	117
2007 m. – gegužės 19 d.	138	2007 m. – birželio 1 d.	151	2007 m. – balandžio 30 d.	119

³ Parengta pagal Laisvės nuo mokesčių diena šiemet ateina gegužės 19 d.//http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/pranesimai_spaudai/laisves_nuo_mokesciu_diena_siemet_ateina_geguzes_19_d/4210; prisijungimo laikas: 2007-10-01.

2 priedas. Pelno mokesčiai ES

2.1 lentelė

Pelno mokesčio tarifai ES 2005-2007 m., %⁴

Eil. Nr.	Valstybė	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2006 m. pokytis, lyginant su 2005 m.	2007 m. pokytis, lyginant su 2006 m.
ES27		26,2	25,4	24,4	-	-
1	Vokietija	38,0	38,6	38,7	0,6	0,1
2	Italija	37,3	37,3	37,3	0,0	0,0
3	Malta	35,0	35,0	35,0	0,0	0,0
4	Prancūzija	34,3	34,3	34,4	0,0	0,1
5	Belgija	34,0	34,0	34,0	0,0	0,0
6	Ispanija	35,0	35,0	32,5	0,0	-2,5
7	Jungtinė Karalystė	30,0	30,0	30,0	0,0	0,0
8	Liuksemburgas	29,6	29,6	29,6	0,0	0,0
9	Danija	30,0	30,0	28,0	0,0	-2,0
10	Švedija	28,0	28,0	28,0	0,0	0,0
11	Portugalija	27,5	27,5	26,5	0,0	-1,0
12	Suomija	29,0	26,0	26,0	-3,0	0,0
13	Olandija	34,5	29,0	25,5	-5,5	-3,5
14	Graikija	35,0	29,0	25,0	-6,0	-4,0
15	Austrija	25,0	25,0	25,0	0,0	0,0
16	Čekija	28,0	24,0	24,0	-4,0	0,0
17	Slovėnija	25,0	25,0	23,0	0,0	-2,0
18	Estija	24,0	24,0	22,0	0,0	-2,0
19	Lenkija	19,0	19,0	19,0	0,0	0,0
20	Slovakija	19,0	19,0	19,0	0,0	0,0
21	Vengrija	17,5	17,5	18,6	0,0	1,1
22	Rumunija	16,0	16,0	16,0	0,0	0,0
23	Lietuva	15,0	15,0	15,0	0,0	0,0
24	Latvija	15,0	15,0	15,0	0,0	0,0
25	Airija	12,5	12,5	12,5	0,0	0,0
26	Bulgarija	19,5	19,5	10,0	0,0	-9,5
27	Kipras	15,0	10,0	10,0	-5,0	0,0

2.2 lentelė

Solidarumo, ekonominių sunkumų mokesčiai ES šalyse narėse⁵

Šalis narė	Mokesčio pavadinimas	Kai kurie mokesčio elementai
Belgija	Ekonominių sunkumų mokesčiai	Mokesčio tarifas – 3 %. Jo bazė sutampa su pagrindinio pelno mokesčio baze. Tarifas pridamas prie pagrindinio progresyvinio tarifo.
Italija	Regionų produktyviosios veiklos mokesčiai	Mokesčio tarifas – 4,25 %. Mokesčio bazė – įmonės ar fizinio asmens pajamos, atėmus tam tikras išlaidas. Regionų valdžia gali tarifą 1 % sumažinti ar padidinti.
Kipras	Specialiosios gynybos įmokos	Mokesčio tarifas – 3 %. Iš pajamų atimama 25 % tam tikrų išlaidų ir pajamų. Tam tikromis sąlygomis neapmokestinama palūkanos ir dividendai, gauti iš užsienio. Mokestis imamas du kartus per metus.
Prancūzija	Socialinio solidarumo mokesčiai	Mokesčio tarifas – 0,13 % įmonių apyvartos, atėmus PVM. Mokestį moka bendrovės, kurių apyvarta didesnė nei 760 000 eurų.
Vengrija	Pažangos mokesčiai ir vietinis verslo mokesčiai	Pažangos mokesčio tarifas – 0,2 %, mažoms įmonėms – 0,05 %. Vietinio mokesčio tarifas – 2 %. Abiejų mokesčių apmokestinamoji bazė yra ta pati – apyvarta.
Vokietija	Solidarumo mokesčiai (priemokos)	Mokesčio tarifas – 5,5 %. Apmokestinimo bazė – gyventojų pajamų mokesčiai ir įmonių pelno mokesčiai.

⁴ EUROSTAT interneto puslapis: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

⁵ Buškevičiūtė E. Viešieji finansai. Kaunas: Technologija, 2006. P.204.

3 priedas. Gyventojų pajamų mokestis ES

3.1 lentelė

Atlyginimų padidėjimai Lietuvoje, sumažinus gyventojų pajamų mokesčio tarifą nuo 33 % iki 24 %, Lt

Mėnesinis bruto darbo užmokestis	GPM (33 % tarifas, NPD 290)	GPM (27 % tarifas, NPD 320)	GPM (24 % tarifas, NPD 320)	Pokytis, sumažinus GPM tarifą iki 27 %	Pokytis, sumažinus GPM tarifą iki 24 %
700,00	135,30	102,60	91,20	-32,70	-11,40
1500,00	399,30	318,60	283,20	-80,70	-35,40
2500,00	729,30	588,60	523,20	-140,70	-65,40

Šaltinis. Sudaryta darbo autorių.

3.2 lentelė

Didžiausias gyvento pajamų mokesčio tarifas ES šalyse 2004-2006 m., %⁶

Eil. Nr.	Valstybė	2004 m.	2005 m.	2006 m.	Pokytis per 2005 m.	Pokytis per 2006 m.
	ES27	41,9	40,1	38,7	-	-
1	Danija	59,0	59,0	59,0	0,0	0,0
2	Švedija	60,0	60,0	56,6	0,0	-3,4
3	Olandija	52,0	52,0	52,0	0,0	0,0
4	Suomija	51,0	51,0	50,9	0,0	-0,1
5	Belgija	50,0	50,0	50,0	0,0	0,0
6	Austrija	50,0	50,0	50,0	0,0	0,0
7	Slovėnija	50,0	50,0	50,0	0,0	0,0
8	Ispanija	48,0	45,0	45,0	-3,0	0,0
9	Vokietija	48,5	47,0	42,0	-1,5	-5,0
10	Airija	42,0	42,0	42,0	0,0	0,0
11	Portugalija	40,0	40,0	42,0	0,0	2,0
12	Prancūzija	49,6	49,6	40,0	0,0	-9,6
13	Graikija	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0
14	Lenkija	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0
15	Jungtinė Karalystė	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0
16	Italija	45,0	45,6	39,0	0,6	-6,6
17	Liuksemburgas	38,95	38,95	38,95	0,0	0,0
18	Vengrija	40,0	38,0	36,0	-2,0	-2,0
19	Malta	35,0	35,0	35,0	0,0	0,0
20	Čekija	32,0	32,0	32,0	0,0	0,0
21	Kipras	30,0	30,0	30,0	0,0	0,0
22	Lietuva	33,0	33,0	27,0	0,0	-6,0
23	Latvija	25,0	25,0	25,0	0,0	0,0
24	Bulgarija	29,0	29,0	24,0	0,0	-5,0
25	Estija	26,0	26,0	23,0	0,0	-3,0
26	Slovakija	38,0	19,0	19,0	-19,0	0,0
27	Rumunija	40,0	16,0	16,0	-24,0	0,0

⁶ Paskelbta EUROSTATO tinklapyje: <http://ec.europa.eu/eurostat>. 2007 m. statistiniame biuletenyje.

Gyventojų pajamų mokesčio tarifai ir slenksčiai ES, eurai⁷

Šalis	Ribinis lygis, %	Slenkstis	Ribinis lygis, %	Slenkstis	Ribinis lygis, %	Slenkstis	Ribinis lygis, %	Slenkstis	Ribinis lygis, %	Slenkstis	Ribinis lygis, %	Slenkstis	Ribinis lygis, %
Austrija	0,00	303,33	21,00	605,83	31,00	1816,67	41,00	4239,17	50,00	-	-	-	-
Belgija*	25,00	570,00	30,00	811,67	40,00	1210,83	45,00	2478,33	50,00	-	-	-	-
Čekija	15,00	289,00	20,00	578,00	25,00	876,00	32,00	-	-	-	-	-	-
Danija*	5,50	2218,00	11,50	3308,00	26,50	-	-	-	-	-	-	-	-
Suomija*	0,00	966,67	12,00	1200,00	16,00	1666,67	22,00	2600,00	28,00	4600,00	35,00	-	-
Prancūzija	0,00	355,17	6,83	698,50	19,14	1229,42	28,26	1990,67	37,38	3239,00	42,62	3994,33	48,09
Vokietija**	0,00	603,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vengrija	20,00	220,17	30,00	457,33	40,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Kipras	0,00	1444,50	20,00	2216,75	25,00	2889,00	30,00	-	-	-	-	-	-
Airija	20,00	2333,33	42,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Italija*	23,00	1250,00	29,00	2416,67	31,00	2716,67	39,00	5833,33	45,00	-	-	-	-
Nyderlandai	1,70	1323,58	7,20	2404,17	42,00	4122,00	52,00	-	-	-	-	-	-
Lenkija	19,00	n.d.	30,00	1249,33	40,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Portugalija	12,00	348,51	14,00	527,12	24,00	1306,91	34,00	3005,90	38,00	4356,38	40,00	-	-
Slovakija	19,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ispanija*	9,06	333,33	15,84	1150,00	18,68	2150,00	24,71	3750,00	29,16	-	-	-	-
Švedija*	0,00	2618,33	20,00	3960,17	25,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Jungtinė karalystė	10,00	240,67	22,00	3744,50	40,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Estija	23,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Latvija	25,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lietuva***	27,00												

*tam tikra ne centrinės vyriausybės taikoma apmokestinimo forma.

**iki nustatyto pajamų minimumo mokesčių tarifas yra nulinis, nuo nustatytos sumos yra nuo 16 iki 45 %. Tarifas apskaičiuojamas, taikant matematinę formulę. Nurodyti mokesčių tarifai taikomi, kai apmokestinamas vienas asmuo, o ne bendros šeimos pajamos.

*** tam tikroms pajamoms taikomas 15 % tarifas.

1000 Lt priskaityto atlyginimo apmokestinimas gyventojų pajamų mokesčio tarifais Lietuvoje ir ES

Eil. Nr.	Valstybės	Slenkstis, eurai	Slenkstis, Lt	1000 Lt atlyginimui taikomas gyventojų pajamų mokesčio tarifas	Nuo 1000 Lt atlyginimo išskaičiuotas gyventojų pajamų mokestis
1	Lietuva			27	270
2	Belgija	570	1968,1	25	250
3	Latvija	-	-	25	250
4	Italija	1250	4316	23	230
5	Estija	-	-	23	230
6	Vengrija	220,17/457,33	760,20/1579,07	20/30	223,98
7	Airija	2333,33	8056,52	20	200
8	Lenkija	n.d.	n.d.	19	190
9	Slovakija	-	-	19	190
10	Čekija	289,00/578,00	997,86/1995,72	15/20	150,11
11	Jungtinė karalystė	240,67/3744,50	830,99/12929,01	10/22	120,28
12	Portugalija	348,51	1203,34	12	120
13	Ispanija	333,33	1150,92	9,06	90,6
14	Danija	2218	7658,31	5,5	55
15	Nyderlandai	1323,58	4570,06	1,7	17
16	Austrija	303,33	1047,34	0	0
17	Suomija	966,67	3337,72	0	0
18	Prancūzija	355,17	1226,33	0	0
19	Vokietija	603	2082,04	0	0
20	Kipras	1444,5	4987,57	0	0
21	Švedija	2618,33	9040,57	0	0

Pastaba. Nuo 1000 Lt išskaičiuoto gyventojų pajamų mokesčio suma apskaičiuota, neįvertinant neapmokestinamųjų pajamų dydžių, kadangi apie tai trūksta informacijos, o ir šiuo tyrimu tik siekiama išsiaiškinti kokie gyventojų pajamų mokesčio tarifai didžiausi.

Šaltinis. Sudaryta darbo autorių.

⁷ Ar valdžia apsispręs sparčiau mažinti pajamų mokesčių? // Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2006 rugpj. 16, Nr. 30 (414). P.13.

4.1 lentelė

PVM objekto, kuriam taikomas lengvatinis 5 % tarifas, pokyčiai (pagal PVM įst. 19 str.⁸)

Eil. Nr.	Prekių ir paslaugų pavadinimas	Nuo kada taikomas
1.	Keleivių vežimo Susisiekimo ministerijos ar jos įgaliotos institucijos arba savivaldybių nustatytais reguliaraus susisiekimo maršrutais vežimo keleiviniais traukiniais paslaugoms, taip pat šiame punkte nurodytų keleivių bagažo vežimo paslaugoms	Nuo 2000-05-01
2.	Knygoms (įskaitant brošiūras, lapelius ir panašius spaudinius, vaikiškas knygeles su paveikslėliais, piešimo ir spalvinimo knygeles, spausdintas ir rankraštinės natas, žemėlapius, hidrografijos ar panašias schemas, tačiau išskyrus gaublius, kalendorius, užrašų knygeles ir kitokius panašaus pobūdžio spaudinius), laikraščiams žurnalams ir kitiems periodiniams leidiniams, išskyrus erotinio ir smurtinio pobūdžio leidinius, kuriuos tokiais pripažino teisės aktų įgaliota institucija, bei spausdinta produkcija, kurioje mokama reklama sudaro daugiau kaip 4/5 viso leidinio ploto.	Nuo 2003-01-01 Nuo 2004-05-01
3.	Vaistams (įskaitant veterinarinius), priemonėms, naudojamoms kontracepcijai, sanitarinės (higienos) apsaugos gaminiams moterims (specialios paskirties kūdikių maisto produktams, specialios medicininės paskirties maisto produktams bei medicininės paskirties kūno ir dantų priežiūros priemonėms, taip pat medicinos įrangai, pagalbos priemonėms ir kitiems medicinos prietaisams, skirtiems tiesiogiai asmens sveikatos sutrikimams palengvinti ir (arba) gydyti. (Šiame punkte nurodytų prekių grupes tvirtina LRV)	Nuo 2002-07-01 Nuo 2004-05-01
4.	Turizmo veiklą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka teikiamoms viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugoms.	Nuo 2003-01-01
5.	Ekologiškai švarems maisto produktams (reikalavimus ekologiškai švarems maisto produktams nustato LRV)	Nuo 2006-01-01
6.	Šviežiai atšaldytai mėsei ir valgomiems subproduktams (išskyrus naminių paukščių mėsa ir jų valgomus subproduktus), jei jie atitinka Lietuvos standartizacijos departamento prie LR aplinkos ministerijos patvirtintus standartus	Nuo 2003-01-01
7.	Šviežiai atšaldytai, užšaldytai, giliai užšaldytai naminių paukščių mėsei ir jų valgomiems subproduktams, jei jie atitinka Lietuvos standartizacijos departamento prie LR aplinkos ministerijos patvirtintus standartus.	Nuo 2003-01-01
8.	Žemės ūkio bendrovių ir kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) – žemės ūkio subjektų paslaugoms žemės ūkiui, teikiamoms savo nariams	Nuo 2004-02-01
9.	Gyvoms, šviežioms ir atšaldytoms žuvims, jeigu jos atitinka Lietuvos standartizacijos departamento prie LR Aplinkos ministerijos patvirtintus standartus.	Nuo 2004-02-01
10.	Visų rūšių meno ir kultūros bei sporto renginių (įskaitant mugių, parodų, cirko renginius), taip pat muziejų, pramogų parkų, zoologijos sodų lankymui	Nuo 2006-01-17
11.	Rašytojo, kompozitoriaus ar atlikėjo (aktorius, dainininko, muzikanto, dirigento, šokėjo ar kito asmens, vaidinančio, dainuojančio, skaitančio, deklamuojančio arba kitaip atliekančio literatūros, meno, folkloro kūrinius ar cirko numerius) teikiamos kūrybos ar atlikimo paslaugos ir paslaugos, už kurias šioms asmenims mokamas honoraras.	Nuo 2006-07-27

Šaltinis. Sudaryta darbo autorių.

4.2 lentelė

PVM mokesčio tarifai ES 2006 m. rugsėjo mėn. 1 d., %⁹

Valstybė	PVM tarifas	
	Standartinis	Sumažinti
Vidurkis	19,36	-
Danija	25	-
Švedija	25	12/6
Lenkija	22	7/3
Suomija	22	17/8
Belgija	21	12 / 6
Airija	21	13,5/4,4
<i>Žiūrėti kitą puslapį</i>		

⁸ LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas 2002 m. kovo mėn. 05 d. Nr. IX-751//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302031; prisijungimo laikas: 2007-08-31.

⁹ VAT rates applied in the member states of the European Community (situation at 1st September 2006)//European Commission Taxation and Customs Union, DOC/1829/2006-EN.

4.2 lentelės tęsinys		
Portugalija	21	5/12
Italija	20	10/4
Vengrija	20	5
Austrija	20	12/10
Slovėnija	20	8,5
Prancūzija	19,6	5,5/2,1
Čekija	19	5
Graikija	19	9/4,5
Nyderlandai	19	6
Slovakija	19	-
Estija	18	5
Latvija	18	5
Lietuva	18	9/5
Malta	18	5
Didžioji Britanija	17,5	5
Vokietija	16	7
Ispanija	16	7/4
Kipras	15	8/5
Liuksemburgas	15	12/6/3

4.3 lentelė

Apmokestinimo PVM mokesinės lengvatos kai kuriose ES valstybėse¹⁰

Šalis	Lengvatinis tarifas, mokesinės lengvatos objektas
Belgija	12 % PVM tarifas – gyvenamųjų namų statyboms, tabako gaminiams, žemės ūkio produktams ir pan. 6 % PVM tarifas – pagrindinėms maisto prekėms, vandens tiekimui, viešbučių, transporto paslaugoms, kinui, turto atstatymo darbams ir kitkam.
Danija	PVM neapmokestinamos ligonių ir medicinos bei stomatologo paslaugos, švietimo paslaugos, išskyrus su verslu susiję kursai ir konferencijos. Mokesčio taip pat nereikia mokėti už tam tikrų rūšių kultūros ir sporto paslaugas, važiavimą taksi, autobusais ir traukiniais, banko ir draudimo operacijas, nekilnojamo turto pardavimą, akcijų ir obligacijų pardavimą, nekilnojamo turto nuomą.
Ispanija	7 % PVM tarifu apmokestinama dauguma maisto produktų (išskyrus alkoholinius gėrimus), vandens, farmacinių gaminių, taip pat privačių namų pardavimas, viešojo transporto paslaugos, viešbučių, restoranų, teatrų ir kino teatrų paslaugos. 4 % PVM tarifas taikomas kai kuriems maisto produktams (duonai, miltams, pienui, sūriui, kiaušiniams, vaisiams bei daržovėms), knygoms, laikraščiams ir žurnalams, lengviems automobiliams, kurie skirti neįgaliesiems asmenims ir kitkam.
Italija	4 %, 10 % PVM tarifai taikomi kai kuriems maisto produktams ir būtiniausioms prekėms (vaistams, energijai ir kitkam.)
Jungtinė Karalystė	0 % PVM tarifu apmokestinami kai kurie maisto produktai, viešojo transporto paslaugos, laikraščių ir knygų leidyba. PVM iš vis netaikomas, pavyzdžiui, bankų kreditams (su tam tikromis išimtimis), trumpalaikėms paskoloms, prekėms ir paslaugoms, susijusioms su švietimu ir sveikatos apsauga.
Liuksemburgas	12 % PVM tarifas galioja bešviniam benzinui, reklaminei spaudai, kelionių agentūrų paslaugoms, reklamai, meno kūriniams, tabako gaminiams, alui. 6 % PVM tarifas – dujoms, elektrai, dyzeliniam kurui. 3 % PVM tarifu apmokestinama maisto produktai, periodikos leidykla, keleivinio transporto ir sporto paslaugos. 0 % PVM lengvata teikiama bankinėms, draudimo, holdingo operacijoms.
Nyderlandai	6 % PVM tarifas skirtas maisto produktams, knygoms, laikraščiams, vaistams, keleivinio transporto, viešbučių, reklamos laikraščiuose paslaugoms.
Portugalija	12 % PVM tarifas taikomas maisto produktams, ypač pieno produktams, viešojo maitinimo paslaugoms, degalų, kuro pardavimui. 5 % PVM tarifas – kai kuriems maisto produktams (grūdinių kultūrų produktams, ryžiams, mėsai ir žuviui, alyvų aliejui, vaisiams ir daržovėms bei vynui), knygoms, žurnalams, vaistams ir pan.
Prancūzija	5,5 % PVM tarifas galioja maisto prekėms, kai kuriems žemės ūkio produktams, knygų leidybai, viešbučių, viešojo transporto paslaugoms, laikraščiams ir žurnalams, kai kurių rūšių pramogoms. Medicininės paslaugos apmokestinamos 2,1 % arba 5,5 % PVM tarifu.
Suomija	17 % PVM tarifas taikomas maisto produktams ir gyvulių pašarams. 8 % PVM tarifas keleivių vežimo, sporto paslaugoms, knygoms, vaistams.
Švedija	12 % PVM tarifu apmokestinama dauguma maisto produktų, viešojo transporto ir viešbučių paslaugos. 6 % PVM tarifas - knygoms, laikraščiams bei kultūrinėms prekėms ir paslaugoms.
Vokietija	7 % PVM tarifas taikomas knygoms, maisto produktams ir pan. Neapmokestinama PVM kai kurios bankinės operacijos, vertybinių popierių perlaidos, sandoriai, kurie apmokestinami žemės įsigijimo mokesčiu, įmonės ar jos dalies pirkimas, medicininės paslaugos, kultūrinė veikla.

¹⁰ Stačiokas R. Apmokestinimas ir mokesčiai ES. Kaunas: Technologija, 2003. P.93.

PVM lengvatos ES šalyse¹¹

Valstybė	Švietimas	Sveikatos priežiūros paslaugos	Vaistai	Transporto paslaugos	Maisto prekės
Belgija	-	-	-	6 %	6 %
Danija	Neapmokestinamos	Neapmokestinamos	-	Neapmokestinamos	-
Ispanija	Neapmokestinamos	Neapmokestinamos	7 %	7 %	7 % (4 %)
Italija	-	Neapmokestinamos	-	-	4 %
Jungtinė Karalystė	Neapmokestinamos	Neapmokestinamos	-	0 %	0 %
Liuksemburgas	-	3 %	-	3 %	3 %
Nyderlandai	Neapmokestinamos	Neapmokestinamos	6 %	6 %	6 %
Portugalija	-	-	5 %	-	12 % (5%)
Prancūzija	Neapmokestinamos	5,5 % (2,1 %)	-	5,5 %	5,5 %
Suomija	Neapmokestinamos	Neapmokestinamos	8 %	8 %	17 %
Švedija	-	-	-	12 %	12 %
Vokietija	-	Neapmokestinamos	-	-	7 %
Lietuva	Neapmokestinamos	Neapmokestinamos	5 %		

¹¹ D. Benedikienė, V. Janišauskienė. Pridėtinės vertės mokesčio tarifai Lietuvoje ir Europos Sąjungos valstybėse//Socialiniai tyrimai. 2005, Nr. 1 (5). P.35.

5 priedas. Valstybinio socialinio draudimo įmokos ir minimali mėnesinė alga ES

5.1 lentelė

Valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifai ES, %¹²

Valstybė	Valstybinio socialinio draudimo įmokos		
	Moka darbdavys	Moka darbuotojas	Bendra suma
Rumunija	46,75	17,00	63,75
Prancūzija	45,00	15,00	60,00
Austrija	31,20	18,20	49,40
Slovakija	35,20	13,40	48,60
Belgija	34,50	13,10	47,60
Čekija	35,00	12,50	47,50
Lenkija	20,00	27,00	47,00
Vengrija	33,50	12,50	46,00
Italija	35,00	10,00	45,00
Graikija	28,10	16,00	44,10
Švedija	32,50	7,00	39,50
Slovėnija	16,10	22,10	38,20
Ispanija	30,60	6,40	37,00
Portugalija	23,80	11,00	34,80
Estija	33,50	1,00	34,50
Lietuva	30,98*	3,00	33,98
Suomija	21,50	12,40	33,90
Latvija	24,10	9,00	33,10
Vokietija	13,00	13,00	26,00
Nyderlandai	17,60	7,10	24,70
Didžioji Britanija	12,80	11,00	23,80
Liuksemburgas	11,50	11,80	23,30
Malta	10,00	10,00	20,00
Airija	10,80	4,00	14,80
Danija	1,00	8,00	9,00

Pastaba. Nuo 2006 m. sausio mėn. 1 d. pasikeitė tai, kad darbdaviai moka diferencijuotas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokas, kurių dydžiai – pagrindinis 30,98 %, kiti – 31,70 %, 31,23 %.

5.2 lentelė

Minimali mėnesinė alga ES¹³

Eil. Nr.	Valstybė	Eurais	Data
ES21		641,10	
1	Liuksemburgas	1570,28	01.01.2007
2	Airija	1499,33	01.07.2007
3	Jungtinė Karalystė	1380,54	01.10.2006
4	Olandija	1300,80	01.01.2007
5	Belgija	1258,91	01.10.2006
6	Prancūzija	1254,28	01.07.2006
7	Kipras	701,80	01.04.2007
8	Graikija	625,97	01.09.2006
9	Malta	602,95	01.01.2007
10	Ispanija	570,00	01.01.2007
11	Slovėnija	521,83	01.08.2006
12	Portugalija	403,00	01.01.2007
13	Čekija	284,38	01.07.2006
14	Vengrija	240,14	01.01.2007
15	Lenkija	233,01	01.01.2006
16	Estija	230,08	01.01.2007
17	Slovakija	205,22	01.10.2006
18	Lietuva	202,55	01.07.2007
19	Latvija	170,75	01.01.2007
20	Rumunija	115,06	01.01.2007
21	Bulgarija	92,3	01.01.2007

¹² Baltic Economies Weekly 2005 geg. 26, Nr. 71.

¹³ Europos darbdavių federacijos tinklapiu duomenys: <http://www.fedee.com/minwage.html>.

6 priedas. Mokestinės pajamos Lietuvoje 2004-2005 m.

6.1 lentelė

Sumokėti mokesčiai, jų pokyčiai, lyginamasis svoris bei dalis BVP 2005-2006 m.¹⁴

Eil. Nr.	Valstybės mokestinės pajamos	Sumokėti mokesčiai, tūkst. Lt		Pokytis, lyginant su 2005 m.		Lyginamasis svoris mokestinėse pajamose, %		Dalis BVP, %		
		2005 m.	2006 m.	tūkst. Lt	%	2005 m.	2006 m.	2005 m.	2006 m.	Pokytis, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Gyventojų pajamų mokestis	3566302	4059245	492943	13,82	17,40	16,43	5,01	4,95	-0,06
2	Pelno mokestis	1507704	1924521	416817	27,65	7,36	7,79	2,12	2,35	0,23
3	Socialinis mokestis	0	365489	365489	100,00	0	1,48	0,00	0,45	0,45
4	Turto mokesčiai	251491	278425	26934	10,71	1,23	1,12	0,35	0,34	-0,01
5	PVM	4841689	6152214	1310525	27,07	23,63	24,90	6,80	7,50	0,70
6	Atsiskaitymai kelių priežiūrai	296569	0	-296569	-100,00	1,45	0,00	0,42	0,00	-0,42
7	Akcizai	2040088	2374429	334341	16,39	9,96	9,61	2,87	2,90	0,03
8	Loterijų ir azartinių lošimų mokestis	24580	21635	-2945	-11,98	0,12	0,09	0,03	0,03	0,00
9	Transporto priemonių mokesčiai	48595	78461	29866	61,46	0,24	0,32	0,07	0,10	0,03
10	Mokestis už aplinkos teršimą	59178	58192	-986	-1,67	0,29	0,23	0,08	0,07	-0,01
11	Tarptautinės prekybos mokesčiai	158396	182944	24548	15,50	0,77	0,74	0,22	0,22	0,00
12	Rinkliavos	82364	90565	8201	9,96	0,40	0,37	0,12	0,11	-0,01
13	Kiti mokesčiai	22276	19258	-3018	-13,55	0,11	0,08	0,03	0,02	-0,01
14	Fondų pajamos	1413019	1597846	184827	13,08	6,89	6,46	1,98	1,95	-0,03
15	Socialinio draudimo įmokos	6179680	7505834	1326154	21,46	30,15	30,38	8,68	9,15	0,47
Iš viso		20491931	24709058	4217127	20,58	100,00	100,00	28,9	30,2	1,3

Pastaba. LR Statistikos departamento duomenimis, BVP dydžiai: 2005 m. – 71200,1 mln. Lt, 2006 m. – 81991,40 mln. Lt

6.2 lentelė

Sumokėti mokesčiai, jų pokyčiai, lyginamasis svoris pagal ekonomines veiklas 2005-2006 m.¹⁴

Eil. Nr.	Ekonominė veikla	Sumokėti mokesčiai, tūkst. Lt		Pokytis, lyginant su 2005 m.		Lyginamasis svoris mokestinėse pajamose, %	
		2005 m.	2006 m.	tūkst. Lt	%	2005 m.	2006 m.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	5116095	6483539	1367444	26,73	26,47	27,99
2	Apdirbamoji pramonė	3909383	4659874	750491	19,20	20,23	20,12
3	Statyba	1444925	1998589	553664	38,32	7,48	8,63
4	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	1420135	1875126	454991	32,04	7,35	8,09
5	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	1308369	1416117	107748	8,24	6,77	6,11
6	Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	1266135	1389853	123718	9,77	6,55	6,00

Žiūrėti kitą puslapį

¹⁴ Parengta pagal Tarpžinybinės duomenų saugyklos duomenis iš Mokestinė našta Europos Sąjungos valstybėse ir Lietuvoje//http://www.lrv.lt/ekonom_analiz/Apzvalgos/BVP%20ir%20mokesciu%20nasta.pdf, prisijungimo laikas: 2007-09-01.

6.2 lentelės tęsinys							
7	Švietimas	1003466	1130887	127421	12,70	5,19	4,88
8	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	841057	934800	93743	11,15	4,35	4,04
9	Finansinis tarpininkavimas	700453	820275	119822	17,11	3,62	3,54
10	Nenustatyta ekonominė veikla	783620	625357	-158263	-20,20	4,06	2,70
11	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	486496	590400	103904	21,36	2,52	2,55
12	Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	438992	518595	79603	18,13	2,27	2,24
13	Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	294841	329603	34762	11,79	1,53	1,42
14	Viešbučiai ir restoranai	178998	234520	55522	31,02	0,93	1,01
15	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	122088	144033	21945	17,97	0,63	0,62
16	Žuvininkystė	8757	13348	4591	52,43	0,05	0,06
17	Privačių namų ūkių veikla	65	51	-14	-21,54	0,00	0,00
18	Tarptautinių organizacijų veikla	133	25	-108	-81,20	0,00	0,00
Iš viso		19324007	23164991	3840984	19,88	100,00	100,00

→ Šie duomenys nesutampa su prieš tai buvusio priedo duomenimis, kadangi nėra duomenų apie įmokų sumokėtų į Muitinės surenkamąją sąskaitą suskirstymo pagal ekonomines veiklas, o ir kai kurios nemokėtinės pajamos įtrauktos į šį skirstymą.

6.3 lentelė
Sumokėto pelno mokesčio pasiskirstymas pagal ekonomines veiklas 2005-2006 m.¹⁴

Eil. Nr.	Ekonominė veikla	Sumokėta pelno mokesčio, Lt		Pokytis, lyginant su 2005 m.		Lyginamasis svoris, %	
		2005 m.	2006 m.	Lt	%	2005 m.	2006 m.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Apdirbamoji pramonė	462653775	575759974	113106199	24,45	30,69	29,92
2	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	344619953	377995289	33375336	9,68	22,86	19,64
3	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	179165012	248592836	69427824	38,75	11,88	12,92
4	Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	150062452	198706616	48644164	32,42	9,95	10,32
5	Statyba	115020878	166838441	51817563	45,05	7,63	8,67
6	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	134095447	152019243	17923796	13,37	8,9	7,9
7	Finansinis tarpininkavimas	59431033	104945339	45514306	76,58	3,94	5,45
8	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	16678190	31161120	14482930	86,84	1,11	1,62
9	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	25814582	30199104	4384522	16,98	1,71	1,57
10	Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	8923315	14512653	5589338	62,64	0,59	0,75
11	Viešbučiai ir restoranai	7914100	12624919	4710819	59,52	0,52	0,66
12	Kitos ekonominės veiklos	3325263	11165466	7840203	235,78	0,22	0,58
Iš viso		1507704000	1924521000	416817000	27,65	100,00	100,00

6.4 lentelė
Sumokėto PVM pasiskirstymas pagal ekonomines veiklas 2005-2006 m.¹⁴

Eil. Nr.	Ekonominė veikla	Sumokėta PVM, Lt		Pokytis, lyginant su 2005 m.		Lyginamasis svoris, %	
		2005 m.	2006 m.	Lt	%	2005 m.	2006 m.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	2237513986	2931896840	694382854	31,03	57,01	57,58
2	Statyba	463444173	622494689	159050516	34,32	11,81	12,23
3	Apdirbamoji pramonė	294246210	445639983	151393773	51,45	7,50	8,75
4	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	220398266	314133371	93735106	42,53	5,61	6,17
5	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	238060362	259911243	21850882	9,18	6,06	5,10
6	Finansinis tarpininkavimas	245523125	239901986	-5621139	-2,29	6,26	4,71

Žiūrėti kitą puslapį

6.4 lentelės tęsinys							
7	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	75150185	99012258	23862073	31,75	1,91	1,94
8	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	8088185	56894447	48806262	603,43	0,21	1,12
9	Viešbučiai ir restoranai	34615949	41282473	6666525	19,26	0,88	0,81
10	Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	51997432	37419596	-14577836	-28,04	1,32	0,73
11	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	10609925	14471464	3861539	36,40	0,27	0,28
12	Nenustatyta ekonominė veikla	58382844	14138789	-44244055	-75,78	1,49	0,28
13	Švietimas	13153607	13054449	-99158	-0,75	0,34	0,26
14	Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	-28169295	4882293	33051588	117,33	-0,72	0,10
15	Tarptautinių organizacijų veikla	6701	3297	-3404	-50,80	0,00	0,00
16	Privačių namų ūkių veikla	-1197	-48	1149	95,99	0,00	0,00
17	Žuvininkystė	-1270532	-752223	518309	40,79	-0,03	-0,01
18	Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3113214	-2707288	-5820502	-186,96	0,08	-0,05
Iš viso		3924863138	5091677620	1166814482	29,73	100,00	100,00

Pastaba. PVM sumos su minuso ženklu – tai gražintinas PVM, beje, sumokėto PVM suma nesutampa su 6.1 lentelės duomenimis, kadangi nėra duomenų apie įmokų sumokėtą į Muitinės surenkamąją sąskaitą suskirstymo pagal ekonomines veiklas.

6.5 lentelė

Sumokėto gyventojų pajamų mokesčio ir PSDF įmokų pasiskirstymas pagal ekonomines veiklas 2005-2006 m.¹⁴

Eil. Nr.	Ekonominė veikla	Sumokėta gyventojų pajamų mokesčio ir PSDF įmokų, Lt		Pokytis, lyginant su 2005 m.		Lyginamasis svoris, %	
		2005 m.	2006 m.	Lt	%	2005 m.	2006 m.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Apdirbamoji pramonė	888583070	984622860	96039790	10,81	17,99	17,56
2	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	709450381	840752462	131302081	18,51	14,37	15,00
3	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	733499276	809487982	75988706	10,36	14,85	14,44
4	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	467190229	563086295	95896066	20,53	9,46	10,04
5	Statyba	379352418	510078598	130726180	34,46	7,68	9,10
6	Švietimas	435431656	459393029	23961373	5,50	8,82	8,19
7	Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	357649161	402726241	45077080	12,60	7,24	7,18
8	Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	296739437	362621314	65881877	22,20	6,01	6,47
9	Finansinis tarpininkavimas	176567007	201964334	25397327	14,38	3,58	3,60
10	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	150124772	170224689	20099917	13,39	3,04	3,04
11	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	170460189	165193543	-5266646	-3,09	3,45	2,95
12	Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	87651682	101017034	13365352	15,25	1,77	1,80
13	Viešbučiai ir restoranai	48127926	63457085	15329159	31,85	0,98	1,13
14	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	21405810	22622439	1216629	5,68	0,43	0,40
15	Žuvininkystė	1612249	3448520	1836271	113,90	0,03	0,06
16	Privačių namų ūkių veikla	19639	6821	-12818	-65,27	0,00	0,00
17	Tarptautinių organizacijų veikla	46363	5833	-40530	-87,42	0,00	0,00
18	Nenustatyta ekonominė veikla	14832282	-54582528	-69414810	-468,00	0,30	-0,96
Iš viso		4938743548	5606126553	667383005	13,51	100,00	100,00

6.6 lentelė

**Sumokėtų valstybinių socialinio draudimo įmokų pasiskirstymas
pagal ekonomines veiklas 2005-2006 m.¹⁴**

Eil. Nr.	Ekonominė veikla	Sumokėta socialinio draudimo įmokų, Lt		Pokytis, lyginant su 2005 m.		Lyginamasis svoris, %	
		2005 m.	2006 m.	Lt	%	2005 m.	2006 m.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Apdirbamoji pramonė	1105294934	1310598925	205303991	18,57	17,88	17,46
2	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	854606964	1086791785	232184821	27,17	13,83	14,48
3	Švietimas	541741838	643775650	102033812	18,83	8,77	8,58
4	Statyba	442901069	640160536	197259467	44,54	7,17	8,53
5	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	454786554	600794540	146007986	32,10	7,36	8,00
6	Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	381659980	507329650	125669670	32,93	6,17	6,76
7	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis sveikatos draudimas	382644819	463380152	80735333	21,10	6,19	6,17
8	Nenustatyta ekonominė veikla	246530379	244859072	-1671307	-0,68	3,99	3,26
9	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	187776972	239172224	51395252	27,37	3,04	3,19
10	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	180462456	197285397	16822941	9,32	2,92	2,63
11	Kitos ekonominės veiklos	1401274035	1571686069	170412034	12,16	22,68	20,94
Iš viso		6179680000	7505834000	1326154000	21,46	100,00	100,00

6.7 lentelė

**Sumokėti mokesčiai, tenkantys vienam dirbančiajam per metus,
pagal ekonomines veiklas 2005-2006 m.¹⁴**

Eil. Nr.	Ekonominė veikla	Dirbantys			Kiek mokesčių tenka vienam dirbančiam, tūkst. Lt		Pokytis, lyginant su 2005 m.		Lyginamasis svoris mokesčių, tenkančių vienam dirbančiam, %	
		2005 m.	2006 m.	Pokytis	2005 m.	2006 m.	tūkst. Lt	%	2005 m.	2006 m.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	230560	245040	14480	22	26	4	18,18	7,88	8,39
2	Apdirbamoji pramonė	257935	260649	2714	15	18	3	20,00	5,38	5,81
3	Statyba	93830	107662	13832	15	19	4	26,67	5,38	6,13
4	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	95752	108763	13011	15	17	2	13,33	5,38	5,48
5	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	49892	52912	3020	26	27	1	3,85	9,32	8,71
6	Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	80065	92210	12145	16	15	-1	-6,25	5,73	4,84
7	Švietimas	120574	127244	6670	8	9	1	12,50	2,87	2,90
8	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	24636	23532	-1104	34	40	6	17,65	12,19	12,90
9	Finansinis tarpininkavimas	15093	15845	752	46	52	6	13,04	16,49	16,77
10	Nenustatyta ekonominė veikla	155583	125525	-30058	5	5	0	0,00	1,79	1,61
11	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	54543	59434	4891	9	10	1	11,11	3,22	3,22
12	Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	93567	96145	2578	5	5	0	0,00	1,79	1,61
13	Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	33965	35546	1581	9	9	0	0,00	3,23	2,90
14	Viešbučiai ir restoranai	32471	37196	4725	6	6	0	0,00	2,15	1,94
15	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	3392	3511	119	36	41	5	13,89	12,90	13,23
16	Žuvininkystė	1930	2053	123	5	7	2	40,00	1,79	2,26
17	Privačių namų ūkių veikla	27	26	-1	2	2	0	0,00	0,72	0,65
18	Tarptautinių organizacijų veikla	30	11	-19	5	2	-3	-60,00	1,79	0,65
Iš viso		1343843	1393302	49459	14	17	31	11,11	100,00	100,00

GERBIAMIEJI,

Mykolo Riomerio universiteto magistrantė Ilona Sankauskaitė atlieka tyrimą tema „Mokesčių našta Lietuvoje“, kurio metu ir vykdoma įmonių apklausa.

Maloniai prašau Jūsų užpildyti šią anoniminę anketa, tokiu būdu prisidedant prie šio tyrimo bei, aišku, padedant pačiai šios apklausos atlikėjai parašyti magistrinį darbą. Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą prašau pabraukti, apibrėžti ar kitaip pažymėti.

Iš anksto nuoširdžiai dėkoju!

ANKETA

1. Jūsų įmonės juridinis statusas:

- a) individuali įmonė;
- b) uždaroji akcinė bendrovė;
- c) akcinė bendrovė;
- d) ūkinė bendrija;
- e) valstybės arba savivaldybės įmonė;
- f) kita.

2. Kiek laiko veikia Jūsų įmonė?

- a) trumpiau nei 1 m.;
- b) nuo 1 m. iki 5 m.;
- c) nuo 5 m. iki 10 m.;
- d) daugiau nei 10 m.

3. Jūsų įmonės veiklos pobūdis:

- a) gamyba;
- b) didmeninė prekyba;
- c) mažmeninė prekyba;
- d) nekilnojamas turtas;
- e) statyba;
- f) finansinis tarpininkavimas;
- g) viešbučiai, restoranai;
- h) transporto paslaugos;
- i) ryšio paslaugos;
- j) reklama;
- k) kitos paslaugos.

4. Įmonės darbuotojų skaičius:

- a) iki 10 žmonių;
- b) 11 – 25 žmonių;
- c) 26 – 50 žmonių;
- d) 51 – 100 žmonių;
- e) virš 100 žmonių.

5. Ar esate PVM mokėtojai?

- a) taip;
- b) ne.

6. Kokios Jūsų įmonės metinės pajamos?

- a) neviršija 10 tūkst. Lt;
- b) nuo 10 tūkst. Lt iki 100 tūkst. Lt;
- c) nuo 100 tūkst. Lt iki 500 tūkst. Lt;
- d) nuo 500 tūkst. Lt iki 1 mln. Lt;
- e) virš 1 mln. Lt.

7. Kaip vertinate Lietuvos mokesčių sistemą?

- a) gerai;
- b) patenkinamai;
- c) blogai.

8. Kaip manote, ar turėjo teigiamos įtakos Lietuvos mokesčių sistemai įstojimas į ES?

- a) taip;
- b) ne;
- c) nežinau.

9. Kaip suprantate, kas yra mokesčių našta?

- a) jau patys mokesčiai ir yra našta;
- b) per dideli mokesčių tarifai, bazės ir per mažai lengvatų;
- c) kitaip (parašykite)

.....

10. Ar manote, kad Lietuvoje per didelė mokesčių našta?

- a) taip;
- b) ne;
- c) nežinau.

11. Per šalį nuskriejo žinia, kad „Lietuvoje mokesčių našta viena iš mažiausių ES“, kaip manote, ar taip ir yra iš tikrųjų?

- a) taip;
- b) ne;
- c) nežinau.

12. Kaip manote, ar Lietuva yra konkurencinga ES valstybė, apmokestindama darbuotojus?

- a) taip;
- b) ne;
- c) nežinau.

13. Kaip manote, kas labiausiai įtakoja atlyginimus „vokeliuose“?

- a) per dideli mokesčiai;
- b) per maža valdžios kontrolė;
- c) per didelis darbuotojų pakantumas;
- d) sunkios verslo sąlygos.

14. Jūsų nuomone labiausiai verslui trukdantis mokestis?

- a) pelno mokestis;
- b) laikinasis socialinis mokestis;
- c) gyventojų pajamų mokestis;
- d) PVM;
- e) akcizų mokestis;
- f) muitai;
- g) sodros mokesčiai;
- h) kiti.

2007-11-23

ilona.sankauskaite@gmail.com